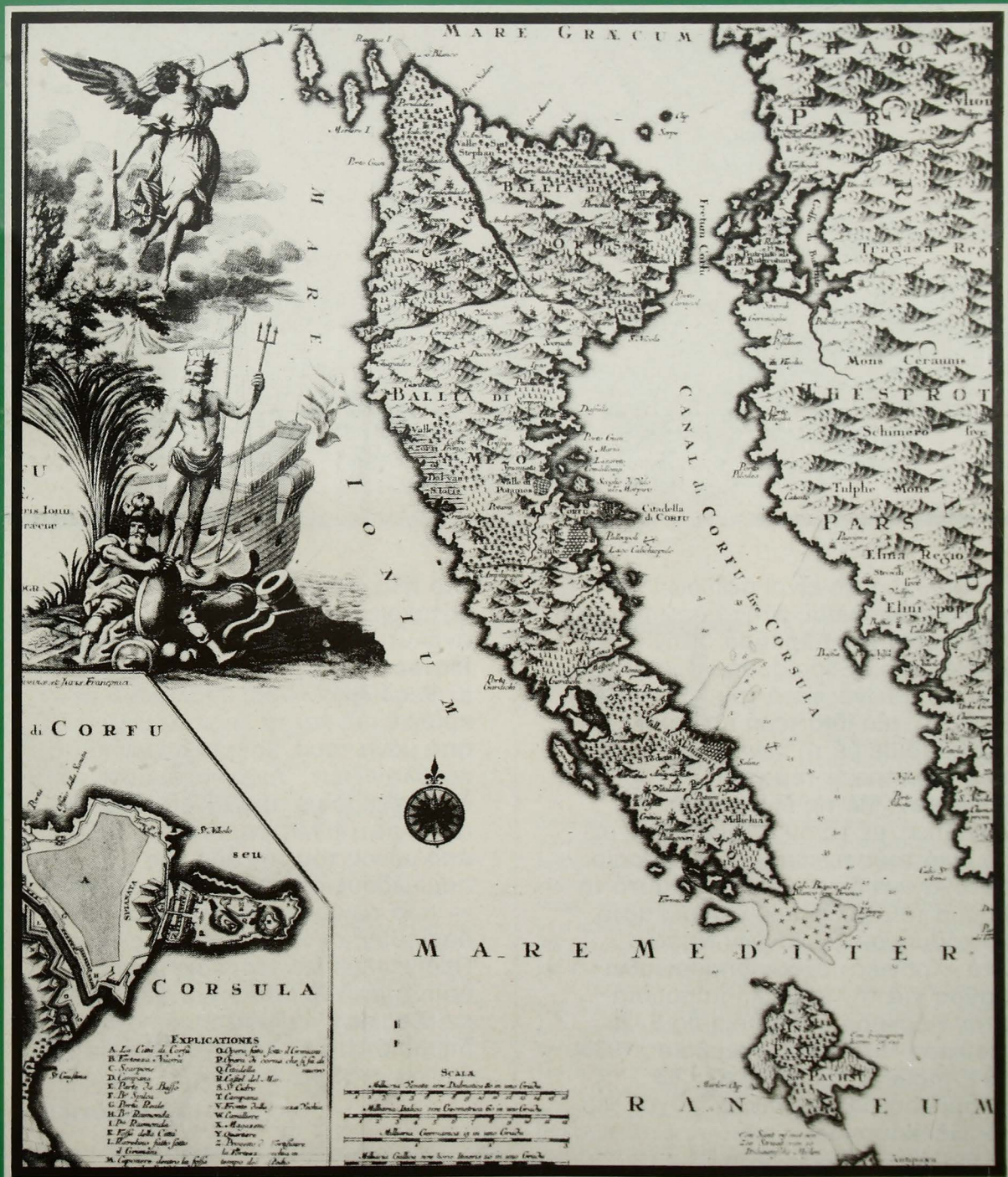


ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ι' • ΑΡΙΘΜ. 93 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1987 • ΣΕΒΑΤ - ΑΔΑΡ 5743



Σ' αυτό τό φύλλο:
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ



Χάρτης της Κέρκυρας, έργο του Κορονέλι (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη).

Τό φύλλο αυτό είναι αφιερωμένο στο όμορφο νησί, στην Εύρωπη της Ελλάδος: **τήν Κέρκυρα**. Στην Κέρκυρα οί Έβραίοι σημείωσαν από τόν 12ο αιώνα, κατά τόν Ίωάννη Α. Ρωμανό, μιά ιδιαίτερη παρουσία πού συνεβάδισε μέ τή γενική πρόοδο πού οί κάτοικοι του νησιού επέτυχαν. Μέ τίς δικές τους δυνάμεις, μέ τά δικά τους μέσα, μέ τό δικό τους πνεύμα, οί Κερκυραίοι πέτυχαν νά δημιουργήσουν αυτό τό θαύμα του ελληνικού χώρου, αυτό τό κόσμημα των Ίονίων Νήσων. Στά «Χρονικά» έχουν δημοσιευθεί άρθρα γιά τήν έβραϊκή παρουσία στην Κέρκυρα στά τεύχη αριθ. **20** (Ίούνιος 1979), **34** (Δεκέμβριος 1980), **58** (Άπρίλιος 1983) καί **67 - 68** (Άπρίλιος 1984 - ειδικός τεύχος γιά τό Όλοκαύτωμα).

Στό ίδιο φύλλο αναγκαζόμαστε νά καταχωρήσουμε τήν πλήρη κι αναλυτική αλληλογραφία μας μέ τόν **Μητροπολίτη Λάμπης καί Σφακίων κ. Θεόδωρο**. Χωρίς σχολιασμό ή κρίσεις μιά καί τά κείμενα μιλάνε από μόνα τους, βαθμολογούν καί καταλογίζουν. Άναγκαζόμαστε νά δημοσιεύσουμε τήν αλληλογραφία αυτή γιατί ό Μητροπολίτης διάλεξε από μόνος του τήν όδό τής πομπώδους δημοσιότητας καί μετά — πρό των άδιεξόδων πού ό ίδιος δημιούργησε — τήν όδό τής σιωπής. Περιμέναμε επί τέσσερις μήνες τήν απάντηση του Μητροπολίτη Λάμπης καί Σφακίων πρίν δώσουμε στη δημοσιότητα τά κείμενα. Ή κρίση ανήκει στους άναγνώστες μας.

Τά «Χρονικά»



Τό Δημοτικό Θέατρο Κερκύρας. Προγραμματίστηκε επί δημαρχίας Θεοτόκη, έγκαισιάστηκε τό 1903 καί κάηκε τό 1941.

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΡΩΜΑΝΟΥ

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΝΟΣ (1836 - 1892) υπήρξε λόγιος καί ιστορικός εκ Κερκύρας, ό όποίος δίδαξε επί δεκαετηρίδες ως καθηγητής καί γυμνασιάρχης του εκεί γυμνασίου. Έπιδόθηκε σε μελέτες καί αναδιφήσεις της μεσαιωνικής ιστορίας των Ιονίων νήσων καί συνέγραψε πλείστα έργα («Γρατιανός Ζώρης, αὐθέντης Λευκάδος», «Ιστορία του Δεσποτάτου της Ήπείρου» κ.ά.), τά όποία διακρίνονται γιά τό επισημονικό τους κύρος.

Η μελέτη του πού δημοσιεύεται παραπάνω άποτελεί άνάτυπο από την Έστία καί έχει εκδοθεί στην Αθήνα, εκ του τυπογραφείου του «Αστεως», τό 1891.

Π

ρός λιβόντοτον της πόλεως Κερκύρας τό μέρος τό συνορίζον μετά των αρχαίων καί πτώσιν άπειλούντων Βενετικών όχυρωμάτων, άτινα κείται παρά τη Βασιλική πύλη (Porta Reale) καί τη όδω Σχυλεμβουργίου, διήκον δέ μέχρι της όδοϋ Παλαιολόγου, έν οϋ μικρά άποστάσει της έν

Σπηλαία πύλης, άποτελεί την καλουμένην έβραϊκήν συνοικίαν, έν η από δύο ήδη αιώνων συνοικοϋσιν οι έν Κερκύρα πρεσβεύοντες τό Ιουδαϊκόν θρήσκευμα. Η συνοικία αύτη, τό πεμπτημόριον οϋσα της όλης πόλεως Κερκύρας, έχει πληθυσμόν πεντακισχιλίων ανθρώπων, οϊτινες, μόλις καί μετά βίας χωροϋντες έν τω πρώην ώρισμένω αύτοις προς κατοικίαν χώρω, εκτείνονται όσημέραι εις τάς γειτονεουσάς συνοικίας.

Η όψις των πολυορόφων, πεπικνωμένων καί αρχαϊκών οικιών, αι μακραί καί στεναί όδοί, διασταυρούμεναι υπό στενοτέρων άλλων, έν αις ό άήρ εισπνέεται βαρύς καί νοσώδης, ή ξενοπρεπής των κατοίκων μορφή, καί μάλιστα των γυναικών, ών αι μέν, μικρόσωμοι, μελάγχροες καί έλικώπες, αναπολοϋσι τάς φλογεράς άμμους της έρήμου, έν η διέτριψαν οι πατέρες αύτών, αι δέ, λευκαί, σφληκώδεις καί υγρόφθαλμοι, μαρτυροϋσιν εύγενεστέραν καταγωγήν καί άβροτέραν δίαιταν, ή παράδοξος

Ἡ Ἑβραϊκή Κοινότης Κερκύρας

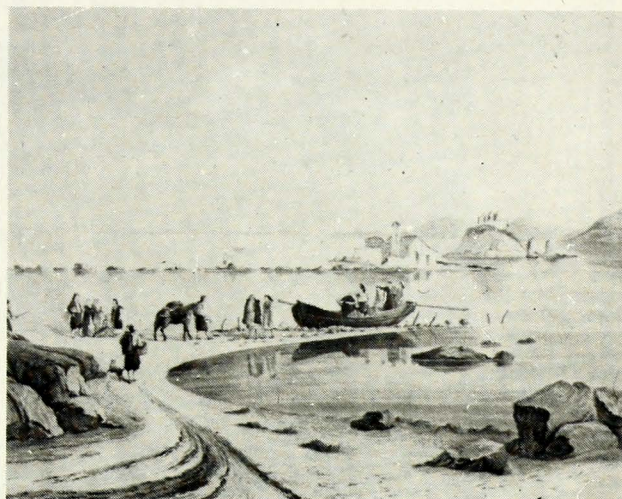
τῶν κατοίκων γλῶσσα, ἥς ποιοῦνται χρῆσιν πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενοι, διεγείρουσιν ἐξ ἀνάγκης τὴν περιέργειαν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν συνοικίαν ταύτην, οἵτινες ἀποροῦντες ἐρωτῶσι: πῶς εὐρέθη τῶν ξένων τούτων ἡ ὁμάς ἐν τῷ μέσῳ χώρας ἐλληνικῆς, πότε καὶ πόθεν ἤλθον, τίς ἡ διάλεκτος αὐτῶν, τίνες αἱ τύχαι τῶν δυσμοίρων τούτων ἀνθρώπων, οἵτινες φέρουσιν ἐτι τὰ ἴχνη προγενεστέρας ταπεινώσεως καὶ ἀνισότητος, ἥτις ἤρθη μόλις ἐπ' ἐσχάτων.

Τῶν ἀποριῶν τούτων ἡ ἐπίλυσις ὅσον σπουδαία καὶ περίεργος, τοσοῦτον εἶναι καὶ δυσχερής· ὅθεν οὐδὲν τό παράδοξον ἂν περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων πολλά καὶ ψευδῇ οὐ μόνον ἐρρέθησαν καὶ ἐγράφησαν, ἀλλὰ, τοῦθ' ὅπερ χεῖρον καὶ ἐπιστεύθησαν καὶ ἐπανελήφθησαν. Τὰ στενά τῆς παρούσης πραγματείας ὅρια δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν λεπτολόγον ἐξέτασιν καὶ τὸν αὐστηρόν ἐλεγχον τῶν ἐσφαλμένως περὶ Ἑβραίων δοθεισῶν πληροφοριῶν, ἀλλ' ἡ ἀναίρεσις μιᾶς καὶ μόνης ἐκ τῶν πολλῶν περὶ Ἑβραίων ἡμαρτημένων βεβαιώσεων θέλει ἀρκέσει, ὅπως ἀποδείξῃ ἐπὶ τίνων σφαλερῶν βάσεων οἰκοδομοῦσι τινες τῶν ἀξιούντων νὰ συγγράψωσι σπουδαίαν δῆθεν ἱστορίαν. Διεξερχόμενοι πρό πολλοῦ ἤδη χρόνου γαλλικὸν περιοδικὸν ἐν Παρισίοις ὑπὸ Ἑβραίων ἐκδιδόμενον, οὗ τό ὄνομα οὔτε διὰ μνήμης ἔχομεν, οὐτ' ἐφροντίσαμεν νὰ σημειώσωμεν, ἐνετύχομεν καὶ ἱστορικῇ διατριβῇ, ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγένετο λόγος περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ Ἑβραίων ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ὁ ἀγαθὸς ἀρθρογράφος ἀνέφερε μετὰ τινος ἐθνικῆς φιλαυτίας τὴν ἐπὶ Ρωμαίων μεγάλῃν τῶν Ἑβραίων πληθύν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἰονίου καὶ ἔχαιρε διηγούμενος τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια, ἃ παρεχώρησεν αὐτοῖς Μάρκος ὁ Ἀγρίππας, χαριζόμενος τῷ φίλῳ καὶ ξένῳ αὐτοῦ Ἠρώδῃ· εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων παρεπέμπεν εἰς συγγραφεῖα γνωστὸν καὶ ἀξιόπιστον, εἰς τὸν ἐπίσης Ἑβραῖον Φλάβιον τὸν Ἰώσηπον¹.

Ἀπορήσαντες τίνοι ποτέ τρῶπα μαρτυρία τοσοῦτον σπουδαία, ἐξ ἧς ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ εἰς Κέρκυραν τῶν Ἑβραίων ἀποικισμὸς ἀνέρχεται εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους, διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν ἐμβριθῶς μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντων καὶ συγγραψάντων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑπτανήσου, ἀνεζητήσαμεν, ὡς εἰκός, ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ Ἀρχαιολογίᾳ τοῦ Φλαβίου τὸ ὑπὸ τοῦ ἀρθρογράφου ὑποδεικνυόμενον χωρίον· ἀλλ' ἀνθρακες ὁ θησαυρὸς, διότι ναὶ μὲν ὁ Φλάβιος ποιεῖται αὐτόθι μνεῖαν περὶ Ἑβραίων καὶ περὶ προνομίων αὐτοῖς παραχωρηθέντων, ἀλλ' οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἐκείνου μνημονευόμενοι εἶναι οὐχὶ οἱ κατοικοῦντες τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου, ἀλλ' οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἰωνίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ παρανόησις τοῦ ἐλληνικοῦ κειμένου εἶναι τοσοῦτον καταφανής, τό γεωγραφικὸν ἀμάρτημα τοσοῦτον πρόδηλον, ὥστε ἡ βεβαίωσις τοῦ ἀγαθοῦ Ἰσραηλίου, ἀνίσχυρος οὕσα, ἀφ' ἑαυτῆς καταρρεῖ καὶ ὅμως εὐρέθησαν εὐπιστοὶ τινες ἄνδρες, οἵτινες ἐλάλησαν περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἑβραίων ἐν Ἑπτανήσῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς περὶ βεβαίου γεγονότος, καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπέδωκαν τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια, ὅν μνεῖα γίνεται ἐν τοῖς Ἑβραϊκοῖς ἐγγράφοις, τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος.

Ὅτι ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν πολυαχού τῆς Ἑλλάδος κατωκισμένοι, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Ὅτι ὅμως ὁ εἰς Κέρκυραν ἀποικισμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι προγε-



Κέρκυρα: Τὸ πορθημεῖο τοῦ Περσῆ

νέστερος τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ἔχομεν περὶ τούτου μαρτυρίαν βεβαίαν καὶ ἀναμφίλεκτον. Ὁ Ραββῖνος Βενιαμὴν ὁ ἐκ Τουδέλης τῆς Ἰσπανίας, ὅστις μετέβη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἵνα ἐπισκεφθῇ τὰς διάφορους ἐκεῖ ὑπαρχούσας συναγωγὰς καὶ ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν τῶν ἑαυτοῦ ὁμοθηρήσκων, διηγείται ὅτι εὗρε μέγα πλῆθος Ἑβραίων ἐν Ἑλλάδι. Ὁ δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπισκεφθεὶς ὡσαύτως τὴν Ἑλλάδα Ραββῖνος Πεταχίας ἐκ Regensburg βεβαιεῖ ὅτι τοσαῦτα ἦσαν αἱ Ἰουδαϊκαὶ κοινότητες ἐν τῇ χώρᾳ, ὥστε ὁλόκληρος ἡ Παλαιστίνη δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ἅπαντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντας Ἑβραίους².

Καὶ ὅμως, ἐν ᾧ ὁ Βενιαμὴν εὗρεν ἐν Ἀρτῇ μὲν ἑκατὸν Ἑβραίους, ἐν Πάτραις δὲ πεντήκοντα, ἐν Ναυπάκτῳ ἑκατὸν, ἐν Κρίσση διακοσίους, ζώντας ἀπὸ τῆς γεωργίας, ἐν Κορίνθῳ περὶ τοὺς τριακοσίους, ἐν Θήβαις δισχιλίους, οἵτινες ἦσαν οἱ κάλλιστοι τῆς Ἑλλάδος μεταξουργοὶ καὶ πορφυροβάφοι, ἐν Εὐβοίᾳ διακοσίους, ὁ αὐτὸς περιηγητὴς δὲν εὗρεν ἐν Κερκύρᾳ εἰμὴ ἓνα καὶ μόνον ὀνόματι Ἰωσήφ, βαφέα τὴν τέχνην³.

Ὅτε ὁ Βενιαμὴν ἐπεσκέφθη τὴν Κέρκυραν, ἡ νῆσος διετελεῖ οὕσα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογερίου, ὅστις ἐγένετο κύριος τῆς Κερκύρας ἐν ἔτει 1147 τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐν αὐτῇ Γυμνῶν, ἀνδρῶν τοῦ συρφετώδους ὄχλου, ἐτέρων sans-culottes τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἀλλ' ἔμελλε πρό τῆς λήξεως τοῦ 1149 νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν νόμιμον αὐτῆς δεσπότην, τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν.

Ἐν τῇ ἐπομένῃ δὲ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδι, ὅτε τῆς νήσου τὴν κατοχὴν ἔλαβον οἱ ἐκ Νεαπόλεως Ἀνδρηγαυοὶ βασιλεῖς, οἱ Ἑβραῖοι φαίνονται ἐν Κερκύρᾳ πολυάριθμοι. Ἐὰν ἤλθον οὗτοι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἢ τῆς δύσεως ἀγνοοῦμεν. Πιθανωτέρα ὅμως φαίνεται ἡ ἐξ Ἀνατολῆς καταγωγὴ αὐτῶν, μεταβάντων εἰς Κέρκυραν κατ' ὀλίγον εἴτε χάριν ἐμπορίας, εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν διεισόδων καταδιώξεων. Ἡ δ' ἐξ Ἀνατολῆς προέλευσις τῶν πρώτων εἰς Κέρκυραν ἀποικισάντων Ἑβραίων εἰκάζεται ἐκ τε τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἣν καὶ μόνην ἐλάλουν οἱ ἀρχαιότατοι τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων, καὶ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς καλουμένης συναγωγῆς, ἥτις καὶ ἀρχαιότερα θεωρεῖται

Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης Κερκύρας

καὶ περιλαμβάνει τὰς ἀρχαιοτάτας ἐβραϊκὰς οἰκογενείας.

Οὐχὶ ἀνάξιον δὲ ἴσως νὰ προσθῶμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἐπαξίως διευθύνων τὸ τμήμα τῶν ἐν τῇ Βονδληιανῇ τῆς Ὁξωνίας Βιβλιοθήκῃ ἀνατολικῶν χειρογράφων κ. R. Neubauer ἀνεκοίνωσε τῷ ἡμετέρῳ πολυμαθεστάτῳ φίλῳ καθηγητῇ Σ. Λάμπρῳ, ὅτι τὸ πρῶτον κείμενον πλήρες ἐν τῇ δημοτικῇ ἑλληνικῇ γλῶσσῃ καὶ ἐν πεζογραφίᾳ γνωστόν μέχρι τοῦδε, εἶναι μετὰφρασις εἰς τὴν καθωμυλημένην τῶν βιβλίων τοῦ Ἰωνᾶ πρὸς χρῆσιν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Συναγωγῆς· ἡ μετὰφρασις δὲ αὕτη, σωζομένη ἐν τῇ Βονδληιανῇ καὶ γεγραμμένη διὰ χαρακτῆρων ἑβραϊκῶν, ἀνάγεται μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Neubauer εἰς τὸν IB' αἰῶνα, ἀλλ' ἐξ ὧν εἴπομεν δέον ν' ἀναχθῇ ὁρθότερον εἰς τὴν ἐπιούσαν IG' ἑκατονταετηρίδα⁴.

Ἡ ἐν Κερκύρᾳ κατάστασις τῶν Ἑβραίων ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς τῶν Ἀνδραγαυῶν κυριαρχίας, τουτέστιν ἀπὸ τῆς IG' μέχρι τῆς ID' ἑκατονταετηρίδος, ἦτο μὲν οἰκτρὰ καὶ ἀξιοδράκρυτος, οὐχὶ ὅμως καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, ὅπου ἡ μισαλλοδοξία κορυφωθείσα ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Ἑβραίους ποινὰς ὑπερβάσας κατὰ τὴν ὠμότητα καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ τῶν τυράννων τῆς Ρώμης ἐπιβληθέντα ποτὲ τοῖς Χριστιανοῖς φοβερά μαρτύρια. Ἐν ἀδιαλείπτῳ μὲν φόβῳ διατελοῦντες, ἀλλὰ καὶ περισκεπτοὶ ὄντες οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας ἐφρόντιζον νὰ λαμβάνωσι παρὰ τῶν ἐκάστοτε δυναστῶν τῆς νήσου προνομιακὰ διπλώματα, ἵνα κἂν ἐν μέρει μετριάσωσι τὰς αἰτίαι κατ' αὐτῶν ἐνεργουμένης βιαιοπραγίας καὶ περιφρουρήσωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ μεζιζόνων ἔτι κινδύνων.

Τοιαῦτα ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων διατάγματα ἐξέδωκαν οὐκ ὀλίγα οἱ Ταραντῖνοι ἡγεμόνες, διότι Φίλιππος ὁ ἐκ Τάραντος, αὐθέντης Κερκύρας, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς συζύγου Αἰκατερίνης, ἐπιτίτλου αὐτοκρατείας Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ οἴκου πρὸς τοὺς ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίους ἔγραψεν αὐστηρὸν διάταγμα τῇ 23 Νοεμβρίου 1317, καὶ ἔτερον τῇ 12 Μαρτίου 1324, Ἰνδικτ. Ζ'⁵, ὅπως ἀνακουφίσῃ τὰς ἀφορήτους αὐτῶν ταλαιπωρίας. Βραδύτερον δὲ Ροβέρτος ὁ ἐκ Τάραντος, ἐπὶ κληρὸς τῇ ἀρχῇ τοῦ Φιλίππου, καὶ ἡ τοῦ Ροβέρτου χήρα Μαρία, ἡ ἐκ Βουρβὸν ἀσκήσασα ἐν Κερκύρᾳ ἐξουσίαν κατὰ τὸ πρῶτον τῆς χηρείας αὐτῆς ἔτος, ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου τοῦ 1364 μέχρι μηνὸς Μαρτίου τοῦ 1365, ἐπεκύρωσαν τὰ τοῦ Φιλίππου ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων διατάγματα⁶.

Καὶ πάλιν ὁ τοῦ Ροβέρτου διάδοχος καὶ ἀδελφός, Φίλιππος ὁ Β', ὁ μὲν ὡς τῷ πατρὶ καλούμενος, διὰ τὰ γάματος ἐν Τάραντι ἐκδοθέντος τῇ 14 Δεκεμβρίου 1370, Ἰνδικτ. Θ', προσεπάθησε καὶ αὐτός, ἀλλ' ἴσως εἰς μάτην, νὰ διαφυλάξῃ τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῶν συνεχῶν ἐπηρεϊῶν, ἐπικυρώσαν τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ γενόμενα προγενέστερα διατάγματα⁷. Τέλος δὲ, Ἰωάννα ἡ ἐξ Ἀνδραγαυῶν ἐξέδωκε καὶ αὕτη αὐστηρότατα διατάγματα πρὸς υπεράσπισιν τῶν ταλαιπωρουμένων Ἑβραίων⁸.

Τὰ προνομιακὰ ταῦτα ἔγγραφα ἐσώζοντο ἄλλοτε ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Συναγωγῆς, ἀλλ' εἰς ἡμετέραν γνῶσιν περιήλθε τοῦ μὲν ἐν ἔτει 1324 ὑπὸ Φιλίππου ἐκδοθέντος ἔγγράφου μόνον ἀκριβὴς περίληψις, διασωθεῖσα ὑπὸ τοῦ περικλεοῦς Μουστοξύδου ἐν Ἑλληνομνήμονι, περιέχουσα δὲ κατὰ γράμμα τὰδε⁹. «Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπομνημάτων, τῶν ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας φυλαττομένων, σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Ταραν-

τίνου ἡγεμόνος Φιλίππου. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἀπευθυνομένης πρὸς τὴν ἐν Κερκύρᾳ ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένην ἀρχάν, λογίζεται ἅμα ὕβριν καὶ κηλίδα προστριβόμενων εἰς τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, τὴν ματαίωσιν ὧν ἐκείνος ὑπὸ φιλάνθρωπίας εἶχε διατάξει ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων τῆς πόλεως καὶ νήσου Κερκύρας. Οἱ ἀξίωματικοὶ αὐτοῦ διήρπαζον καὶ κλίνας καὶ ἱμάτια καὶ σκευὴ καὶ κτήνη τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ναυτολογοῦντες βία συγκatéλεγον αὐτοὺς ἀμίσθους εἰς τὰ πληρώματα τῶν ὀπλιζομένων πολεμικῶν πλοίων· κατηγάγκαζον ν' ἀναβαίνωσιν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ νὰ ἐπιτελῶσιν ἔργα ταῖς ἡμέραις τῶν Σαββάτων καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν ἑορτῶν· ἐπήγνυον κρεμάστρας ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν καὶ τοὺς ἐβίαζον ν' ἀγχονῶσι καταδίκους, ἔτι δὲ νὰ χειροκοπῶσι καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰς ἄλλας τὰς εἰς τοὺς κακούργους ἐπιβαλλομένας ποινὰς. Δι' ὃ ἀποδόμῳ καὶ ὀριστικῶς διατάττει ὁ Φίλιππος νὰ μὴ ὑπόκνηται οἱ Ἰουδαῖοι εἰς μηδεμίαν μηδενὸς πράγματος χορηγίαν, ἢ εἰς ἐπιτέλεσιν ἔργων, πλὴν ἐπὶ μόνων τῶν περιπτώσεων τῶν ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῶν ἐξ ἔθους ἐπιτετραμμένων, ἐφ' ὧν καὶ παρὰ παντὸς ἄλλου πολίτου ἀπαίτουνται τὰ τοιαῦτα· νὰ ἀγῶσι δὲ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ Σάββατα κατὰ τὸν νόμον αὐτῶν ἀπαρενοχλήτως».

Ὁλόκληρον δὲ καὶ μόνον περιήλθε μέχρις ἡμῶν τὸ ἀνωτέρω μνημονευθέν προνομιακὸν ἔγγραφον Μαρίας τῆς ἐκ Βουρβὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐν ἀρχαίᾳ ἰταλικῇ μεταφράσει, τὸ ἐν Τάραντι ἐκδοθέν τῇ 6 Μαρτίου 1365, Ἰνδικτ. Γ', καὶ ἐπισταλὲν πρὸς Νικόλαον τὸν τοῦ Δονάτου, διοικητὴν Κερκύρας καὶ τοποτηρητὴν τῆς ἐν τῇ πόλει Ἰουδαϊκῆς (Vicaro della giudaica nostra diessu citta di Corfu¹⁰).

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου φαίνεται ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ἀνέκαθεν ἀπηλλαγμένοι καὶ ἐλεύθεροι βαρῶν, συνεισφορῶν καὶ ἄλλων παντοίων ὑποχρεώσεων, ἐξαιρουμένου τοῦ φόρου τοῦ τελουμένου εἰς τὸν φωτισμὸν τῆς πόλεως Κερκύρας. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν παρελθόντα χρόνον ἔπαθον πολλὰς καὶ σωματικὰς καὶ χρηματικὰς ζημίας, ἐφοβοῦντο δὲ μήπως πάθωσιν ἄλλας τοιαύτας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐπεκατέστησαν τὴν βοήθειαν τῆς Μαρίας, ἥτις ἐπεκύρωσε τὰ πρῶν αὐτοῖς παραχωρηθέντα προνόμια καὶ ἐκέλευσε τὸν διοικητὴν τῆς νήσου νὰ τηρῇ ἀπαρσαλεύτως αὐτὰ καὶ μῆτε αὐτὴ νὰ ἐκβιάζῃ, μῆτε εἰς ἄλλους νὰ ἐπιτρέπῃ νὰ ἐκβιάζωσι τοὺς Ἑβραίους, μηδὲ νὰ κακοποιῇ αὐτοὺς εἰς τε τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα.

Μετὰ τοσαύτας ταλαιπωρίας καὶ πιέσεις παρήγορον βεβαίως εἶναι νὰ μάθωμεν ἕκ τινων Ἀνδραγαυικῶν διπλωμάτων ἀνευρεθέντων ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀρχεῖῳ τῆς Νεαπόλεως, ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου τοῦ Γ', τοῦ ἐκ Δυρραχίου, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ὅστις ἐξελάσας ἐκ Κερκύρας τοὺς Ναυαρραίους ἐγένετο κύριος τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1382 μέχρι τοῦ 1386 καὶ ἀπένευμε δαψιλῇ προνόμια τοῖς Κερκυραίοις, οἱ Ἑβραῖοι οὐχὶ σπανίως μετεῖχον τῶν πρεσβειῶν, ἃς τὸ κοινόν τῆς Κερκύρας ἀπέστελλεν ἐνίοτε εἰς Νεάπολιν εἴτε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν παλαιῶν, εἴτε πρὸς ἐπίτευξιν τῶν προνομίων¹¹.

Ἄλλὰ περὶ τὰ τέλη τῆς ID' ἑκατονταετηρίδος ἡ κυριαρχία τῶν Ἀνδραγαυῶν ἐν Κερκύρᾳ ἐμελλε νὰ ἐκλείψῃ. Οἱ Βενετοὶ, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐποφθαλμιῶντες πρὸς τὴν Κέρκυραν, ἥς ἀντεποιοῦντο δυνάμει τῆς συνολογηθείσης ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων συνθήκης, κατῴρθησαν νὰ λάβωσι τῆς νήσου τὴν κατοχὴν ἐν ἔτει 1386, τῇ ἐκουσίᾳ παραδόσει τῶν

Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης Κερκύρας

κατοίκων οἵτινες ἀνάγκην ἔχοντες ἰσχυρᾶς προστασίας, ἐπεμψαν πληρεξουσίους εἰς Βενετίαν, ἵνα δηλώσωσιν ὅτι ἐπεθύμουν νὰ υποβληθῶσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς μεγάλουδυνάμου καὶ θαλασσοκράτορος ἐκείνης πολιτείας. Ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς γενομένης ὑπὸ τῶν Κερκυραίων ἐκουσίας ταύτης παραδόσεως εἰς τὴν Βενετίαν, οἱ Ἑβραῖοι οὐ μόνον ἀνεγνωρίζοντο ὡς πολῖται τῆς νήσου καὶ ἀπετέλουν ἴδιον, ὡς λέγουσι, πολιτικὸν σῶμα, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγον βεβαίως ἠδύνατο ἐν τῇ νήσῳ, διότι ἐκ τῶν ἑξ τότε πεμφθέντων εἰς Βενετίαν πρεσβευτῶν ὁ εἰς ἣτο Ἑβραῖος, Δαβὶδ ὁ Σέμος, ἐξ ἐπισήμου ἑβραϊκοῦ οἴκου μέχρι τοῦ νῦν σωζομένου ἐν Κερκύρᾳ. Τοῦ Ἑβραίου τούτου ἡ ἀποστολὴ οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀντίρρησην, ὡς μαρτυρουμένη ἐξ ἐπισήμων τῆς Βενετίας ἐγγράφων¹², ἀλλ' ὅμως Ἀνδρέας ὁ Μαρμαρᾶς, εὐπατρίδης Κερκυραῖος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ γνωστός γενόμενος διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰταλιστὴ συγγραφεῖσαν ἱστορίαν τῆς Κερκύρας ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων, φερόμενος ὑπὸ μίσους ἀσπόνδου κατὰ τῶν Ἑβραίων, καθ' ὧν λάβρος ἐπιτίθεται πολλαχοῦ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, καίτοι ἀναφέρων τῶν λοιπῶν πρέσβων τὰ ὀνόματα, παρασιωπῶν παντάπασι τὸ τοῦ Ἑβραίου πρεσβευτοῦ. Καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον ἐάν ἔπραξε τοῦτο ὁ φληναφος Μαρμαρᾶς, ὁστις τοῦ μυθοπλαστοῦ ἐζήλωσε μᾶλλον τὸ ὄνομα ἢ τὸ τοῦ ἱστορικοῦ, ἀλλὰ καὶ Ἀντώνιος ὁ Ροδόσταμος, δόκιμος ποιητὴς καὶ φιλόλογος Κερκυραῖος, τελευτήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ καταλιπὼν ἀνέκδοτον ἱστορίαν τῆς Κερκύρας οὐχὶ λόγου ἀναξίαν, ἀναφέρει μὲν τοῦ Σέμου τὴν ἀποστολὴν ὡς ἐκ παραδόσεως λεγομένην, ἀλλ' ὑπὸ φυλετικῶν προλήψεων παρασυρόμενος ἀπορρίπτει αὐτὴν ὡς πίστewς ἀναξίαν¹³.

Ἰσως δὲ τῇ μεσιτεῖα τοῦ μέγα ἔχοντος ἀξίωμα Δαβὶδ τοῦ Σέμου, ὅστις βεβαίως ἐκήδετο περὶ τῶν ἰδίων ὁμοθρήσκων, ἡ Σύγκλητος τῆς Βενετίας μικρόν μετὰ τὴν γενομένην παράδοσιν, ὁ ἔστι τῇ 22 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1387, ἐξέδωκε θέσπισμα, ἐν ᾧ ὁμολογοῦσα ὅτι ἐπὶ πολλῶν περιστάσεων ἢ ἐν τε τῇ πόλει καὶ τῇ νήσῳ διαμονὴ τῶν Ἑβραίων ἀνεδείχθη λυσιτελὴς, εὐλογον ἔκρινε νὰ συναινέσῃ εἰς τὰς αἰτήσεις δύο ἐκ Κερκύρας Ἑβραίων, πεμφθέντων ὑπὸ τῶν ἰδίων ὁμοθρήσκων, καὶ, διακαῶς ἐπιποθοῦσα νὰ ζῶσιν οἱ Ἑβραῖοι ἡσύχως καὶ ἀσφαλῶς ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ τὴν σκιά τῆς δουκικῆς ἀρχῆς, ἐπεκύρυσεν αὐτοῖς πάντα τ' ἀρχαῖα προνόμια καὶ τὰς ἀτελείας, ὧν ἀπῆλθον, τουτέστι νὰ μὴ ἀναγκάζωνται ὑπὸ τῶν ἐκαστοτε κυβερνητῶν καὶ ἀρχόντων νὰ ἐμφανίζωνται εἰς τὰ δικαστήρια ἐν ἱεραῖς ἡμέραις ἄνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης· νὰ μὴ υποβάλλωνται εἰς συνεισφοράς βαρυτέρας τῶν λοιπῶν πολιτῶν· νὰ μὴ ἐπιβαρύνωνται δι' ἐξαναγκαστικῶν δανείων, καὶ τέλος νὰ ὦσι καθόλου ἰσοτελεῖς πρὸς τοὺς λοιποὺς κατοικοὺς τῆς πόλεως καὶ τῆς νήσου¹⁴. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Σέμου γινώσκουμεν καὶ ἄλλον ἐκ τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας, ὅστις ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς κοινότητος διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ρήτορος καὶ πρέσβως. Τῶντι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, βουλόμενον τὸ Συμβούλιον τῆς πόλεως καὶ τοῦ κοινοῦ τῆς Κερκύρας νὰ τύχῃ παρὰ τῆς Βενετίας ἀτελειῶν τινων καὶ προνομίων, μὴ συμφερόντων ἰδίᾳ τοῖς Ἑβραίοις, ἐξέλεξε πρὸς σύνταξιν τῶν ἀναγκαίων προνομιακῶν ἄρθρων (Capitulorum) οὐ μόνον τοὺς ἐπιφανεῖς: κύρ Ἰερώνυμον Καποδίστριαν, κύρ Ἀνδρέαν Παραμάναν, κύρ Τύρνον τὸν ἐκ Τόκων, κύρ Ἀντώνιον Λάμην καὶ κύρ Ἰωάννην Καρτάνον, ἀλλ' εἰς τὸ πείσμα τοῦ μισαλλοδόξου Μαρμαρᾶ, καὶ τὸν κύρ

Johama Maycha, Ἑβραῖον, ἔλκοντα ἴσως τὸ γένος ἐξ Ἰσπανίας, tutti cittadini de la dicta città, καὶ ἀπεφάσισε τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1515 ἵνα οὗτοι πάντες ἔλθωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Ἐκλαμπροτάτης Αὐθεντίας καὶ ἐκλιπαρήσωσιν αὐτὴν ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ ἐπικυρώσῃ τὰς αἰτήσεις τῆς πόλεως Κερκύρας¹⁵.

Ὅτι δὲ τῆς Βενετίας ἡ πολιτεία ἰδίαν πρόνοιαν ἐλάβανε περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων καὶ φιλανθρώπως αὐτοῖς προσεφέρετο, ἐναργῶς δηλοῦται ἐκ τε πολλῶν ἄλλων καὶ ἐκ τῆς ἐπομένης μάλιστα περιστάσεως. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐν Ναυπάκτῳ νίκην τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων συμβάσαν ἐν ἔτει 1571, θέλουσα ἡ Βενετικὴ πολιτεία νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰδίαν εὐσέβειαν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν τῆς νίκης δοτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν, οὐδὲν ἄλλον μέσον εὔρε μᾶλλον εὐπρόσδεκτον αὐτῷ εἰμὴ τὴν ἐκ παντός τοῦ Βενετικοῦ Κράτους ἀποπομπὴν τῶν Ἑβραίων· εἰς τὴν ἄδικον ὅμως καὶ ἀπάνθρωπον ταύτην προγραφὴν δὲν συμπεριελήφθησαν καὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας. Ἡ ἀνωτέρω ὁμολογία τῆς Συγκλήτου τῆς Βενετίας, ὅτι τῶν Ἑβραίων ἡ κοινότης ἀπέβαιεν ὠφέλιμος τῇ τε νήσῳ καὶ τῇ πόλει τῆς Κερκύρας, δὲν ἦτο σφαλῆρα. Δραστήριοι καὶ φιλόπονοι ὄντες ἐκ φύσεως οἱ πολλοὶ τῶν Ἑβραίων ὑπέβαλλον ἑαυτοὺς εἰς ἐργασίαν καὶ μετήρχοντο τέχνας βαναύσους μὲν καὶ ποταπάς, ἀλλὰ χρησιμωτάτας, ἃς οἱ λοιποὶ τῶν κατοίκων περιεφρόνουν. Οἱ ἐπιφανέστεροι δὲ αὐτῶν, εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπιδιδόμενοι, ἃς αἱ λοιποὶ τῶν κατοίκων περιφρόνουν. Οἱ ἐπιφανέστεροι δὲ αὐτῶν, εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπιδιδόμενοι, κατῴρθωσαν νὰ συγκεντρώσωσιν εἰς ἑαυτοὺς πάσας σχεδὸν τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, καὶ οὕτως ἐκτήσαντο δύναμιν καὶ πλοῦτον οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, δὲ οὐχὶ σπανίως μετεχειρίζοντο ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ ἀγαθῇ τῆς πόλεως.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, βλέπομεν οὐχὶ ἄνευ ἀπορίας ὅτι Ἀνδρέας ὁ Σπάτας, Ἕλλην Κωνσταντινουπολίτης, γέρων ἱατρός ἐπίμισθῳ τοῦ κοινοῦ τῆς Κερκύρας, ἀντικατεστάθῃ ἐν τῷ ἐπιζήλῳ τούτῳ ὑπουργήματι ὑπὸ νεαροῦ ἱατροῦ Ἑβραίου, οὐ τὸ ὄνομα παρασιωπάται. Ἀλλ' ἡ σύγκλητος τῆς Βενετίας, πρὸς ἣν ἀννηνέχθη ἡ μεταβολὴ αὐτῆς τοῦ προσώπου, σκεψαμένη ὅτι *indecens et impium est praeponere Judeum Christiano et juvenem imperitum medico seni pratico et perito*, ἔκρινε δίκαιον νὰ ἀποφασίσῃ τῇ 17 Ἰουλίου 1466, ὅτι ὁ εἰρημένος Σπάτας *sit et esse debeat medicus Corfoy quem - admodum prius erat, casso et amoto dicto Judeo*¹⁶.

Ὅποσον οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν λυσιτελεῖς ἐν Κερκύρᾳ ἀποδεικνύεται ἐξ ἀναριθμήτου πλήθους ἐγγράφων μέχρις ἡμῶν περιελθόντων τῶν κατὰ καιροὺς Βενετῶν Προνοητῶν (Provveditori). Ὅσακις τις ἐκ τούτων ἐμελλε νὰ καθέσθῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς νήσου, οἱ Ἑβραῖοι ἔσπευδον νὰ λάβωσι παρ' αὐτῶν ἐγγράφους μαρτυρίας ἀσαλεύτου πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Βενετικὴν πολιτείαν, ἵνα ἔχωσιν αὐτὰς ὡς συτάσεις πρὸς τοὺς νέους πεμπομένους Προνοητὰς. Ἄν πρέπει νὰ πιστεῦσωμεν εἰς τοιαῦτα πιστοποιητικά, οἱ Ἑβραῖοι διετέλεσαν ἐν Κερκύρᾳ πιστότατοι καὶ λίαν ἀφωσιωμένοι ὑπῆκοοι, ὠφελήσαντες παντοιοτρόπως τὰ κοινὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα ἐν καιρῷ ἐνδείας καὶ κινδύνου διὰ τε συνεισφορῶν καὶ δανείων μεγάλων χρηματικῶν ποσοτήτων, καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς.

Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης Κερκύρας

Ἐν ἔτει 1431 ἔχουσα ἡ Αὐθεντία τῆς Βενετίας ἀπαράιτητον ἀνάγκην χρημάτων, ἀλλὰ κρίνασα εὐλογον νὰ μὴ δαπανήσῃ ἐκ τοῦ βαλαντίου τῶν ἰδίων αὐτῆς πολιτῶν, ἀπετάθη διὰ τοῦ Προνοητοῦ πρὸς τοὺς ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίους καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτῶν τρισχίλια δουκάτα δάνεια, σκεψαμένη ὅτι δίκαιον ἦτο νὰ ἔχωσιν οἱ Ἑβραῖοι τὰ κακά, ὅπως ἀπολαύσῃ καὶ τῶν ἀγαθῶν¹⁷.

Ἐν ἔτει 1586 ὁ τῆς Κερκύρας Βαῖλος Ἰερώνυμος Καπέλλος πιστοποιεῖ ὅτι οἱ σύνδικοι τῆς ἑβραϊκῆς κοινότητος ἔδειξαν μεγίστην προθυμίαν ἐν τῇ γενομένῃ συνεισφορᾷ πρὸς κατασκευὴν τῶν δύο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως κατασκευασθέντων δεξαμενῶν. Ἐξ ἰσοῦ δ' ἐφάνησαν πρόθυμοι ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν νέων καὶ ἐν τῇ ἐπανορθώσει τῶν ἀρχαίων τειχῶν, καὶ ἐν ἄλλαις παντοίαις ἀνάγκαις.

Ἐπὶ τοῦ μακροῦ καὶ διὰ τοὺς χριστιανούς ὀλεθρίου πολέμου τῆς Κρήτης οἱ Ἑβραῖοι ἐλευθερίως ἐχορήγουν πάντα τὰ ἐπιτήδεια πρὸς χρῆσιν καὶ ἀνακούφισιν τῶν εἰς Κέρκυραν μετακομιζομένων τραυματιῶν, καὶ ἴσον ζῆλον ἔδειξαν κατὰ τὸν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεμον. Κατὰ δὲ τὴν γενόμενῃ ἐν ἔτει 1716 περιβόητον πολιορκίαν τῆς Κερκύρας τοσοῦτον ἀνδρείως καὶ εὐτόλμως ἠγωνίσθησαν πρὸς τοὺς κοινούς πολεμίους, εἰς τοσοῦτους κινδύνους ἐξετέθησαν πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν, μὴ φειδόμενοι τῆς ζωῆς, τῆς περιουσίας καὶ τῶν τέκνων, ὥστε ὁ περικλεῆς στρατάρχης τῆς Βενετίας κόμης Σχυλεμβουργίος, ὁ σώσας τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ τῆς δουλείας κινδύνου καὶ τιμηθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῆς Βενετίας δι' ἀνδριάντος ἔτι φαινομένου ἐν τῇ πλατεΐᾳ τῆς Κερκύρας, ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων δύο τιμητικά ἔγγραφα, ἐν οἷς ἐκθειάζει τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν καθόλου, καὶ ἰδιαιτέρως ἐπαινεῖ τὸν Μορδοχαὶ Μόρδον Μαυρογένην, ὅστις ὑπεριδὼν πάντα κίνδυνον ἠρίστευσε πάντων τῶν λοιπῶν Ἑβραίων.

Τὰ γενναῖα τῶν Ἑβραίων κατωρθώματα, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπειλούμενης Κερκύρας, ἐπιβεβαιούνται καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Σχυλεμβουργίου, συνταγματάρχου Δημητρίου Στρατηγοῦ, Κερκυραίου, ὅστις ἐν τῇ τῆς πολιορκίας ἐκθέσει, ἣν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Πέτρον Γαρζώνην, Συγκλητικόν καὶ ἱστοριογράφον τῆς Βενετικῆς Πολιτείας, βεβαίῳ ὅτι ἐκ τῶν κατοίκων Κερκύρας οἱ Ἑβραῖοι παρέσχον ἐν τῇ πολιορκίᾳ τὰς μεγίστας ὑπηρεσίας¹⁸.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἑβραίων κατοίκων τῆς νήσου ἦτο ἀρκούντως, ὡς ἔρρεθη, πολυάριθμος ἕως ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀνδαγαυῶν· ἀλλ' οὗτος ἠυξήθη ἔτι μᾶλλον ἕνεκα δύο φοβερῶν ἀλλαχού γενομένων κατὰ τῶν ὁμοθρήσκων αὐτῶν καταδιώξεων. Ὅτε ὁ Φερδινάνδος ὁ Καθολικὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἰσαβέλλα ἐξέδωκαν ἐν ἔτει 1493 τὸ ἀξιωματικόν ἐπιστολὴν θρόνον, δι' οὗ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἰσπανίας ἀνηλεῶς προεγράφησαν καὶ ἠναγκάζοντο νὰ καταφύγῃ πρὸς σωτηρίαν εἰς ξένας χώρας, οὐκ ὀλίγοι μετώκισαν εἰς Κέρκυραν ἰσπανικὰ οἰογένειαι, αἵτινες καὶ εὐμύησαν ἐν τῇ νῆα αὐτῶν πατρίδι καὶ διετήρησαν μέχρις ἐσχάτων τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐθνικὴν διάλεκτον.

Ἀλλὰ μεθ' ἡμίσειαν σχεδὸν ἑκατονταετηρίδα ἦλθεν

ἐκ τῆς γείτονος Ἀπουλίας ἀποικία Ἑβραίων ἀσυγκρίτως λόγῳ πολυανθρωποτέρα, ἥτις τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἐφ' οὓς εὗρεν ἐν τῇ νήσῳ προγενεστέρους Ἑβραίους, ὥστε καὶ τῆς Ἀπουλίας τὴν γλῶσσαν εἰς αὐτοὺς ἐπέβαλεν, ἦν λαλοῦσι μέχρι τοῦ νῦν, ἀναμιγνύοντες καὶ λέξεις ἑλληνικὰς καὶ ἀποτελοῦντες οὕτω νόθον τι ἐξάμβλωμα γλῶσσης, δύσηχον καὶ ἀκατάληπτον ἐξ ἰσοῦ πρὸς τε τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ἑβραῖοι οὗτοι ἦλθον ἐκ τῆς Ἀπουλίας ἐν ᾧ χρόνῳ ἦρχε τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως περιβεβλημένος τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιβασιλέως Δὸν Πέτρος ὁ ἐκ Τολέδου. Ὁ ἄρχων οὗτος, ἀκούων πλείστα κατὰ τῶν Ἑβραίων παράπονα διὰ τὴν ἐπιτηδευομένην ὑπ' αὐτῶν τοκογλυφίαν, ἔκρινεν εὐλογον νὰ πληροφορήσῃ περὶ τούτου τὸν αὐτοκράτορα, παρ' οὗ καὶ ἔλαβε τὴν ἐπιταγὴν νὰ ἐξώσῃ τοὺς Ἑβραίους παραχρῆμα ἐκ τοῦ βασιλείου¹⁹. Τούτου ἕνεκα μέγα πλῆθος τῶν δυστυχῶν ἐκείνων κατέφυγεν ἐν ἔτει 1540 εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἀπὸ κοινου μετὰ τῶν πρώην φυγαδευθέντων Ἰσπανῶν ἐκτίσαν Συναγωγὴν, ἥτις πρὸς διάκρισιν τῆς ἀρχαιοτέρας ἑλληνικῆς ὀνομάζεται εἰσέτι ἀπουλικὴ καὶ ἰσπανικὴ καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογεῖται ἢ εἰς Ἰταλοὺς καὶ Ἕλληνας διαίρεσις τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας.

Ἡ διοργάνωσις τῆς κοινότητος αὐτῶν ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῶν Χριστιανῶν, διότι ἐκάστη συναγωγὴ εἶχε δύο συνδίκους (Menunim), δύο ἐπόπτας καὶ δύο ἐπιτρόπους (Parnassim)· ἀπετέλει δὲ ἴδιον σῶμα καὶ εἶχε ἰδιαίτερον συμβούλιον, ὅπερ συνεκαλεῖτο πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἰδίων ὑποθέσεων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν συνδίκων· κοινῶν δὲ πραγμάτων προκειμένων τὰ συμβούλια ἠνοῦντο καὶ ἀπὸ κοινου συνεσκέπτοντο. Οἱ σύνδικοι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν φρατέρων τῶν συναγωγῶν, οὓς ἐπὶ τούτῳ συνεκάλει κατ' ἔτος ὁ Βενετὸς Προνοητὴς εἰς τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ μέγαρά αὐτοῦ, ἐφρόντιζον περὶ τῆς διατήρησεως τῆς ἡσυχίας, συνδιήλλαττον τοὺς διαφορομένους καὶ εἶχον ἀγορανομικὰ καθήκοντα. Ὡφειλον δὲ πρὸς τοῦτοις νὰ παρευρίσκωνται ἐν πάσαις ταῖς δημοσίαις τελεταῖς φοροῦντες στολὴν ὁμοίαν τῇ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν συνδίκων, ἀλλ' ἐξ ἐρίου καὶ οὐχὶ ἐκ μετάξης ὡς ἡ ἐκείνων, προσέτι δὲ ἀσπλοὶ καὶ μετὰ βραχείας φενάκης, διότι τὸ ξίφος καὶ ἡ μακρὰ φενάκη ὑπὸ μόνων τῶν Χριστιανῶν ἐφοροῦντο.

Ἀλλ' ἐνῷ ἔζων ἐν Κερκύρᾳ ἡσυχῶς καὶ ἀσφαλῶς οἱ Ἑβραῖοι καὶ διετέλουν ἐν καταστάσει πολλῶν βελτίων τῶν ἄλλων Ἑβραίων τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως καὶ ἐνταῦθα νὰ ἀποφύγῃ τοὺς διωγμούς τῆς τότε θρησκευτικῆς μισαλλοδοξίας, ἥτις ἐξεγειρομένη κατὰ καιροὺς προεκάλει ἀδικοὺς καὶ ὑβριστικὰς κατ' αὐτῶν διατάγματα, ἅτινα νῦν ἀναγιγνώσκοντες ἀποροῦμεν ἐάν ἀρμόζῃ μᾶλλον νὰ θρηνώμεν τὴν πονηρίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἢ νὰ αἰσχυνώμεθα διὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐν ἔτει 1406 οἱ Κερκυραῖοι ἐπεμψαν τὸν Περόττον Ἀλταβίλλαν καὶ Τζῆλον Δὲ Πάξε (de paxe) καὶ ἄλλους τινὰς εὐπατρίδας πρέσβεις εἰς Βενετίαν ἵνα αἰτήσῃ παρὰ τοῦ Δουκὸς διαφόρους ὑπὲρ τῆς πόλεως παραχωρήσεις, αἵτινες εἰσέτι ἀναγιγνώσκονται ἐν τῇ μεγάλῃ βίβλῳ τῶν προνομίων τῆς Κερκύρας, τῇ σωζομένῃ ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ. Μεταξὺ τῶν τότε ἀπευθυνομένων αἰτή-

Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης Κερκύρας

σεων συναριθμεῖται καὶ ἰδιαίτερα τις, τοσοῦτον σκληρὰ ὅσον καὶ παράδοξος de Judeis Lapidandis. Ἡ συνειδήσις τῆς Βενετίας κυβερνήσεως δὲν συνήνεσεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἰς τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην ἀπαίτησιν, ἀλλὰ, μὴ θέλουσα νὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς προσφιλεῖς αὐτῇ ὑπηκόους, ἐκόλασέ πως τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῶν εὐγενῶν πρέσβων ἀγενῆ τῶν Ἑβραίων λιθοβολίαν κελεύσασα νὰ φέρωσιν οὗτοι τοῦ λοιποῦ ἐν Ὁ κίτρινον ἐν τῷ στηθεῖ, ἔχον τὸ μέγεθος μεγάλου ἄρτου, ἵνα διακρίνῃται τῶν Χριστιανῶν, εἰ δὲ μὴ, νὰ τελῶσι κατ' ἔτος τριακόσια χρυσὰ δοκῆτα τῇ Αὐθεντίᾳ τῆς Βενετίας²⁰.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσῃ τῶν αὐτῶν φιλοχρίστων πρέσβων αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη τοῖς Ἑβραίοις ἡ κατοχὴ καὶ δι' ἀγορᾶς πρόσκτησις ἀκινήτων, οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν, ἐχόντων προστεθειμένους χωρικούς (villanos), ἐν τε τῇ πόλει Κερκύρας καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἤτοι ἐν τῇ νήσῳ, πλὴν τῶν τέως ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ κατεχομένων, διετῆς δὲ προθεσμίας παρεχωρήθη αὐτοῖς, ἵνα ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐκποιήσωσιν οὓς εἶχον ἀγρούς μετὰ τῶν χωρικῶν, ἐτι δὲ τὰ ἐν τῇ νήσῳ, πλὴν τῶν τέως ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ κατεχομένων, διετῆς δὲ προθεσμίας παρεχωρήθη αὐτοῖς, ἵνα ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐκποιήσωσιν οὓς εἶχον ἀγρούς μετὰ τῶν χωρικῶν, ἐτι δὲ τὰ ἐν τῇ νήσῳ κτήματα καὶ τὰς ἀμπέλους ἐπὶ ποιῆθῃ δημεύσεως, ἐάν τις παρέβαινε τὴν εἰρημένην διάταξιν. Εἰς μάτην οἱ Ἑβραῖοι, πέμψαντες καὶ αὐτοὶ ταυτοχρόνως ἰδίους συνδίκους εἰς Βενετίαν, προσεπάθησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπόφασιν.

Ἡ Αὐθεντία τῆς Βενετίας οὐ μόνον ἐνέμεινε τοῖς πρώην δεδογμένοις, ἀλλ' ὀψαιότερον ἠνάγκασε καὶ πάσας τὰς Ἑβραίδας νὰ φέρωσι καὶ αὐταὶ περὶ τὴν κεφαλὴν κίτρινον κάλυμμα, ἐπὶ ποιῆθῃ τριακοσίων ὡσαύτως δοκῆτων εἰ μὴ ἐξετέλουν τὴν ἐπιταγὴν. Οἱ τότε πεμφθέντες εἰς Βενετίαν πρέσβεις τῶν Ἑβραίων, ὀνόματι Aurachius de Chaffaro, Δαβὶδ Σαμουήλ καὶ Σαλομών Dolceto, sindici et procuratores universitatis Hebreorum civitatis Corphiensis, ἀποτυχόντες, ὡς εἶδομεν, ἐν τοῖς σπουδαιότεροις, εἰσηκούσθησαν μόνον εἰς τὰ ἐξῆς ἐπυσιώδη, ἄλλως δίκαια, αἰτήματα αὐτῶν. Ἐν ὧ δηλαδὴ οἱ Ἑβραῖοι, καθ' ἃς εἶχον συμβάσεις πρὸς τὴν πόλιν Κερκύρας, ὥφειλον νὰ τελῶσι τὸ ὀγδοὺν πάσης ὑπὸ τῆς πόλεως γενομένης δαπάνης, οἱ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη δημόσιοι τιμηταὶ ἐπέβαλον τοῖς Ἑβραίοις πλέον ἢ τὸ ὀγδοὺν, τοῦτο δὲ διότι εἰς τοὺς Χριστιανούς τιμητὰς δὲν προσετέθη καὶ εἰς Ἑβραίους, ὡς ἦν ἔθος κατὰ τὰς συμβάσεις.

Παραπονουμένων λοιπὸν ἐπὶ τούτοις τῶν Ἑβραίων, ὁ δόγης τῆς Βενετίας Μιχαήλ ὁ Στένος δι' ἐγγράφου γενομένου τῇ 26 Ἰουλίου 1406, δηλαδὴ ἀκριβῶς καθ' ἣν ἡμέραν ἀπήντησεν ἰδίᾳ καὶ εἰς τὰ αἰτήματα τῶν Χριστιανῶν πρέσβων, ἐκέλευσε τὸν Προνοητὴν Κερκύρας Νικόλαον τὸν Φόσκαρην, ἵνα τηρῶνται τοῦ λοιποῦ ἀπαράβατος αἱ περὶ τιμητῶν συμβάσεις καὶ συμφωνίαι τῆς πόλεως πρὸς τοὺς Ἑβραίους· ἐτι δὲ νὰ ἐπιτρέπηται τοῖς Ἑβραίοις νὰ ἀγοράζωσιν ἄρτον, λάχανα, ὀπωρικά καὶ ἄλλα τρόφιμα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κερκύρας, ὡς τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ ὡς ἔθος εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἀρχαίотθεν. Ἐκέλευσε δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἐπιτρέπηται τοῖς Ἑβραίοις ν' ἀντλῶσιν ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος, ὅπερ ὠρύχθη ἐπὶ τοῦ πρώην Βαίλου Ἰωάννου Καπέλλου καὶ οὐ πρὸς κατασκευὴν συνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ ἰδιοὶ ἀναλώμασι, τέλος δ' ἐκήρυ-

ξεν αὐστηρὰν τιμωρίαν, ἐάν τις ἐτόλμα νὰ καταβιάσῃ, νὰ λοιδορήσῃ ἢ ὅπως δήποτε νὰ βλάβῃ τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ὑπὸ πολλῶν Χριστιανῶν ἠπειλοῦντο διὰ θανάτου ἢ διαρπαγῆς τῆς οὐσίας²¹.

Ὅτι τὸ τοιοῦτον Δουκικὸν διάταγμα ἐξετελέσθη, ἀμχανοῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν, διότι τῶν παραπόνων τῶν Ἑβραίων οὐδεμία ὕστερον γίνεται διακοπή, ἀλλ' αἰετοῦ ταῦτα ἐπαναλαμβάνονται ἐν μεταγενεστέροις ἐγγράφοις. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν διάταξιν τὴν διαλαμβάνουσαν τὴν πώλησιν τῆς ἤδη κεκτημένης ἀκινήτου περιουσίας, βλέπομεν ὅτι μετὰ δύο σχεδὸν ἔτη, σκεψαμένη ἡ Βενετικὴ Σύγκλητος ὅτι τὰ κτήματα τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων δὲν ἦσαν μεγίστης ἀξίας, ὡς ψευδῶς ὑπεβλήθη τῇ Συγκλήτῳ, καὶ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας ἦσαν καὶ εἶναι πιστοὶ θεράποντες τῆς Βενετικῆς Αὐθεντίας, συνήνεσε διὰ ψηφίσματος τῆς 19 Ἰουνίου 1408 εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ μαΐστρου Ἀγγέλου, Ἑβραίου ἱατροῦ (magister Angelus physicus Judeus), ὅστις ἐν ὀνόματι τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων ταπεινῶς ἰκέτευεν ἵνα ἀνακληθῇ τὸ ἐν ἔτει 1406 διάταγμα περὶ τῆς συγχωρητέας οὐσίας τοῖς Ἑβραίοις. Καὶ τῶντι χάριν τοῦ Ἑβραίου ἱατροῦ ἐπετράπη τοῖς ἐν Κερκύρᾳ ὁμοθρήσκοις αὐτοῦ ἡ πρόσκτησις κτημάτων, ἀμπέλων καὶ ἀγρῶν ἐν τῇ νήσῳ μέχρις ἀξίας τετρακισχιλίων δοκῆτων χρυσῶν, ἀπηγορεύθη ὅμως αὐτοῖς πάντοτε νὰ ἔχωσι χωρικούς ὑποτελεῖς²².

Ἡ μισαλλοδοξία πρὸς τὸ παμφάγον πῦρ ὁμοιάζουσα, τότε μόνον καταπαύει τὴν φθοροποιὸν αὐτῆς ἐνέργειαν, ὅτε πέριξ αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο πρὸς καταστροφὴν ἀπαντᾷ, ὅθεν οὐδὲν τὸ παράδοξον ἐάν οἱ ταλαίπωροι Ἑβραῖοι καίτοι κωλυόμενοι, ὡς εἶδομεν, τοῦ ἀγοράζειν καὶ αὐτὰ τὰ τρόφιμα ἐν τῇ δημοσίᾳ ἀγορᾷ, τοῦ ἀντλεῖν τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν δημοσίων φρεάτων, καίτοι ἀδίκως ἀργυρολογούμενοι καὶ ἀπειλούμενοι καὶ ὑβριζόμενοι²³ δὲν ἤδυναντο ἐν ὅσῳ ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, νὰ κορέσῃσι τὸ ἄγριον μῖσος, ὅπερ κατ' αὐτῶν ἔτρεφον πολλοὶ τῶν ἀξιούντων ὅτι εἶναι ὁπαδοὶ τῆς θρησκείας τοῦ πράου καὶ ταπεινοῦ τὴν καρδίαν Ναζωραίου.

Ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 15^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἡ πόλις τῆς Κερκύρας ἔκειτο εἰσέτι ἐν τῷ παλαιῷ φρουρίῳ, ἡ δὲ νῦν πόλις ἐθεωρεῖτο ὡς προάστειον (suburbium) καὶ διὰ τοῦτο ἔκαλεῖτο Ἑξωπόλιος Κορυφῶν, οἱ Ἑβραῖοι κατῶκον πάντες κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν, ἅμα μὲν τῇ ἐνάρξει τοῦ 15^{ου} αἰῶνος ἐν μιᾷ Ἰουδαϊκῇ, τοῦ αἰῶνος δὲ προβαίνοντος, ἐν δυσὶν Ἰουδαϊκαῖς intra civitatem et burgum civitatis²⁴, ἡ δὲ Ἑβραϊκὴ συνοικία περιωρίζετο εἰς τὸ ἰουδαϊκὸν ὄρος, τὸ χυδαῖσι λεγόμενον Βρηβοῦνι, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν ἐπιθαλασσίων τειχῶν, περιελάμβανε τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πόλεως, ὅπου νῦν κεῖνται οἱ ναοὶ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἀντιβουινωτίσσης, τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κρεμαστής, τοῦ Ταξιάρχου, τοῦ Παντοκράτορος καὶ τοῦ Ἀγίου Νικολάου²⁵.

Τῇ 10 Μαρτίου 1414 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Αὐθεντίας, ὅτι δεόν ἦτο νὰ ὀχυρωθῇ διὰ τειχῶν τὸ ἐξωπόλιον τῶν Κορυφῶν, ἥτοι ἡ νῦν πόλις, ἐντός δὲ τούτων νὰ περιληφθῇ τὸ ἰουδαϊκὸν ὄρος, οὐ ἐπὶ τῆς ἄκρας ἐμελλε νὰ κτισθῇ ὑψηλὸν τεῦχος²⁶, ἀλλὰ μὴ ἐκτελεσθείσης μετὰ παρέλευσιν δύο καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἀπεφασίσθη καὶ πάλιν τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1416 νὰ ἐπιταχθῇ ὁ Βαῖλος καὶ διοικητὴς τῆς Κερκύρας νὰ ἐκτε-

Ἡ Ἑβραϊκή Κοινότης Κερκύρας

λέση αὐτήν ἀμελητὶ²⁷. Ἀλλ' εἶτε ἔνεκεν τῆς εἰρημένης ἀνάγκης τῆς ἀνορθώσεως τῶν τειχῶν τοῦ ἐξωπολίου, εἶτε διὰ τὸ φαῦλον ἔθος τοῦ ταλαιπωρεῖν τοὺς Ἑβραίους, φαίνεται ὅτι μικροῦ χρόνου διαγενομένου, ἐνωχλήθησαν οὗτοι ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τῶν ἰδίων οἰκῶν ἐν ταῖς δυσὶν Ἰουδαϊκαῖς, διὸ κατὰ τὸ 1425 ἡ κοινότης τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας ὑπέβαλε τῇ Βενετικῇ Αὐθεντίᾳ ὅτι ἐν τῶν Χρυσοβούλλω τῷ παραχωρηθέντι ὑπὸ τῶν Βενετῶν τοῖς Κερκυραίοις κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς νήσου ὑπῆρχεν ἄρθρον, δι' οὐ πάντες οἱ πολῖται καὶ κάτοικοι τῆς πέλεως Κερκύρας ἠδύναντο ἀκωλύτως ν' ἀπολαύωσι τῶν ἰδίων οἰκιῶν καὶ κτημάτων· ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ πολῖται καὶ κάτοικοι τῆς νήσου (dicunt et affirmant se esse cives et habitatores Korphyoy)· τούτου ἕνεκα ταπεινῶς ἰκετεύουσιν, ἵνα μὴ τῇ πονηρᾷ εἰσηγήσει ἀνθρώπων κακοβούλων ἀπογυμνωθῶσι τῶν ἰδίων οἰκιῶν, αἵτινες ἐπεκυρώθησαν αὐτοῖς καὶ τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1423.

Εἰς τὰ αἰτήματα δὲ ταῦτα τῶν Ἑβραίων ἔδωκεν εὐμενῇ ἀκρόασιν ἡ τῶν Βενετῶν Αὐθεντία, κελεύσασα τῇ 3 Μαΐου 1425 τὸν Βαῖλον Κερκύρας νὰ τηρῶνται ἀπαράβατα τῶν Ἑβραίων τὰ προνόμια καὶ νὰ μὴ ἀκυρῶνται ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς οἴκους καὶ τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς δυσὶν Ἰουδαϊκαῖς²⁸. Καίτοι δ' ἔχοντες οἱ Ἑβραῖοι τοιαῦτα προνόμια, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν Βενετῶν νὰ κατεδαφίσωσι τὰς ἑαυτῶν οἰκίας, διότι ἔμελλον νὰ ἐγερθῶσιν αὐτόθι ἐπιτειχίσματα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Τούτου ἕνεκεν οἱ Ἑβραῖοι ἐξηλθον ἐκ τοῦ ὠρισμένου χώρου καὶ διεσπάρησαν πολλαχόσε, κατοικήσαντες μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, καὶ δὴ καὶ παρά τοῖς ἱεροῖς ναοῖς. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη τῶν Ἑβραίων μετὰ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς νήσου μεγάλως ἐσκάνδαλισε τὰς ψυχὰς τῶν φιλευσεβῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἀφόρητον ἠγόρευον τὸ πρᾶγμα ἐπεμψαν ἐν ἔτει 1524 εἰς Βενετίαν τὸν Βαπτιστὴν Πετρετὴ καὶ τὸν Ἰωάννην Ἀβράμην, εὐπατρίδας τῆς νήσου, ἵνα σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις αἰτήσωσι παρὰ τοῦ Δουκὸς τὸν περιορισμὸν τῶν Ἑβραίων εἰς κεχωρισμένον καὶ ἰδιαίτερον χώρον ὡς τὸ πάλαι.

Ἡ Αὐθεντία, προθύμως συναίνεσασα εἰς τὴν αἴτησιν τῶν Κερκυραίων πρέσβων, ἐκέλευσεν ἀμέσως τὸν ἐν Κερκύρᾳ Βενετὸν *Προνοητὴν* νὰ περιορίσῃ τοὺς Ἑβραίους εἰς τόπον ὑπ' αὐτῆς ὑποδειχθέντα, ὅπου ἠδύναντο τοῦ λοιποῦ νὰ ζῶσι καλῶς τε καὶ ἀσφαλῶς²⁹. Ἀλλ' αὕτη ἡ δουκικὴ διάταξις ἔμεινεν ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος ἐπὶ μεγάλῃ λύπῃ τῶν Κερκυραίων· ὅθεν ἐν ἔτει 1532 ἐπέμψθησαν ἄλλοι δύο τῶν προκρίτων τῆς νήσου εἰς Βενετίαν, ὁ Οὐαρτέριος Μορέλλος καὶ ὁ Γεώργιος Λάν-σας, ἵν' ἀπαιτήσωσιν οὐ μόνον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰρημένης διατάξεως, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαγορεύηται τοῦ λοιποῦ τοῖς Ἑβραίοις νὰ λαμβάνωσιν ἐπὶ μισθῷ οἰονδήποτε ἀκίνητον κτήμα³⁰.

Ἡ Βενετικὴ πολιτεία, πάντοτε χαριζομένη ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν Κερκυραίων, παρεχώρησεν ἀσμένως τὰ αἰτηθέντα, ἀλλ' αἱ περὶ τούτου γινόμεναι τότε δουκικαὶ διατάξεις ἔμειναν καὶ πάλιν ὡσαύτως ἀναποτελέσσαι· διὸ ἐν ἔτει 1546 ὁ Ἰάκωβος Πετρετὴ καὶ Ἀνδρέας Καρτάνος, πρέσβεις τῆς πιστοτάτης πόλεως τῶν Κορυφῶν, παραπονοῦνται ἐνώπιον τοῦ Δουκὸς τῆς Βενετίας, ὅτι, ἐν ὧ μερίς τῶν Ἑβραίων εἶχεν ἔλθῃ πρὸς κατοικίαν εἰς τόπον ἀσφαλῆ καὶ ἐπιτηδεῖον, δηλαδὴ εἰς Σπηλαίαν, ὀρισθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τῶν συνδίκων τῆς πόλεως, οἱ λοιποὶ τῶν Ἑ-



Κερκυραῖος
εὐγενής
τοῦ 1750

βραίων ἀπεποιοῦντο νὰ μεταβῶσιν αὐτόσε πρὸς διαμονήν· ἐπέτυχον δὲ νὰ διαταχθῇ καὶ πάλιν ὁ Προνοητὴς Κερκύρας, ὅπως χορηγήσῃ τοῖς Ἑβραίοις χώρον πρὸς σταθεράν διαμονήν, ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ κατοικῶσιν ἀσφαλῆς, ἀλλ' ὡς οἶόν τε κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν³¹. Οὐχ ἦττον ὅμως οἱ Ἑβραῖοι ἔμενον ἐτι ἐν ταῖς συνήθεσιν αὐτῶν κατοικίαις καὶ ἐν ἔτει 1562, καθ' ὃν χρόνον μετὰ μακρὰν ἀντιλογίαν τῶν Ἑβραίων συνδίκων, γενομένην ἐνώπιον τοῦ Βενετοῦ *Προνοητοῦ*, ἀπεφασίσθη ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ὤφειλον νὰ κατοικῶσιν ἐν τῷ χώρῳ τῷ αὐτοῖς ὠρισμένῳ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν συνδίκων, τούτεστιν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπέκεινα, περιβάλλοντες ἑαυτοὺς δι' ὕψηλων τειχῶν³². Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη εἰς οὐδὲν ἀνέβη, ὡς αἱ προγενέστεραι. Τίνι τρόπῳ κατῴρθωσάν τινες τῶν Ἑβραίων νὰ μὴ ἐκτελέσωσι τὴν τότε ὑπὸ τοῦ *Προνοητοῦ* ἀπόφασιν, ἀλλὰ νὰ κατοικῶσιν ἐτι διεσπαρμένοι, οἱ μὲν ἐν τῷ φρουρίῳ³³, οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ὅπου καὶ ἂν ἐβούλοντο, ἀγνοοῦμεν· γινώσκουμεν ὅμως ὅτι οἱ Χριστιανοί, βαρέως φέροντες τὴν παρακοήν τῶν Ἑβραίων, ἐπεμψαν ἐκ νέου πρέσβεις εἰς Βενετίαν ἐν ἔτει 1592 τοὺς εὐπατρίδας Φίλιππον Καρτάνον καὶ Ἀνδρέαν Φιομάχον, ἵν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γενομένων κατὰ τῶν Ἑβραίων παραχωρήσεων³⁴, ἀλλὰ μόλις τῷ 1622 ἐξεδόθη αὐστηρὸν διάταγμα, ἀποτελεσματικόν, ὡς φαίνεται, δι' οὗ οἱ Ἑβραῖοι προσεαττίοντο νὰ κατοικῶσι τοῦ λοιποῦ ἡνωμένοι, ἐν ᾗ διαμένουσι νῦν συνοικία καὶ νὰ μὴ ἐξέρχωνται ἐξ αὐτῆς, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τοὺς ἀγρούς, ἄνευ προηγουμένης ἐγγράφου ἀδείας τοῦ Βαῖλου καὶ τοῦ Προνοητοῦ³⁵. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἀπηγορεύθη πρὸς αὐτοὺς πᾶσα ἐξωτερικὴ λατρεία καὶ ἡ μίσθωσις παντός ἀκινήτου κτήματος, ἐξαιρουμένης τῆς οἰκίας ἐν ᾗ ἔμελλον νὰ κατοικῶσι. Καὶ οὕτω μετὰ ἑκατονταετὴ σχεδὸν ἀγῶνα, ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1524 ἀποστολῆς τῶν δύο πρέσβων Πετρετῇ καὶ Ἀβράμῃ, ἔληξεν ἐπὶ τέλους τὸ περίφημον ζήτημα, ὅπερ ζωηρῶς ἀνεφύη ἐν Κερκύρᾳ, περὶ περιορισμοῦ τῶν Ἑβραίων εἰς τινα χώρον ὅλως κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης Κερκύρας

Ἄλλ' ὥς ἐάν μὴ ἦρκουν αἱ μνημονευθεῖσαι καταπιέσεις αὗται, ἵνα κορέσῃσι καὶ αὐτὰ τὰ ἀγριώτερα πάθη, οἱ Χριστιανοὶ ἐπενόουν νέας πάντοτε πρὸς ὕβριν καὶ βλάβην τῶν Ἑβραίων καταδιώξεις. Εὐρίσκοντο δὲ τινες τοσοῦτον μοχθηροὶ τὴν φύσιν, ὥστε νυκτὸς ἐρχόμενοι εἰς τὰ τῶν Ἑβραίων κοιμητήρια ἀνέσκαπτον τοὺς τάφους καὶ μυρίας διέπραττον κατ' αὐτῶν ὕβρεις καὶ ἀπανθρωπίας. Ἡ Βενετικὴ πολιτεία, μαθοῦσα τὸ πρᾶγμα, προεκήρυξεν ἐν ἔτει 1614 ὅτι ἤθελεν ἐπιβάλλει αὐστηροτάτας ποινὰς εἰς τοὺς φωρωμένους ἐνόχους τοῦ συγγεροῦ τούτου κακουργήματος, καὶ ἡ αὐστηρότης τῆς ποινῆς ἐμετρίασεν ἐν μέρει τὴν τόλμην τῶν προπετῶν, ἀλλὰ, παύσαντες οὗτοι νὰ ἐξυβρίζωσι τοὺς νεκρούς, ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς τοὺς ζῶντας, προπηλακίζοντες αὐτούς, ἀναγκάζοντες τοὺς παῖδας αὐτῶν εἰς βαναυσότητας ἐργασίας, ἀποτεινόντες λόγους αἰσχροῦς καὶ ὕβριστικούς εἰς ὅσας Ἑβραίας ἀπῆντων καθ' ὁδόν, καὶ τέλος ραβδίζοντες ἢ ἀπειλοῦντες θάνατον, ἐάν τις τῶν Ἑβραίων μετέβαινε χάριν ἰδίων ὑποθέσεων εἰς τοὺς ἀγρούς³⁶.

Ὁ πλῆθυσμός τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων δύναται, καθ' ὅσον γινώσκωμεν, νὰ ὀρισθῇ μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 12^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Μανθάνομεν τῶνόντι περὶ αὐτῶν τὰδε ἐν τῇ ἐν ἔτει 1558 γενομένη δημοσίᾳ πρὸς τὴν Αὐθεντίαν ἐκθέσεως τοῦ τότε Βαίλου Κερκύρας Ἀντωνίου Φοσκαρινοῦ, «Οἱ ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραῖοι ἀνέρχονται σχεδὸν εἰς 400, οἵτινες οἰκοῦσι τοσοῦτον ἡνωμένοι μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥστε πολλαχοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην εὐρίσκονται Χριστιανοὶ καὶ Ἑβραῖοι»³⁷. Ἐν δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἑκατονταετηρίδι βεβαίῳ ὁ Μαρμαρᾶς, ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει Κερκύρας ἐν ἔτει 1663 πεντακόσιοι εὐποροὶ καὶ πλούσιοι Ἑβραίων οἱκοί³⁸. Κατὰ δὲ τὸ δεῦτερον ἡμισυ τῆς 17^{ης} ἑκατονταετηρίδος, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1760 γενομένης ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Προνοητοῦ Φραγκίσκου Γριμάνη, ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων ἐλογίζετο εἰς 1171, ἀποτελοῦντας τὸ ὄγδοον τοῦ ἐν τῇ πόλει συνολικοῦ³⁹.

Γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ὁπόσον σταθερῶς ἐμμένουσιν οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν προγόνων αὐτῶν καὶ ὅπσον δυσκόλως ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, ὅθεν οὐδὲν θαυμαστὸν ἐάν καὶ ἐν Κερκύρᾳ ὀλίγοι προσήλυτοι λόγου ἀξιοὶ μνημονεύωνται. Ἀλλὰ, περὶ τούτου συμπεσόντος τοῦ λόγου, οὐχὶ ἀνάρμοστον ἴσως νὰ διηγηθῶμεν ἐνταῦθα ἐν ἐπιμέτρῳ τῶν εἰρημένων συμβάν τι, ὅπερ ἔλαβε χώραν ἐν Κερκύρᾳ ἐν ἔτει 1776 κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδόμην καὶ ὀγδόην ἡμέραν (ἐ.ν.) τοῦ Ἀπριλίου μηνός καὶ ὅπερ ζωηρῶς εἰσέτι διετηρήθη ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ, παραλαβόντος αὐτὸ ἐκ παραδόσεως ἀπὸ τῶν προγενεστέρων γενεῶν.

Μεταξὺ τῶν τότε ἐπισημοτέρων ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραϊκῶν οἰκῶν ἐπεῖχεν ὁμολογουμένως τὴν πρωτίστην τάξιν ὁ τοῦ μεγαλεμπόρου Βιβάντε. Τὰ πολυάριθμα μέλη τὰ συγκροτοῦντα τὸν οἶκον τούτον, εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπιδοθέντα, ἐξέτειναν τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν οὐ μόνον ἐκτὸς τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ Βενετικοῦ κράτους, εἰς τρόπον ὥστε κατέστησαν ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ γνωστά. Ἐν τῷ μέσῳ δε τῆς ἀκρίδας καὶ ἀδρανεῖας τῶν λοιπῶν ἐν Κερκύρᾳ πολιτῶν, κατῳρῶσαν ταῦτα ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ νὰ ἐκλύσῃσιν εἰς ἑαυτὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐν τῇ νήσῳ κυκλοφορούντων χρημάτων καὶ ἤξανον ὁσημέραι κατὰ τε τὰ πλούτη καὶ τὴν δύναμιν. Ἐν ᾧ τοῦ Βιβάντε ὁ ἐμπορικὸς οἶκος διετέλει

ἐν ἀνθηροτάτῃ καταστάσει, νέος τις Ὁρθόδοξος ὀνόματι Σπυρίδων, ἔλκων τὸ γένος ἐκ τῆς περιφανοῦς οἰκογενείας τῶν κομήτων Βουλγαρέων, — ἥτις, ὡς γνωστὸν, ἔχει τὸ πατρωνικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ θαυματουργοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, — υἱὸς δὲ τοῦ ἐφημερίου τῆς τοῦ ἁγίου ἐκκλησίας Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Βουλγάρως, περιπαθῶς ἠράσθη τῆς Ραχήλ, περικαλλοῦς νεανίδος ἐκκαϊδεκαέτους, θυγατρὸς τοῦ ἀποθανόντος Ἑβραίου Μαῖμόν Βιβάντε, ἣν ὁ πάππος ἐσκόπευε νὰ νυμφεῖται μετὰ ὁμοθρήσκου νέου, ὃν ἡ κόρη ἐκθύμως ἀπεστρέφετο.

Ὁ Σπυρίδων Βούλγαρις, παραμύθημα τοῦ δεινοῦ αὐτοῦ ἔρωτος ζητῶν, ἔπεισε διὰ χρημάτων τὸν καθ' ἑκάστην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βιβάντε φοιτῶντα κομωτὴν καὶ δι' αὐτοῦ ἐξέφρασε πρὸς τὴν Ἑβραίαν νεάνίδα τὸ ἐρωτικὸν αὐτοῦ πάθος. Βλέπων δὲ ὅτι τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ ἀντημείβοντο ὑπὸ τῆς ἀπαλόφρονος Ραχήλ, ἐθάρρηνεν ἐτι μᾶλλον καὶ ὠροδοκήσας δύο ἐν τῇ οἰκίᾳ θεράποντας τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, ἐπεσκέπτετο κρυφίως διὰ νυκτὸς τὴν ἀπερίσκεπτον νέαν, εἰσαγόμενος διὰ πλαγίας θύρας κατωγείου τινός, ἐσωτερικὴν κοινωνίαν ἐχόντος μετὰ τῆς λοιπῆς οἰκίας. Ἡ θερμότης τῆς νεανικῆς ἡλικίας, αἱ προσδοκώμεναι τιμαί, καὶ τῆς κομῆσης ὁ τίτλος, ὧν ἐμελλε ν' ἀπολαύσῃ εἰς γάμον ἐρχομένη μετὰ τοῦ Χριστιανοῦ ἑραστοῦ, ἡ ἀποστορφή πρὸς τὸν προτεινόμενον αὐτῇ ὁμόδοξον σύζυγον, αἱ συνεχεῖς καὶ πειστικαὶ τοῦ κόμητος παρακινήσεις ἔπεισαν ἐπὶ τέλους τὴν ἐρώσαν Ραχήλ νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας, ἵνα τὸν Χριστιανισμόν ἀσπαζομένη νομίμως μετὰ τοῦ ἑραστοῦ συζευχθῇ.

Ἀφοῦ εἶδεν ὁ κόμης ὅτι ἡ Ραχήλ ἦτο ἤδη πεπεισμένη καὶ πρόθυμος ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν ὅπωςδῆποτε, ἐμπιστεύει τὸ πρᾶγμα εἰς πιστοὺς τινὰς φίλους, καὶ ἀρωγὴν παρ' αὐτῶν ζητήσας προδιατίθησι καὶ παρασκευάζει μετ' αὐτῶν τὰ τοῦ δρασμοῦ, ὀρισθέντος εἰς τὴν νύκτα τῆς δεκάτης Ἀπριλίου. Ἐλθούσης δὲ τῆς συντεθειμένης ἡμέρας, οἱ δύο ὑπνέται, οἱ διὰ χρημάτων διαφθαρέντες, δίδουσιν ὑπνωτικὸν φάρμακον εἰς τοὺς οἰκοδεσπότης καὶ ἀνοικτὴν ἀφίνουσι τὴν πλαγίαν θύραν, ἵνα εἰσέλθῃσι δι' αὐτῆς οἱ συνωμῶται τοῦ κόμητος. Ἀμα δὲ τῇ νυκτί, θορύβου ἀκουσθέντος ἐν τῷ κατωγείῳ, ὁ οἰκοδεσπότης ἐπιφορτίζει τοὺς ὑπνέτας νὰ μάθωσι τί συμβαίνει· καταβάς δὲ πρὸς τοῦτο εἰς τῶν δύο συνειδῶτων ὑπηρετῶν ἐπιπλήττει τοὺς αὐτόθι κρυπτόμενους συνενόχους τῆς συνωμοσίας καὶ παραγγέλλει αὐτοῖς ἄκραν σιωπὴν, εἴτα δὲ ἀνελθὼν διηγεῖται ψευδῶς, ὅτι ὁ θόρυβος προήρχετο ἐξ ἀνθρώπων οἰνοφλύγων, οἵτινες διαβαίνοντες ἐσπρωξάν τὴν θύραν τοῦ κατωγείου. Τότε οὐδὲν ὑποπτεύοντες οἱ οἰκοδεσπότης κατακλίνονται καὶ ἀμέριμνοι παραδίδονται εἰς τὸν ὕπνον. Προϊούσης δὲ τῆς νυκτὸς Γερμανὸς ὑπνέτης, ἀμέτοχος τῆς συνωμοσίας, ἀναστὰς ἐκ τοῦ ὕπνου βλέπει ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπτά ξένους ἀνθρώπους, οὓς δὲν ἠδυνάθει νὰ διακρίνῃ σβέσανσαι αὐτοὺς ὡς τὰ φῶτα. Περιδεῆς ἐκ τούτου γενόμενος τρέχει ἐν τάχει ὁ πιστὸς ὑπνέτης εἰς τὸν γνωστὸν θάλαμον τῶν κυρίων καὶ εὐρίσκει τούτους ὑπὸ βαθυτάτῳ ὕπνῳ κατεχομένους. Εἰς μάτην φωνάζει, εἰς μάτην ἐκτινάσσει αὐτοὺς ἵν' ἀφύπνωσιν. Ὁ ὕπνος ἐπέκειτο λίαν βαρὺς ἐπὶ τῶν βλεφάρων αὐτῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ προσφιλὴς αὐτῶν Ραχήλ ἀπήγετο ἐκ τῆς πατρικῆς ἐστίας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς καὶ μεγάλας τοῦ Γερμανοῦ προσπάθειας, ἀποσεῖσαντες τὸν ὕπνον ὁ δυστυχὴς πάππος καὶ ἡ ἀθλίᾳ

Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης Κερκύρας

μήτηρ περιτρέχουσιν ἔντρομοι τὴν οἰκίαν, καὶ μὴ εὐρόν-
τες τὴν ἀγαπητὴν Ραχήλ ἐννοοῦσι τὴν καταλαβοῦσαν
αὐτοὺς συμφορὰν καὶ πικρῶς κλαίουσι τὸ ἀπολεσθὲν τέ-
κνον.

Ἄνυνμος τις καὶ σύγχρονος Ἑβραῖος, ὅστις ἴσως
κατ' ἐντολὴν τῶν Βενετικῶν ἀρχῶν ἐποίησε μακράν τοῦ
συμβάντος τούτου ἔκθεσιν⁴⁰, βαρέως φέρων τὴν γενο-
μένην τοῖς Ἑβραίοις ὕβριν, περιγράφει διὰ τῶν σκοτει-
νοτέρων χρωμάτων τὴν τότε κοινωνίαν τῆς Κερκύρας
καὶ πρό πάντων ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀρχόντων, οὓς παρί-
στησιν ὡς διεφθαρμένους, ἀδρανεῖς καὶ φατριαστικούς.
Κατ' αὐτόν, ὁ κόμης Σπυρίδων, ἀρπάσας τὴν ὥραιαν καὶ
πλουσίαν Ἑβραίαν, δὲν ἐνεπνέτο ὑπὸ εὐγενοῦς καὶ εἰ-
λικρινοῦς ὑπὲρ τῆς κόρης αἰσθήματος, ἀλλ' ἐκινεῖτο ὑπὸ
ἀπλήστου ἐρασιχρηματίας, διότι πρό τῆς τοῦ δρασμοῦ ἐ-
κτελέσεως ἐπὶ πολλὰς καὶ συνεχεῖς ἡμέρας ὑφῆρει διὰ
νυκτός ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Βιβάντε καὶ ἐμπορεύματα καὶ
σκεύη πολύτιμα καὶ παντοῖα ὑφάσματα, κατὰ δὲ τὴν ἀπα-
γωγὴν τῆς Ραχήλ ἀπεκόμισε καὶ πάντα τὰ κειμήλια αὐ-
τῆς τε καὶ τῆς μητρός. Ἦτο δέ, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ
αὐτοῦ Ἑβραίου ἀφηγητοῦ, τοσοῦτον ἀσεβής καὶ ἀπι-
στος, ὥστε κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀγίας καὶ
μεγάλης ἐβδομάδος κατεβρόχθισε τρία πινάκια ἀνθογά-
λακτος καὶ, μὴ ἔχων νὰ πληρώσῃ τὸν πωλητὴν, κατήνεγ-
κεν αὐτῷ τρία τραύματα, ἐξ ὧν τὸ ἐν θανατηφόρον. Εἰς
ταῦτα δὲ προστίθηναι ὁ Ἑβραῖος ὅτι, ἐνῶ διὰ νυκτός ἐ-
φοῖτα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βιβάντε καὶ εἶχον ἐρωτικάς μετὰ
τῆς κόρης σχέσεις, ἐν καιρῷ ἡμέρας ἀναφανδὸν μετέ-
βαιεν εἰς τὴν οἰκίαν ἄλλης κόρης, θυγατρὸς πτωχοῦ ἱε-
ρέως, ἣν ὁ κόμης ὑπεσχέθη νὰ νυμφεῖται, προλαβὼν καὶ
ἐκατὸν πεντήκοντα χρυσίνους λόγους προίκος.

Ἐν τούτῳ ἡ νέα Ραχήλ, ἀπαχθεῖσα ἐκ τῆς πατρικῆς
ἐστίας, περιεφέρετο ὑπὸ τοῦ κόμητος καθ' ὅλην τὴ νύ-
κτα ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον, ἵνα ματαιωθῶσιν οὕτως αἱ ἐρευ-
ναὶ τῶν Βενετικῶν ἀρχῶν, αἵτινες πληροφορηθεῖσαι πε-
ρὶ τοῦ πράγματος ἠθέλησαν νὰ μεσολαβήσωσι χάριν τῆς
δικαιοσύνης. Ἀλλὰ διαδοθείσης εἰς τὴν πόλιν τῆς ἀγγε-
λίας, ὅτι ἡ κόρη τοῦ πλουσιωτέρου καὶ ἐπισημοτέρου
τῶν Ἑβραίων ἐμπόρων συγκατένευσε ν' ἀσπασθῇ τὴν
Χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλ' ἐκωλύετο ὑπὸ τῶν Βενετικῶν
ἀρχῶν, ὁ λαὸς ἐθεώρησε τὴν ὀρθοδόξian κινδυνεύου-
σαν καὶ προσβεβλημένην ὅθεν συνέρρευσε πανταχόθεν
πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀπειλουμένης προσηλύτου, ἥτις
ἐν τῷ μέσῳ πλήθους ἀπέρου ὠδηγήθη εἰς τὸν ναὸν τῆς
Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἀντιβουνιᾶτισσης, ὅπου ἐ-
μελλε ν' ἀνακαίσις αὐτὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ὁ
γέρων Σακελλάριος Χαλικιόπουλος. Τρεῖς ἐπέμφθησαν
στρατιῶται, ἵνα διασχίσωσι τὰ πλήθη καὶ καταλάβωσι
τὴν κόρην, καὶ τρεῖς μανιωδῶς ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν
πολιτῶν, οὓς ἔτι μάλλον ἐξῆψεν ἡ φωνὴ τοῦ ἐφημερίου
τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος, ὡς πατὴρ τοῦ μελλονύμφου,
προσκαλέσαντος τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς νὰ λά-
βωσιν ὑπὲρ πίστεως καὶ τὰ ὄπλα. Παράφρον δὲ τότε γενόμε-
νον τὸ πλήθος ἐκ τῆς χαρᾶς δι' ὅσα ὑπερενίκησε κωλύ-
ματα, ἀπήτησε νὰ τελεσθῶσι τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσ-
ματος πρώτον καὶ ἀμέσως τὰ τοῦ γάμου.

Τούτων δὲ τελεσθέντων ἐν ὧσιν σχεδὸν αὐτῆς τῆς ἐ-
νόπλου δυνάμεως, μὴ τολμώσης ν' ἀντιστῇ εἰς τὰ τελοῦ-
μενα, οἱ νεόνυμφοι ἐκομίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κόμη-
τος Βουλγάρεως, ἔχοντες ἐκατέρωθεν ἄνδρας γυνὰ
φέροντας τὰ ξίφη καὶ παρακολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ πλῆ-
θους ἐπευφημοῦντος καὶ μυρίας εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐτυ-
χίας αὐτῶν εἰς οὐρανὸν ἀναπέμποντος⁴¹. Ὁ δὲ Νικόλα-



Τὸ κάστρο τῆς Κερκύρας, ἐπαίξε σημαντικό ρόλο στὴν ὑπεράσπιση τῆς
πόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπιδρομείς.

ος Ἀρλιώτης, οὗ τὸ περίεργον χρονικὸν περὶ τῶν ἐν
Κερκύρᾳ συμβάντων ἀπὸ τοῦ 1731 - 1812 ἐξέδωκεν ἐν
περιλήψει ὁ εὐπαίδευτος καὶ θερμὸς φίλος τῶν πατρίων
μελετῶν κ. Ν.Β. Μάνεσης, προστίθηναι εἰς ὅσα ἀνωτέρω
ἀφηγήθημεν, ὅτι «τὴν πρωίαν τῆς 18 Μαΐου (ἔ.π.) ὁ γενι-
κὸς προβλεπτὴς Ρενιέρης ἀπέστειλεν ἑκατὸν στρατιώ-
τας καὶ 200 Σκλαβούνους εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως
Βουλγάρεως πρὸς σύλληψιν τῆς νεονύμφου, ἥτις μετηνέ-
χθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προβλεπτοῦ· οὗτος δὲ συγκαλέ-
σας τοὺς συνδίκους τῆς πόλεως καὶ συστήσας αὐτοῖς νὰ
φροντίζωσι περὶ τῆς ἡσυχίας τῆς πόλεως, ἐπεμψε τὴν
νέαν εἰς Βενετίαν». Τὸ ἀπροσδόκητον δὲ τοῦτο μέτρον ἐ-
λήφθη, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀρλιώτου, ἐνεκα διαταγῶν
τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως⁴².

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἦτο τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων ἡ
κατάστασις ἐπὶ Βενετοκρατίας· μετὰ τὴν ἐλευσιν δὲ τῶν
δημοκρατικῶν Γάλλων οἱ Ἑβραῖοι ἀπῆλυσαν παντός ἀ-
νεξαιρέτως πολιτικοῦ δικαιώματος καὶ ὁ ραββίνος ἐτέθη
ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν δύο ἄλλων ἐν τῇ
νῆσῳ πρεσβευομένων θρησκευμάτων. Βλέπομεν ὅμως
ὅτι ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν Γάλλων ὁ Κομισάριος τῆς
ἀστυνομίας τῶν Κορφῶν Νικόλαος Βράχλιώτης, ἐπειδὴ
μερικοὶ φαυλόβιοι καὶ κακῆς ζωῆς ἄνθρωποι κωφεύον-
τες εἰς τὴν φωνὴν τῆς φύσεως ἀποτολμῶσι νὰ βλάπτωσι
καθ' ἑκάστην τοὺς Ἑβραίους, ἀναγκάζεται νὰ ἐπιτάσῃ
τὰ ἐξῆς τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1808 ἔ.ν. ὅπου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ
εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν ἤθελεν ἦναι τινὰς, ὁ ὁποῖος νὰ τολμή-
σῃ νὰ συγχύσῃ εἰς κανένα τρόπον οὔτε μέ ἔργα, οὔτε μέ
λόγια τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἀνθρώπων ὅπου
ὁμολογοῦν τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς
προστασίας ἀπώλεσαν καὶ πάλιν τὰ πολιτικά δικαιώματα
καὶ ἀπαγορεύθη αὐτοῖς τὸ μετέρχεσθαι τὸ δικηγορικὸν
ἐπάγγελμα ἐπὶ δικαστηρίων. Μόνον μετὰ τὴν ἐνῶσιν τῆς
Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅτε πᾶσα διάκρισις καὶ
πᾶς φραγμὸς μεταξύ πολιτῶν διαφόρων θρησκευμάτων
ἀφηρέθη, ἀνέκτησαν οἱ Ἑβραῖοι πάντα τὰ πολιτικά αὐ-
τῶν δικαιώματα. Εἶθε δὲ τοῦ πολυτίμου τούτου προνο-
μίου νὰ ποιῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι χρῆσιν τοιαύτην, ἥτις νὰ
ἡ ἰδίᾳ μὲν ὠφέλιμος πρὸς τὴν Κερκύραν, καθόλου δὲ
σύμφωνος πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς πόθους τῆς ὁλῆς
Ἑλλάδος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἀρχαιολ. ΙΓ' 2.
2. Ersch und Gruber, Allgem. Enc. Τόμ. 85, σελ. 164.
3. The itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela. Translated and edited by A. Asher. London and Berlin, A. Asher et co. 1840. Τόμ. Α' σ. 45 - 46.
4. S. Lambros, Collection de Romans Grecs, Paris, 1880, σ. VIII.
5. Τοῦ πρώτου μνεία γίνεται ἐν τῷ ὀψιαιτέρῳ τῆς Μαρίας διατάγματι, περὶ οὗ κατωτέρω· τὸ ἕτερον δὲ παρτίθετο ὁλόκληρον ἐν νεωτέρῳ διατάγματι Φιλίππου τοῦ Β' (Buchon, Nouvel. Recherches histor. 2Α' σελ. 408. Mustoxidi, Cose Corciresi, σ. 445).
6. Ἡ ἐπικύρωσις τοῦ Ροβέρτου εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ (5) διατάγματι Φιλίππου τοῦ Β' C. Buchon, αὐτ. σελ. 410. Mustoxidi, αὐτ. σ. 447) περὶ δὲ τοῦ διατάγματος τῆς Μαρίας ὅρα παρκατιῶν.
7. Buchon, αὐτ. σ. 413. Mustoxidi, αὐτ. σ. 449.
8. Mustoxidi, αὐτ. σ. 450.
9. Ἑλληνομν. σ. 486.
10. Stampa dell' Università degli Ebrei. Δέν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ Ε. Λούντζη λεγόμενα περὶ Ἑβραίων ἐπὶ τῶν Ἀνδραγαθικῶν χρόνων, διότι εἶναι προφανῶς ἡμαρτημένα χρονολογικῶς (Condiz. politica delle Isole Jonie sotto il dominio Veneto σ. 455 - 456).
11. Reg. Ang. Karolus III, 1382 - 1383 No 359.
12. J. libri Commemoriali della republica di Venezia. Lib. VIII. 220 - 1386, ind. IX. Maggio 28 c. 118 (121). Τόμ. Γ'.
13. Memorie appartenenti alla Storia Civile. Antica e Moderna dell' isola di Corfù, σ. 259. Σῶζεται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ κ. Ἀντωνίῳ Ροδουσάμῳ, πρώην αὐλάρχῃ τῆς Α.Μ., ἐγγόνῳ τοῦ ιστορικοῦ.
14. Stampa dell' Università κτλ. καὶ Lunzi, Condiz. pol. αὐτ. σ. 456.
15. Sathas, Mon. Hist. Hel. V. σ. 249.
16. Sathas, Mon. Hist. Hel. V. σ. 221.
17. Sathas, Mon. Hist. Hel. Γ' σ. 409.
18. Giornale di Legislazione, Giurisprudenza, Letteratura, κτλ. Corfù 1846. Β' σ. 86.
19. Giannone, Istor. Civ. di Napoli. B. 32. K. 4.
20. Bolla d' ora della magnifica città di Corfù. σ. 4. Sathas, Mon. Hist. Β' σελ. 150 - 151. Nolumus quod dicti Judei lapidentur pro bono illius terrae nostrae, nam si dicti Judei lapidentur, hoc cederet ad maximum damnum domorum, que devastarentur. Sed loco lapidationis volumus quod dicti Judei de cetero debeant portare unum O zalum in pectore ad mensuram unius panis, a quatuor denariis, ut cognoscantur a christianis, aut si nolent portare dictum O, solvant ducatos trecentos singulo anno nostro comuni pro non portando ipsum O.
21. Sathas, Mon. Hist. Hel. Β' σ. 153 - 154.
22. αὐτ. σ. 206.
23. Stampa dei Priori degli Intervenienti di Corfù contro li capi dell' Università degli Ebrei di Corfù p. 30 - 32.
24. Sathas, αὐτ. Γ' σ. 287.
25. Ἀληθὴς ἐκθεσις περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ θαυματουργοῦ λειψάνου τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος παρὰ Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως. σ. 21.
26. ... incipiendo prius a turri portus, ubi stat consiliarius, eundo seu tirando per marinam versus montem Judeorum... accipiendo que ipsum montem Judeorum intus, et facere et extendere ipsum murum usque sanctum Nicolaum poverelo, et de inde usque sanctum Nicolaum poverelo, et de inde clesiam sanctorum Apostolorum et de inde usque ad turrim alterius consilarii a parte sirochi, faciendo sive construi faciendo unam bonam turrim in summitate montis Indeorum. Sathas, αὐτ. Γ', σ. 41.
27. Sathas, αὐτ. Γ', σ. 142.
28. Sathas, αὐτ. Γ' σελ. 286.
29. ... che l' sii provisto de habitatione ad essi Hebrei in uno loco dicto Catto ferro, che è dalla banda del Turrim del Armiraglio, ove starano bene uniti et securi. Bolla d' oro σ. 40. Ὁ Σάθας ἔχει ὀρθότερον, νομιζόμεν, Catto Cafero ἀντὶ τοῦ Catto ferro (Ε', σελ. 262).
30. Marmora, Hist. di Corfù, σ. 286.
31. Sathas, αὐτ. Ε', σ. 285.
32. Stampa κτλ. σ. 44.
33. Ὅτι καὶ μετὰ τὸ 1532 κατῶκουν Ἑβραῖοί τινες οὐ μόνον πολλὰ τοῦ τῆς νῦν πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ φρου-

ρίου, πολλαχῶς ἡδυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν (Lunzi, Condiz. Polit. κτλ. σ. 459), ἀλλ' ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας βεβαιώσεως συμβολαιογραφικὴ πράξις, ἣν νομίζομεν εὐλογον νὰ μνημονεύσωμεν οὐ μόνον εἰς ἀσφαλεστάτην πίστιν τῶν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ εἰς σπάνιον μαρτύριον ἀμοιβαίας ἀξιοθαυμάστου ἀνεξιθρησκείας. Μάστρος Σαμαρίας, υἱὸς τοῦ Ἰσδρά, Ἑβραῖος, κάτοικος τοῦ φρουρίου Κερκύρας, διατιθέμενος τὰ ἑαυτοῦ ἐν ὥρᾳ θανάτου, ὑπαγορεύει τὴν ἑαυτοῦ διαθήκην τῇ 10 Φεβρουαρίου 1538 πρὸς τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα Μιχαήλ Γλαβάν, δημόσιον συμβολαιογράφον, ἐνώπιον ἐτέρου ἱερέως ὀρθοδόξου Ζαχαρίου Γαρδικιώτου, δύο ραββίνων Μεναχέμ Μπουρλά καὶ Σολομώντος Πορτογάλλου, καὶ ἄλλου Ἑβραίου ὀνόματι Μορδοχάη Αὐδαλά. Οὗτοι δὲ πάντες ὑπέγραψαν ὡς μάρτυρες ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ, ὁ μὲν ἱερεὺς διὰ γραμμάτων ρωμαϊκῶν, οἱ δὲ ἄλλοι δι' ἑβραϊκῶν (Δημόσιον Ἀρχιοφυλακεῖον Κερκύρας. Συμβολαιογραφικαὶ Πράξεις τοῦ ἱερέως Μ. Γλαβὰ, σελ. 62).

34. Marmora, Istor. di Corfù, σ. 370.
35. Ψήφισμα τῆς 9 Φεβρουαρίου 1622. (Lunzi Cond. κτλ. σ. 461).
36. Βιβλιάριον ἐκ περγαμνοῦ χάρτου, περιέχον διάφορα ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων Βενετικὰ διατάγματα καὶ σωζόμενον ἄλλοτε παρὰ τῷ μακαρίτῃ Παύλῳ Λάμπρῳ.
37. Lunzi Condiz. κτλ. σ. 458.
38. Marmora, Ist. κτλ. σ. 437.
39. Relazioni Storico - Politiche dett' isole del mare Ionio, scritte da F. Grimeni. Venezia. 1856. σελ. 76 καὶ 85.
40. Catalogo dei manoscritti posseduti dal marchese Gino Capponi. Firenze. coi tipi della Galileiana. 1845 σ. 7. Avvenimento accaduto in Corfù la notte delli 17 Aprile 1776 aperfezionato con fatti pubblici la metà delli 18 Codice CXLI. Ἀτελής. Ἀντίγραφον δὲ πληρέστατον σῶζεται παρὰ τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ κ. Ε. Βιώτῃ.
41. Πρβ. Ἱστορίαν Ἑβραιοπούλας τῆς Μαρκάδας. Ἐν Βενετία 1850.
42. Περί Νικολάου Ἀρλιώτῃ καὶ τῶν χειρογράφων χρονικῶν αὐτοῦ ὑπὸ Ν.Β. Μά νεση. Ἐν Κερκύρᾳ, 1873, σ. 11.



Προσωπογραφία
του Γεωργ. Θεοτόκη
Τὴν φιλοτέχνησε
ὁ ζωγράφος
Σπ. Σαμαρτζῆς
δέκα ἡμέρες
μετὰ τὸν θάνατο
τοῦ Γ. Θεοτόκη



Ο Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ καὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κέρκυρας

Ο Γεώργιος Θεοτόκης (1844 - 1916) ὑπῆρξε παπούς, ἀπὸ τὴν πλευρά τῆς μητέρας του Ζαΐρας Θεοτόκη - Ράλλη (1882 - 1931), τοῦ συγγραφέα τῆς βιβλιογραφίας «Γ. Θεοτόκης, ὁ πολιτικός τοῦ μέτρου» (Ἀθήνα: Ἑλληνικὴ Εὐρωεκδοτική, 1986, τ. πρωθυπουργοῦ κ. Γεωργίου Ι. Ράλλη).

Ὁ Γ. Θεοτόκης διετέλεσε δήμαρχος Κερκύρας, κατ' ἐπανάληψιν ὑπουργός καὶ τέσσερις φορές πρωθυπουργός μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Χ. Τρικούπη, τὸν ὁποῖο καὶ διαδέχθηκε στὴν ἡγεσία τοῦ (μετέπειτα Θεοτοκικοῦ) Τρικουπικοῦ κόμματος. Ἐκλέχθηκε γιὰ πρώτη φορά δήμαρχος Κερκύρας τὸ 1879 κι ἐπανεξελέγη τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1883. Βουλευτὴς Κερκύρας ἐκλέχθηκε γιὰ πρώτη φορά στὶς ἐκλογές τῆς 7ης Ἀπριλίου 1885 καὶ γιὰ τελευταία στὶς ἐκλογές τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1915.

Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἔχασε ποτέ καμία ἐκλογή. Πρωθυπουργός ἐγίνε το 1899, τὸ 1903 (δύο φορές) καὶ τὸ 1905. Γιὰ τελευταία φορά ἐγίνε ὑπουργός τὸ 1915.

Κατὰ τὸν βιογράφο του: «δὲν ἦταν ὁ Θεοτόκης ἐπαγγελματίας τῆς πολιτικῆς. Δὲν κατεχόταν ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐξουσίας. Πίστευε ὅτι ἡ πολιτικὴ εἶναι λειτουργήματα καὶ ὡς τέτοιο ὀφείλει νὰ τὴν ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τὴν ἀσκεῖ ὁ πολιτικός, εἴτε ἀπὸ τὴ θέση τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας, εἴτε ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Τὸ ἀπὸ ποιά θέση θὰ ἀσκεῖ αὐτὸ τὸ λειτουργήματα τὸ ἀποφασίζει ὁ ἴδιος ὁ λαός· ὁ πολιτικός ἔχει χρέος νὰ σέβεται τὴ θέληση καὶ τὴν ἀπόφαση τοῦ λαοῦ καὶ νὰ τὸν ὑπηρετεῖ ἀπὸ ἐκεῖ πού τὸν ἔταξε, ἀσκώντας ὑπεύθυνα τὸ ὑψηλὸ λειτουργήματα πού τοῦ ἀνέθεσε.

Αὐτές οἱ πεποιθήσεις του, πού ἐβρίσκαν τὴν πρακτικὴ τους ἐκφραση σὲ ὅλες τὶς προσπάθειές του, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας, ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού τὸν διαφοροποιοῦσε βασικά ἀπὸ τοὺς περισσότερους ἐπικριτές του. Καὶ ἀποτελοῦν ἀσφαλῶς σπουδαία συμβολὴ στὴν ἐξύψωση τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ πολιτικοῦ.

Ο Γεώργιος Θεοτόκης και οι Έβραιοι

Η μεγαλύτερη όμως προσφορά του Θεοτόκη στο δημόσιο βίο της χώρας και στον τόπο, γενικότερα, ήταν η ήπιότητα, η ευπρέπεια και το υψηλό ήθος, που διέκρινε πάντοτε τούς πολιτικούς του αγώνες. Τίς αρετές του αυτές πολλές φορές τίς εγκωμίασαν οι έφημερίδες της εποχής του, όχι όμως — δυστυχώς — πολλοί πολιτικοί. Στά ογδόντα περίπου χρόνια που πέρασαν από τότε που ο Θεοτόκης σταμάτησε να παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, η ήπιότητα και τό μέτρο που εκείνος δίδαξε με τό παράδειγμά του, ελάχιστους μιμητές βρήκαν...».

Στό διάστημα της μακρόχρονης και πολυσήμαντης πολιτικής σταδιοδρομίας του, ο Θεοτόκης συνεργάστηκε πολλές φορές με την τότε ακμάζουσα 'Ισραηλιτική Κοινότητα Κερκύρας. Η Κοινότητα υπολογίζεται ότι αριθμούσε τότε περίπου άτομα.

Από τό βιβλίο του κ. Γ. Ράλλη μεταφέρουμε διάφορες πληροφορίες για τις σχέσεις μεταξύ Γ. Θεοτόκη και των Έβραιων του νησιού. (Οι αριθμοί των σελίδων που αναγράφονται είναι εκείνες του βιβλίου).

1872: Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΒΟ

Τά αποτελέσματα των εκλογών του 1872 έπεισαν τον Θεοτόκη ότι με δραστήρια κινητοποίηση του τοπικού συντηρητικού κόμματος και μιά καλή οργάνωση θα μπορούσε να καλυφθεί η διαφορά που χώριζε τά δύο τοπικά (Κερκυραϊκά) κόμματα: του **Ίάκωβου Πολυλά** και του **Σπύρου Βαλαωρίτη** (στό όποιο πρόσβλεπε να πολιτευθεί ό ίδιος ό Θεοτόκης).

«Δύο άλλοι τομείς μέ ενιαίο όμως; πολιτικό ενδιαφέρον, στους όποιους (ό Θεοτόκης) έριξε τό βάρος του ήταν ή ισραηλιτική παροικία της πόλεως και ή κερκυραϊκή θρησκευτική μειονότητα, που άνήκε στό δυτικό δόγμα.

Ο βουλευτής Ζακύνθου Λομβάρδος θεωρούσε ότι ή ελληνική έξωτερική πολιτική θά έπρεπε να προσεγγίσει τή Ρωσία, άγνοώντας ότι κάτω από τήν επίδραση των πανσλαβιστικών θέσεων, άκριβώς τά χρόνια αυτά, τό βάρος της τσαρικής πολιτικής είχε τήν τάση να μετακινηθεί από τήν Έλλάδα στους σλαβικούς λαούς. Πίστευε ό Λομβάρδος ότι ή κοινή μας θρησκεία μέ τούς όρθόδοξους Ρώσους ήταν βέβαιο πώς θά άσκούσε μεγάλη έπιρροή υπέρ της Έλλάδος στην έξωτερική πολιτική της κυβερνήσεως του τσάρου, και αυτή τή γνώμη του Λομβάρδου τή συμμεριζόταν και ό Ίάκωβος Πολυλάς. Ο Πολυλάς μάλιστα προχώρησε πολύ περισσότερο και πολέμησε μέ πάθος και φανατισμό τούς πολιτικούς του αντίπαλους, αλλά και τίς δύο θρησκευτικές μειονότητες της Κέρκυρας, γιατί γνώριζε ότι στην πλειονότητά τους ήταν όπαδοί της αντίθετης μ' εκείνον πολιτικής μερίδας.»

1879: ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Επί της πρώτης δημαρχίας του Γ. Θεοτόκη ό Γ. Ράλης σημειώνει:

«*Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ή συζήτηση της 25ης Οκτωβρίου 1979 στό δημοτικό συμβούλιο, σχετικά μέ τήν έπιχορήγηση των σχολείων της 'Ισραηλιτικής Κοινότητας που ζητούσε ό ραββίνος.*

Κατά τή συνεδρίαση αυτή ό σύμβουλος Βλάχος υποστηρίζει ότι θά πρέπει τό 'Ισραηλιτικό σχολείο να συγχωνευτεί μέ τό ελληνικό, γιατί μέ τή διαίρεση των σχολείων «*άποκλείεται ή όμάς αυτή των κοινωνικών ελευθέρων ι-*

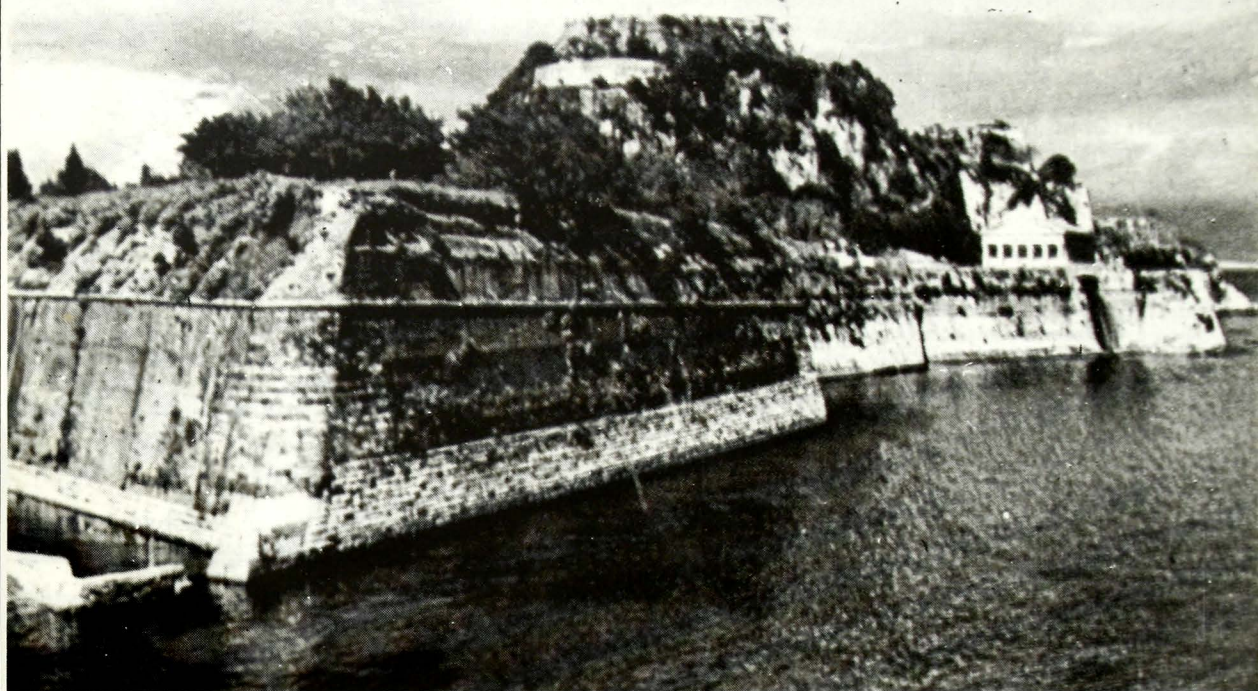


Ο Γ. Θεοτόκης μετά τήν εκλογή του ως δημάρχου της Κέρκυρας.

δεών, αίτινες ήθελον πολύ συντελέσει εις τήν προαγωγήν και ένότητα των έθνικών αισθημάτων». Άλλά τήν κατάργηση του 'Ισραηλιτικού δημοτικού σχολείου τήν έπιθυμεί ως συμφέρουσαν και προς τήν διανοητικήν άναπτυξιν των 'Ισραηλιτών». Μέ λύπη του βιάζεται να όμολογήσει ότι ή όμάδα των 'Ισραηλιτών, εκτός από λίγες έξαιρέσεις, «*ούχι μόνον έπιστημονικής παιδεύσεως είναι άμοιρος αλλά και αυτής έτι της μέσης προκαταρκτικής*». Κατά τήν γνώμη του, ή αίτία για τήν όποία οι Κερκυραίοι 'Ισραηλίτες δέν φοιτούν ούτε στό έλληνοσχολείο, ούτε στό γυμνάσιο, ούτε στό έθνικό πανεπιστήμιο και στερούνται έτσι τά άγαθά που τούς παρέχει ή άνεξιθρησκεία και ή ίσοπολιτεία στην Έλλάδα, είναι ή ύπαρξη του 'Ισραηλιτικού δημοτικού σχολείου, στό όποιο οι μικροί μαθητές καθώς συναναστρέφονται μόνο 'Ισραηλιτόπουλα, συνδιδάσκονται και τίς προλήψεις και δέν άποκομίζουν από μικρή ήλικία τήν πείρα ότι οι Έλληνες χριστιανοί τούς θεωρούν άδελφούς. Υποστηρίζοντας τή συγχώνευση, έχει τήν πεποίθηση ότι έρμηνεύει και τό φρόνημα και των λίγων προοδευτικών 'Ισραηλιτών, οι όποιοι δέν μπορεί να μή βλέπουν ότι μόνο ή επικράτηση των άρχων αυτών θά έμπεδώσει τήν άδελφοποίηση και τήν άμοιβαία ειλικρινή συμπάθεια των δύο όμάδων.

Ο Θεοτόκης, ένω δέχεται ως όρθές τίς άπόψεις του Βλάχου, νομίζει ότι ή συγχώνευση είναι προς τό παρόν άδύνατη, γιατί τά παιδιά των 'Ισραηλιτών, άγνοώντας τήν ελληνική γλώσσα, έχουν ανάγκη από τή δική τους γλώσσα, για να μπορούν να καταλαβαίνουν τά διδασκόμενα ελληνικά μαθήματα.

Όταν σκέφτεται κανείς πώς φέρθηκαν στους 'Ισραηλίτες πολιτικοί άλλων χωρών, 60 χρόνια άργότερα, και ότι σήμερα ακόμη καλλιεργείται σέ ώρισμένες χώρες τό μίσος έναντίον τους, δέν μπορεί να μή θαυμάσει τή στά-



Τό Παλαιό Φρούριο τής Κέρκυρας, αξιόλογο ιστορικό μνημείο.

ση του δημάρχου καί του δημοτικού συμβουλίου τής Κέρκυρας εκείνης τής εποχής».

1885: ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

Στίς εκλογές τής 7ης Ἀπριλίου 1885 ὁ Γ. Θεοτόκης ἐκλέγεται γιά πρώτη φορά βουλευτής Κερκύρας. Ἐναντίον του Θεοτόκη ἦταν τότε ἡ τοπική ἐφημερίδα ὁ «Τολμηρός» ἡ ὁποία ὅπως γράφει ὁ Γ. Ράλλης ἦταν μιά «ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα πού εἶχε ἐκδοθεῖ μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐκλογῶν καί αὐτοχαρακτηριζόταν «ἐφημερίδα τοῦ λαοῦ», ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἦταν Πολυλαϊκῆς ἐμπνεύσεως» (σελ. 108) δηλαδή τοῦ ἀντίπαλου τοῦ Θεοτόκη.

Μετά τίς ἐκλογές ὁ «Τολμηρός» ἐξακολούθησε τήν ἱδια τακτική γιά ἓνα περίπου μήνα. Τό φύλλο τής 21 Ἀπριλίου 1885 φιλοξενεῖ μιά ἰδιαίτερη σκληρή ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Θεοτόκη καί τῶν Ἰσραηλιτῶν, γιατί ψήφισαν ὑπέρ τοῦ τρικουπικοῦ συνδυασμοῦ κατά μεγάλη πλειοψηφία. Στό ἄρθρο αὐτό περιγράφεται μέ πολλή εἰρωνεΐα καί πάρα πολλές ὑπερβολές ἡ εὐχαριστήρια ἐπίσκεψη πού ἔκαμε ὁ Θεοτόκης μετά τίς ἐκλογές στήν ἐβραϊκή συνοικία τής πόλεως, σατυρίζεται ὁ ραββίνος, ἡ συναγωγή, ἡ ἰουδαϊκή θρησκεία καί ἐπιχειρεῖται νά ἀποδοθεῖ ἡ ψήφος τῶν Ἰσραηλιτῶν σέ ἐξαγορά τους, γιατί εἶχε παραχωρηθεῖ ἀπό τόν Θεοτόκη μιά ἔκταση γιά νά ἰδρῦσουν δικό τους νεκροταφεῖο. Σέ αὐτά τά περί Ἰσραηλιτῶν ὁ ἀρθρογράφος εἶχε προσθέσει καί πολλά γιά δήθεν παραβίαση τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας, καθώς καί ποικίλες κυβερνητικές ἐπεμβάσεις, πού ὅμως δέν καθόριζε ποιές εἶναι. Ἡ ἀρθρογραφία αὕτη ἀπέβλεπε στήν καλλιέργεια κατάλληλου κλίματος, ὥστε νά προσβληθεῖ ἡ ἐκλογή τοῦ Θεοτόκη καί νά ἀκυρωθεῖ στή Βουλή. Κατά τήν ἐξέταση τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς, ὅλες αὐτές οἱ κατηγορίες ἔπεσαν στό κενό, καί ἡ Δηλιγιαννι-

κή πλειοψηφία τῆς Βουλῆς ἀναγκάστηκε νά ἐπικυρώσει τήν ἐκλογή τοῦ Θεοτόκη».

1891: ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Στίς δημοτικές ἐκλογές τῆς 7ης Ἰουλίου 1891, στήν Κέρκυρα ἦταν καί πάλι ὑποψήφιος τῶν Θεοτοκικῶν ὁ ἀδελφός τοῦ Γ. Θεοτόκη, Μιχαήλ (Μικιός) Θεοτόκης, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη συμπληρώσει τήν πρώτη τετραετία ὡς δήμαρχος τῆς Κέρκυρας, ἐκλεγείς τό 1887.

Γράφει ὁ Γ. Ράλλης:

«Ἡ ἐκλογική ἀναμέτρηση ἔδειχνε ὅτι θά ἦταν σκληρή. Οἱ Βασιλάκηδες εἶχαν ἀνοίξει τό πουργί τους καί ὁ Κωνσταντᾶς τό στόμα του. Ἀλλά καί ὁ Σέχος, ἐπειδή κατὰ γόταν ἀπό τό Μαντούκι, κατόρθωσε νά προσεταιρισθεῖ ἀρκετούς Μαντουκιῶτες, πού ἄλλοτε θεωροῦνταν φίλοι τοῦ Θεοτόκη. Ἕνας ἄλλος παράγοντας, πού δέν μποροῦσε νά ἀγνοηθεῖ, ἦταν οἱ Ἰσραηλίτες, οἱ ὁποῖοι ὕστερα ἀπό τά ἔκτροπα τοῦ Ἀπριλίου - Μαΐου τοῦ ἰδίου χρόνου, δέν ὑποστήριζαν τό Θεοτόκη, ὅπως ἔκαναν παλαιότερα.

Στίς 2 Ἀπριλίου, βρέθηκε δολοφονημένη ἡ ὀκτάχρονη Ἑβραιοπούλα Ρουμπίνα Σάρδα. Οἱ Ἰσραηλίτες ἀπέδωσαν τό ἔγκλημα στούς Χριστιανούς, πού ἀντέδρασαν καί ἄρχισαν νά μιλοῦν γιά ἐβραϊκές ἀνθρωποθυσίες. Λίγες μέρες ἀργότερα, διαδόθηκε ὅτι ἡ δολοφονημένη ἦταν χριστιανή καί τήν εἶχαν σκοτώσει οἱ Ἑβραῖοι γιά νά πιοῦν τό αἷμα τῆς. Ἐπακολούθησε ἐπίθεση ἐναντίον τῆς ἐβραϊκῆς συνοικίας τῆς πόλεως, καταστροφή ἐβραϊκῶν περιουσιῶν καί λεηλασίες οἰκῶν καί καταστημάτων πού ἀνήκαν σέ Ἰσραηλίτες.

Οἱ Δηλιγιαννικές ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἀπέδωσαν

‘Ο Γεώργιος Θεοτόκης καί οί ‘Εβραῖοι

τήν ἐξέγερση σέ ὑποκίνηση δῆθεν τοῦ Θεοτόκη. Παρ’ ὅλες τίς διαψεύσεις καί τή συνέντευξη πού ἔδωσε τότε ὁ Θεοτόκης στήν «Ἀκρόπολη», ὅπου κατηγόρησε τήν κυβέρνηση γιατί ἀπό τήν ἐπομένη τῆς ἀνόδου τῆς στήν ἐξουσία εἶχε ἐνθαρρύνει τήν ἀσυδοσία καί εἶχε δεῖξει ἀνοχή ἐναντί τῶν κακοποιῶν στοιχείων, ἕνας σημαντικός ἀριθμός Ἰσραηλιτῶν πίστεψαν τίς ψεύτικες κατηγορίες καί ἦταν ἐτοιμοί νά ἐγκαταλείψουν τό κόμμα τοῦ Θεοτόκη».

1895: ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Στίς ἐκλογές τῆς 16ης Ἀπριλίου 1895 τό Τρικουπικό κόμμα ὑπέστη πανώλεθρία: ὁ ἴδιος ὁ Χαρίλαος Τρικούπης ἀπέτυχε γιά 4 ψήφους στό Μεσολόγγι, ἐνῶ ὁ Γ. Θεοτόκης ἦταν ὁ μόνος τοῦ συνδυασμοῦ πού ἐκλέχτηκε στήν Κέρκυρα.

Στίς δημοτικές ἐκλογές τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1895 ὁ Μίκης Θεοτόκης, πού ἦταν καί πάλι, γιά τρίτη φορά, ὑποψήφιος γιά δήμαρχος, ἀπέτυχε.

«Ὁ Θεοτόκης ἀπέδωσε τήν ἥττα αὐτή στή συμμαχία τῆς ἀνώτερης τάξεως — πού τόν πολέμησε μέ ὅλα τά μέσα — μέ τά ἀναρχικά καί ξενικά στοιχεῖα τοῦ νησιοῦ. Διερωτήθηκε ποῖο ἦταν τό κοινό σημεῖο, πού μπορούσε νά συνδέσει τίς «Περροῦκες» μέ μερικούς κακοποιούς, ἀπό τό Μαντούκι καί τή μεγάλη πλειοψηφία τῶν Ἰσραηλιτῶν. Εἶπε στούς ἀκροατές του ὅτι ἀντιλαμβάνονταν γιατί τόν ἐχθρεύονταν τά ἀναρχικά στοιχεῖα, δέν μπορούσε ὅμως νά καταλάβει γιατί οἱ γαιοκτήμονες καταφέρονταν ἐναντίον του, ἀφοῦ ἡ ἐκ μέρους του ρύθμιση τοῦ ἀγροτικού προβλήματος ἦταν πρὸς τό συμφέρον ὅχι μόνο τῶν ἀγροτῶν ἀλλά καί τῶν ἰδιοκτητῶν. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οἱ Ἰσραηλίτες εἶχαν ξεχάσει ὅτι πολλές φορές ὡς δήμαρχος, βουλευτής καί ὑπουργός εἶχε ὑποστηρίξει τά δίκαια αἰτήματά τους καί μετὰ τά ἐπείσοδια τοῦ Μαΐου τοῦ 1891 εἶχαν στραφεῖ ἐναντίον του. Ἦταν ὅμως ἐντελῶς ἀδικοιολόγητοι γι’ αὐτή τή στροφή τους, ἀφοῦ ὁ Θε-



‘Ο Θεοτόκης μέ τόν ἐπιτετραμμένο στό Λονδίνο Ρωμάνο τήν ἐποχή τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ δανείου.

οτόκης, στή συνέντευξη πού ἔδωσε τότε στήν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» τῶν Ἀθηνῶν, καταλόγισε εὐθύνες γιά τά ἐπείσοδια στήν κυβέρνηση Δηλιγιάννη καί ὄχι στήν Ἰσραηλινή παροικία».

ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΑ

Ὅταν τό 1899 ὁ Γ. Θεοτόκης ἐγίνε γιά πρώτη φορά πρωθυπουργός, τά σωματεῖα τῆς Κερκύρας συνήλθαν σέ κοινή συνεδρίαση κι ἔστειλαν τό παρακάτω ψήφισμα στόν συμπολίτη τους νέο πρωθυπουργό:

«Τά ἐνταῦθα Σωματεῖα, συμεριζόμενα καί ἐρμηνεύοντα τήν γενικήν τῆς Κερκύρας χαράν ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει εἰς τό ὑπατον τῆς πολιτείας ἀξίωμα τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτῆς τέκνου Γεωργίου Θεοτόκη καί εὐχόμενα ὅπως ὁ ὕψιστος εἰσακούων τάς πρό μικροῦ ἀναπεμφθείσας δεήσεις ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Πολιούχου, διαφυλάττῃ αὐτόν ἐπ’ ἀγαθῇ τῆς μεγάλης καί ἰδιαιτέρας Πατρίδος.

Ψηφίζουσι

Νά διαβιβασθῶσι διὰ τοῦ Κυρίου Νομάρχου τά θερμά αὐτῶν συγχαρητήρια τῷ Κυρίῳ Γεωργίῳ Θεοτόκῃ Πρωθυπουργῷ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Κερκύρα τῇ 4 Ἀπριλίου 1899

Πρόεδρος Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρείας **Ν. Μαρκέτης**
Πρόεδρος Καλλιτεχνικοῦ Συλλόγου **Λ. Βλάχος**
Ἀντ/δρος Φιλαρμονικῆς «Μάντζαρος» **Δ. Κωτζονάτος**
Πρόεδρος Λέσχης «Κέρκυρα» **Γ. Παλατιανός**
Πρόεδρος Γυμναστικοῦ Συλλόγου **Σακελλαρόπουλος**
Πρόεδρος Ἑταιρείας «Ἀγίου Βικεντίου Δέ Πάσλη» **Ἀρ-
θοῦρος Μέξας**
Πρόεδρος Ὡδικοῦ Συλλόγου **Ζώτος**
Πρόεδρος Ἀλληλοβοηθητικοῦ Συλλόγου **Σπυρίδων
Βάρθης**
Πρόεδρος Ἰατρικοῦ Συλλόγου **Α. Πολίτης**
Ἐπίσης οἱ:
Ἀντιπρόεδρος Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας
Ἀντιπρόεδρος Δραματικοῦ Συλλόγου
Πρόεδρος Ἑργατικῆς Ἀδελφότητος
Πρόεδρος Ἑταιρείας «Ὁ Ἅγιος Σπυρίδων»
Ἀντιπρόεδρος Ἰσραηλιτικοῦ Συλλόγου
Οἱ ὑπογραφές τῶν προέδρων καί ἀντιπροέδρων τῶν
πέντε τελευταίων εἶναι δυσανάγνωστες.

ΕΚΛΟΓΕΣ 20ῆς ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1905

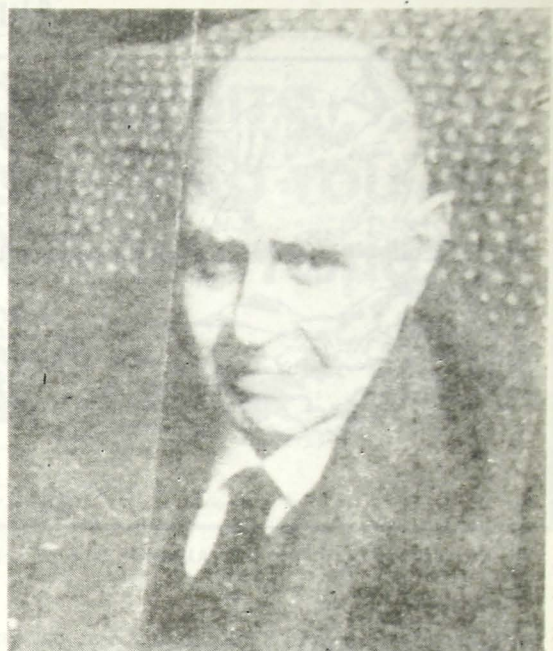
Σχολιάζοντας ὁ Γ. Θεοτόκης τίς ἐκλογές τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1905, ὅπου τό κόμμα του ἦλθε δεύτερο κι ἀναφερόμενος ἰδιαίτερα στήν Κέρκυρα, γράφει ὅτι ὁ Νικόλαο Θεοτόκη, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε τότε ὡς διπλωματικός στή Σόφια, ὅτι «οἱ Ἰσραηλίτες παρασύρθηκαν ἀπό τίς πολλές ὑποσχέσεις τῆς κυβερνήσεως (Δηλιγιάννη)....» (σελ. 267).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀπό τά παραπάνω ἀποσπάσματα φαίνεται: α) ἡ σημαντική δύναμη πού εἶχε ἐκείνη τήν ἐποχή ἡ Ἰσραηλτική Κοινότητα τῆς Κερκύρας, ὥστε νά μπορεῖ νά ἐπηρεάζει τίς τοπικές ἐκλογές (δημαρχιακές καί βουλευτικές) καί β) ἡ στοίχισή της μέ τίς συντηρητικές δυνάμεις τῆς χώρας.

ΑΛΜΠΕΡ ΚΟΕΝ

“Ένα δοξασμένο τέκνο τῶν Ἑπτανήσων



Ο Ἀλμπέρ Κοέν

«Τό εὐγενέστερο μά καί τό πιό δυστυχισμένο ἀπό τά τέκνα σου σέ ἀποχαιρετᾷ, ὡ γῆ τῆς **Κεφαλλονιάς!**». Ἡ φράση αὐτή ἀπό κάποιο μυθιστόρημά του θά ταίριαζε καί στὸν ἴδιό τὸν Ἀλμπέρ Κοέν, ὅταν πρὶν ἀκόμα γίνει δέκα χρονῶν, ἔφευγε μέ τὴν οἰκογένειά του ἀπὸ τὰ Ἑπτάνησα γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴ Μασσαλία. Ὁ συγγραφέας (Γάλλος, Ἑβραῖος κατὰ τὸ θρήσκευμα) ἐπανῆλθε αὐτὸ τὸν καιρὸ στὴν ἐπικαιρότητα χάρις στὴν ἐκδοσὴ τοῦ μυθιστορηματός του «Ἡ ὥραία τοῦ Κυρίου» στὴ σειρά τῆς «Πλειάδος», ὅπου πρόκειται νὰ ἐκδοθοῦν τὰ ὑπόλοιπα ἔργα του, ἀλλὰ καί στὴν κριτικὴ βιογραφία του ἀπὸ τὸν Ζάν Μπλό πού κυκλοφόρησε πρόσφατα.

«Ὁ μόνος ἐπικός ποιητὴς τοῦ αἰῶνα, μαζί μέ τὸν Τζόους...». Ἔτσι τὸν χαρακτηρίζει ὁ Μπερτράν Πουαρό - Ντελπές στὴν ἐπιφυλλίδα πού τοῦ ἀφιερώνει στὸν παρισινό «Μόντ», μέ ἀφορμὴ τὰ παραπάνω. Γιὰ μᾶς τὸ ἐνδιαφέρον ἔγκειται καί στὸ ὅτι τὰ Ἑπτάνησα — ὅπου γεννήθηκε ὁ Κοέν — καί πιό συγκεκριμένα ἡ Κεφαλονιά, ἔχουν ἐντονὴ παρουσία στὰ μυθιστορηματά του.

Τό ἔργο του

Ὁ Ἀλμπέρ Κοέν γεννήθηκε στὴν **Κέρκυρα** τὸ 1896. Ἦδη ὅμως τίς γυμνασιακές του σπουδές τίς ἔκανε στὴ Μασσαλία — ἓνα παιδί μᾶλλον μοναχικό, «ἀφοσιωμένο στὰ βιβλία

καί τῇ μητέρα του». Ἐν συνεχείᾳ σπούδασε νομικά στὴ Γενεύη. Τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα «Σολάλ» ἐκδόθηκε στὰ 1930 καί ἐκτυλίσσεται στὴν πόλη αὐτή. Ὁ ἥρωας, ἓνας νεαρός Ἑβραῖος πού ἔρχεται ἀπὸ τὴν Κεφαλλονιά, πετυχαίνει σχεδὸν τα πάντα χάρις στὶς ἀναρίθμητες κατακτήσεις του στὶς γυναῖκες.

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ μυθιστορηματος στοῦ ἐξωτερικοῦ ἦταν ἐντυπωσιακὴ: ἡ γερμανικὴ «Vossische Zeitung» τὸν συνέκρινε μέ τὸν Σαίξπηρ· γιὰ τοὺς «Τάιμς τῆς Νέας Ὑόρκης» ἦταν ὁ Τζόους, ὁ Κόλντιγουελ καί ὁ Ραμπελαί μαζί. Στὴ Γαλλία, ὅμως, τὸ βιβλίο ἀρίθμησε ἐλάχιστους ἀναγνώστες, ἔστω καί ἂν συγκαταλέγονταν μετὰ τοὺς ἀνθρωποὶ τῶν γραμμάτων, ὅπως ὁ Ζάκ Ριβιέρ, ὁ Ζάν Πωλάν καί ὁ Μᾶξ Ζακόμπ. Ἔτσι, καθὼς τὸ ἐπόμενο μυθιστορημά του ἦταν μᾶλλον ἀποτυχία, ὁ Κοέν ἐγκατέλειψε τὸ γράψιμο καί ἀφιερώθηκε στὴν πολιτικὴ δράση γιὰ λογαριασμό τῶν ὁμοεθνῶν του καί στὴν ἐργασία του στοῦ Διεθνὲς Γραφείου Ἑργασίας. Γιὰ μεγάλο διάστημα ἔπесε σὲ ἀφάνεια.

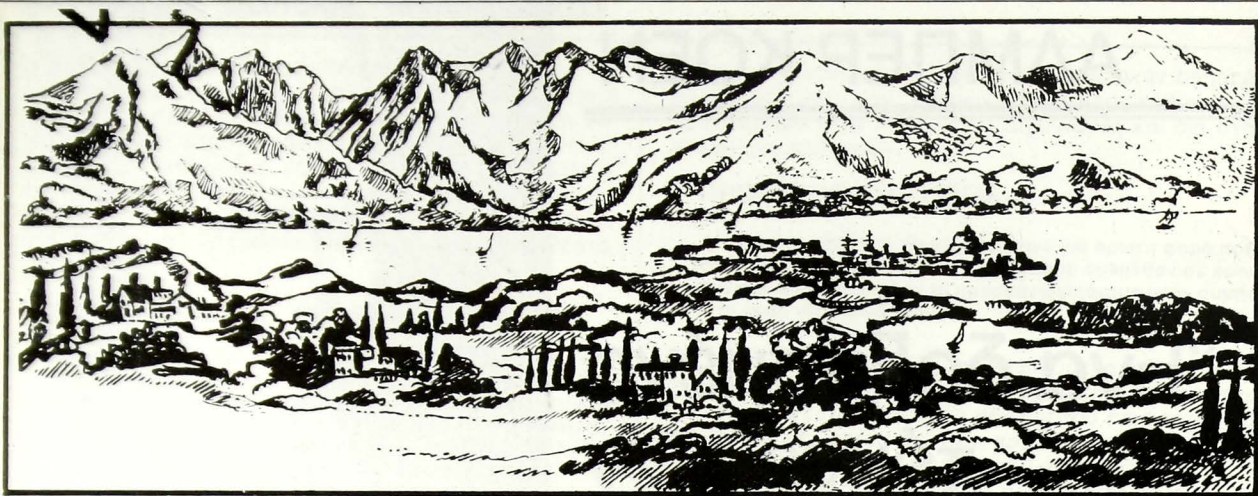
Ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἀπὸ νοσταλγία καί μέ τὴν ἐνθάρρυνση τῆς γυναίκας του, ξανάρχισε νὰ γράφει καί στὰ 1954 ἐξέδωσε τὸ «Βιβλίο τῆς μητέρας μου». Εἶναι τὸ πρῶτο μέρος μιᾶς τριλογίας αὐτοβιογραφικῶν καί ἐξομολογητικῶν κειμένων. Τὸ 1968 ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Γκαλλιμάρ τὸ μυθιστόρημα «Ἡ ὥραία τοῦ κυρίου», σημαντικότερο ἔσως ἔργο τοῦ Κοέν. Μέ ἥρωα ξανά

τὸν Σολάλ ἀφηγεῖται μιὰ ἐρωτικὴ ἱστορία πού καταλήγει σὲ διπλὴ αὐτοκτονία, μέ φόντο τὴ σκοτεινὴ Εὐρώπη τοῦ τέλους τοῦ μεσοπολέμου.

Τὸ μεγάλο κοινὸ δέν πρόσεξε τὸ μυθιστόρημα, πού ὅμως κέρδισε τὸ Μεγάλο Βραβεῖο τοῦ μυθιστορηματος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Σιγὰ - σιγὰ τὸ βιβλίο ἔγινε «σημεῖο ἀναφοράς, μυστικὸς κώδικας μετὰ τοὺς φίλων, τρόπος νὰ ἀναγνωρίζει κανεῖς ποιούς νὰ συναναστρέφεται». Τὸ ἴδιο συνέβη καί μέ τὰ ἐπόμενα ἔργα τοῦ Κοέν. Τέλος, στὰ 1977, στὴν τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ «Apostrophes», ὁ παρουσιαστὴς Μπερνάρ Πιβὸ ἀπεκάλυψε στοῦ ἐκθαμβο γαλλικοῦ κοινὸ πῶς ὁ ἄσημος αὐτὸς νομικὸς ἦταν ἓνας ἰδιοφυὴς συγγραφέας.

«Γιὰ νὰ τιμήσει τὴν ὁμορφιά τοῦ νησιοῦ ὅπου γεννήθηκε, ἔβγαλε τὸν σκούφο του μπροστὰ στοῦ τοπίο, χαιρέτησε μέ σοβαρότητα τὴ λεία καί ἀπαστράπτουσα θάλασσα, τοὺς μεγάλους ἀσημένιους ἐλαῖωνες καί, πέρα μακριά, τὰ κυπαρίσσια πού ἔμοιαζαν νὰ φρουροῦν τὸ παλαιὸ καστέλλο». «Ἀντίο μαγόλιες, λεμονιές, θαλασσινὴ αὔρα μέσ στὶς πορτοκαλιές. Ἀντίο φρούτα ἐξαισία στὸν οὐρανίσκο, πολυαγαπημένα πεπόνια καί θελκτικὰ καρπούζια...».

Ἐκτός ἀπὸ γενέθλια γῆ τοῦ ὠραίου Σολάλ, ἡ Κεφαλονιά εἶναι ὁ τόπος ὅπου διαδραματίζονται οἱ ὑποθέσεις τῶν κωμικῶν μυθιστορημάτων τοῦ Κοέν, ὅπως οἱ «Ἀνδρεῖοι» τοῦ 1969. Βέβαια, τὸ νησί τοῦ Ἰονίου μέ τὸ «ἀτσάλινο γαλάζιο τοῦ οὐρα-



‘Η Κέρκυρα και οι άκτές της ‘Αλβανίας. ‘Από τό Λεύκωμα: Πεϋτιέ.

νοῦ» δέν ἔχει μεγάλη συμμετοχή στίς ἀνάλαφρες περιπέτειες ἐνός φτωχοῦ, φθισικοῦ ἀλλά δαιμόνιου ‘Εβραίου, πού μηχανεύεται συνεχῶς τρόπους γιά νά γίνει ἐκατομμυριοῦχος. Οὔτε ὁ Κοέν μᾶς μεταφέρει ἀνθρώπινους τύπους ‘Ελλήνων, ἀποροφημένους καθὼς εἶναι μέ τῆς Συναγωγῆς.

‘Η Κεφαλονιά μένει τό εἰδυλλιακό πλαίσιο μίας χαριτωμένης διηγῆσεως καί ἀποδίδεται μᾶλλον συμβατικά. ‘Ο μυθιστοριογράφος δέν φαίνεται ἰδιαίτερα συνδεδεμένος οὔτε μέ τή φύση οὔτε μέ τούς ἀνθρώπους τοῦ νησιοῦ.

‘Η προσκόλληση τοῦ Κοέν στό ‘Επτάνησα παραξενεύει. Κατ’ ἀρχήν: γιατί ἡ Κεφαλονιά καί ὄχι ἡ Κέρκυρα, ὅπου γεννήθηκε; «Τό ψεῦδος ἐξυπηρετεῖ ἀπλῶς τούς ὁραματιστές στό νά οἰκειοποιοῦνται τὰ πράγματα», θυμίζει ὁ Πουαρό Ντελπές. Πεζότερη ἐξήγηση προσφέρει ἡ πληροφορία ὅτι ὁ Κοέν καταγόταν ἀπό τήν Κεφαλονιά, τήν ὁποία γνώριζε ἴσως ἀπό μητρικές διηγῆσεις. ‘Από τήν ἄλλη, εἶναι ἀπορία ἀξιο γιὰ τόση ἐπιμονή, ἀν ἀναλογισθεῖ κανεῖς ὅτι ὁ συγγραφέας ἐγκατέλειψε τὰ ‘Επτάνησα σέ πολύ νεαρή ἡλικία.

‘Ερμηνεύοντας τήν προέλευση τοῦ Σολάλ, ὁ Πουαρό Ντελπές καί πάλι θεωρεῖ ὅτι ἡ ὑπόμνηση τῆς Κεφαλονιάς ἔχει συμβολική σημασία: «Πέρα ἀπό τή μαβιά θάλασσα τῶν νησιῶν τοῦ ‘Ιονίου, ὁ κόσμος χωρίζεται στά δύο: ἡ τόσο προσφιλὴς ‘Ανατολή μέ τούς προπατορικούς ρύπους καί ἡ Δύση, ἀπειλητική πλὴν ὅμως γεμάτη ὠραῖες γυναῖκες».

Μπορεῖ ὁ Κοέν νά τὰ θυμόταν ἀμυ-

δρά, τὰ ‘Επτάνησα ὅμως πρέπει νά διατηροῦσαν ἰδιαίτερη αἴγλη μέσα του. Μέ δεδομένες τίς ἐπιδράσεις ἀπό τή μακρόχρονη περίοδο τῆς ‘Ενετοκρατίας καί αὐτό πού συνήθως λέγεται, ὅτι δηλαδή στήν ‘Ιταλία — καί πολύ περισσότερο βέβαια στήν ‘Ελλάδα — εἶναι περίπου ἀνώδυνο τό νά εἶναι κανεῖς ‘Εβραῖος, ἦταν ἴσως ὁ μόνος εἰδυλλιακός τόπος. “Αλλωστε «ἡ παιδική ἡλικία», ὅπως λέει ὁ Μπασελάρ, «παρουσιάζεται σάν ἓνα πραγματικό ἀρχέτυπο, τό ἀρχέτυπο τῆς ἀπλῆς εὐτυχίας».

‘Ετσι, τό πιθανότερο εἶναι πῶς τὰ ‘Επτάνησα ἔχουν στό ἔργο του ρόλο συμβόλου ἐνός τόπου εὐημερίας καί εὐτυχίας.

Στή Μασσαλία, τὰ πράγματα ἦταν διαφορετικά. Μόλις δέκα χρονῶν ἔζησε τή «φοβερότερη ἐμπειρία τῆς ζωῆς του», ὅταν ἓνας πλανώδιος τόν ἀπώθησε καί τόν ἔβρισε «βρωμο - ‘Ε-

βραῖο». Βρισκόταν τότε στό ἀποκορύφωμά της ἡ ὑπόθεση Ντρέυφους. ‘Αλλά ὅπως καί ἂν εἶναι, ἡ ἐθνικότητά του στάθηκε γιά τόν Κοέν καθοριστική. ‘Εξαιτίας αὐτῆς, ἀφοῦ δέν μπορούσε νά γίνει δεκτός στήν κοινωνία τῶν ἀνδρῶν, οἱ ἀναριθμητές ἐπιτυχίες του στίς γυναῖκες, πού δανείσθηκε ὁ Σολάλ. ‘Εξαιτίας αὐτῆς, τουλάχιστον κατά τόν Πανιόλ, «ἡ λεπτότητα τοῦ ὕφους του, οἱ αἰφνίδιες μεταπτώσεις στή μελαγχολία, ἡ βιαιότητα καί ἡ τρυφερότητα στήν παρατήρηση». Κύριο θέμα του ἦταν τό ἐρωτικό πάθος σέ ὅλες του τίς ἐκφάνσεις, ἐνῶ ἀνέπτυξε καί τό κωμικό στοιχεῖο.

‘Ο ‘Αλμπέρ Κοέν πέθανε τό φθινόπωρο τοῦ 1981 στό διαμέρισμά του στή Γενεύη.

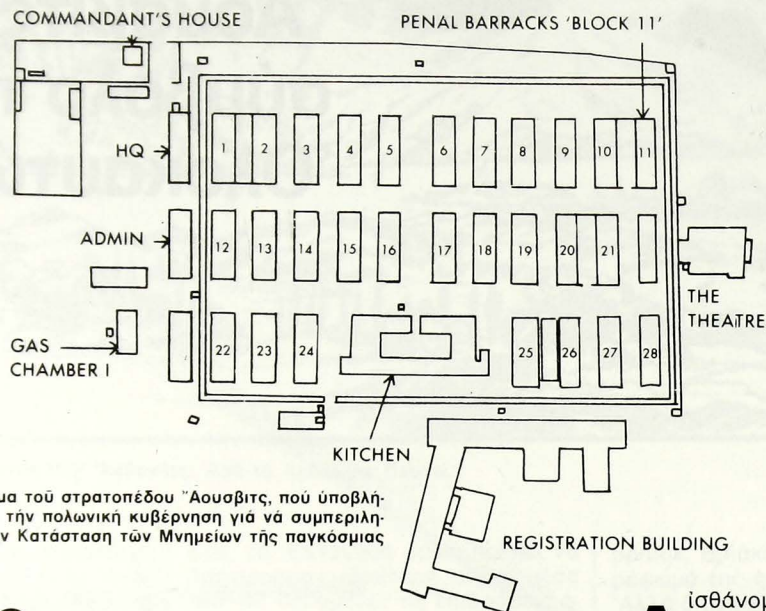
Δημ. Μητρόπουλος
‘Από τό «Βῆμα»



Κέρκυρα: ‘Η λιτανεία τοῦ ‘Αγίου Σπυριδῶνα

**"Αουσβιτς
σύμβολο του
'Ολοκαυτώματος**





Λεπτομερές σχεδιάγραμμα του στρατοπέδου "Αουσβιτς, που υποβλήθηκε στην Ουνέσκο από την πολωνική κυβέρνηση για να συμπεριληφθεί το στρατόπεδο στην Κατάσταση των Μνημείων της παγκόσμιας κληρονομιάς.

"Αουσβιτς σύμβολο του 'Ολοκαυτώματος

Το κείμενο της εισαγωγικής ομιλίας του καθηγητού Ady Steg στη Συνάντηση της Γενεύης, 22 Ιουλίου 1986 (Αναδημοσιεύεται από το περιοδ. «Christian Jewish Relations», Σεπτέμβριος 1986).

Αισθάνομαι πώς πρέπει ν' αρχίσω με την επισήμανση του γεγονότος ότι, αν και αντιμετωπίζουμε ένα σοβαρό πρόβλημα που μας διαφοροποιεί, εντούτοις συναντιόμαστε για νά διαλογισθούμε από κοινού μαζί σας, με απόλυτη ειλικρίνεια, **πανίμ ελ πανίμ**, πρόσωπο με πρόσωπο, καρδιά με καρδιά, με αποκλειστικό στόχο την αλληλοκατανόηση και την ανεύρεση μίας δίκαιης λύσης στο πρόβλημα που μας απασχολεί.

Ευελπιστούμε επίσης ότι η συνάντησή αυτή θά επιβεβαιώσει την τάση προς τη συμφιλίωση και τόν άμοιβαίο σεβασμό της ταυτότητας των

Τό Καρμελιτικό μοναστήρι στο "Αουσβιτς

Τά γεγονότα

Στό χώρο του στρατοπέδου συγκεντρώσεως "Αουσβιτς έχει αναληφθεί από μέλη του Τάγματος των Καρμελιτών ή προσπάθεια εγκαθιδρύσεως Μοναστηρίου. Τό γεγονός ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών από μέρους της διεθνούς Έβραϊκής Κοινότητας αλλά και πολυάριθμων υπεύθυνων Χριστιανών παραγόντων (όπως λ.χ. ό Γάλλος πρωθυπουργός κ. Σιράκ) οί όποίοι είδαν την ένέργεια αυτή ως τείνουσα νά έξαλείψει τούς έβραϊκούς «δεσμούς» μέ αυτό τόν χώρο.

Τίνος ήταν ή ιδέα γιά την εγκαθίδρυση μοναστηρίου στο "Αουσβιτς; Δέν γνωρίζουμε. Έκείνο πού είναι βέβαιο είναι ότι, τό 1984 καλόγριες του Καρμελιτικού Τάγματος έλαβαν την άδεια τών κρατικών άρχών γιά την ίδρυση του Μοναστηρίου στο χώρο του «Θεάτρου», (βλ. σχετική αεροφωτογραφία καί σχεδιάγραμμα του στρατοπέδου "Αουσβιτς).

Μετά τίς πρώτες αντιδράσεις Έβραίων καταβλήθηκε προσπάθεια νά προβληθεί τό έπιχείρημα ότι **ό χώρος όπου εγκαταστάθηκε τό Μοναστήρι**, στή θέση του άλλοτε κτιρίου του «Θεάτρου» (τό κτίριο χρονολογείται από πρίν τόν Α' παγκόσμιο πόλεμο καί από τό 1914 μέχρι τό 'Ολοκαύτωμα δέν έχει χρησιμοποιεί-

το γιά κανένα συγκεκριμένο σκοπό) **βρίσκεται έξω από τά όρια του καθεαυτού στρατοπέδου.**

Ένα σύνορο αποτελεί βέβαια νομικό ζήτημα καί όχι φυσικό δεδομένο. Άνεξάρτητα, όμως, από τό νομικό καθεστώς του υπό κρίση κτιρίου, ιδιαίτερη βαρύτητα προσλαμβάνει ή έπιχειρηματολογία της όμιλίας του καθηγητού Ady Steg (τό κείμενο δημοσιεύεται αυτούσιο πάρα κάτω) ότι τό θέμα τών συνόρων δέν αποτελεί παρά μία άσχετη σοφιστεία. Διότι, σ' αυτό ακριβώς τό «Θέατρο» αποθηκεύτηκε τό άέριο Zyklon - Β μέ τό όποίο διαπράχθηκαν οί φόνοι, τό δέ «άέριο» αποτελεί αυτό τοúτο τό σύμβολο του "Αουσβιτς.

Πότε οί Έβραίοι πληροφορήθηκαν τό σχέδιο γιά την ίδρυση του Μοναστηρίου; Αυτό δέν είναι σαφές. Όπωσδήποτε δέν έρωτήθηκαν σέ κανένα από τά στάδια της ύλοποιήσεώς του. Τό γεγονός αυτό, χωρίς άμφιβολία, συνέβαλε στή μεγιστοποίηση του πόνου από την ανακάλυψη. Η πρώτη έβραϊκή διαμαρτυρία έγινε στά τέλη του 1985, πρωτίστως σέ αντίδραση γιά ένα ιδιαίτερα άτυχές δημοσίευμα στήν εφημερίδα «Le Soir» τών Βρυξελλών της 14.10. 1985.

Ποίος πράγματι είναι νομικά υπεύθυνος γιά τό συγκρότημα του "Αουσβιτς; Στίς 19 Νοεμβρίου 1976 ή Γενική Συνέλευση

“Αουσβιτς: Τό σύμβολο του ‘Ολοκαυτώματος

κοινοτήτων μας, περί του οποίου όμιλησε ο Πάπας επ’ ευκαιρία της επισκέψεώς του στη Μεγάλη Συναγωγή της Ρώμης.

Η ίδρυση ενός Καρμελιτικού Μοναστηρίου στο “Αουσβιτς προκάλεσε ανησυχία και αγανάκτηση μεταξύ των Έβραίων, μεταξύ όλων των Έβραίων. Τα συναισθήματα αυτά έντυπωσίασαν όρισμένους Χριστιανούς· για μās όμως τό έντυπωσιακό στοιχείο έγκειται στο γεγονός ότι εκείνοι όντως έντυπωσιάσθηκαν. Δέν είναι πρόδηλο ότι παρόμοια πράγματα **δέν γίνονται έτσι**. Πολλοί Χριστιανοί άντέδρασαν, όπως και έμεις, αούόρητα, μέ πραγματικό συναισθηματισμό. Αισθάνθηκαν πώς δέν έχρειάζετο νά δικαιολογήσουν τήν αντίδρασή τους, διότι τούς ήταν σαφές πώς “τέτοια πράγματα δέν γίνονται”.

Τό συναισθημα αυτό, όμως, δέν συμερίζεται ή πλειοψηφία των Χριστιανών, οί όποιοί δέν κατενόησαν πόσο προσβλητικό για τούς Έβραίους είναι τό συγκεκριμένο μοναστήρι σ’ αυτόν τόν χώρο, και οί όποιοί εξέφρασαν όντως έκπληξη, αδυναμία κατανόησης, ακόμη και έχθρότητα για τήν αντίδρασή μας.

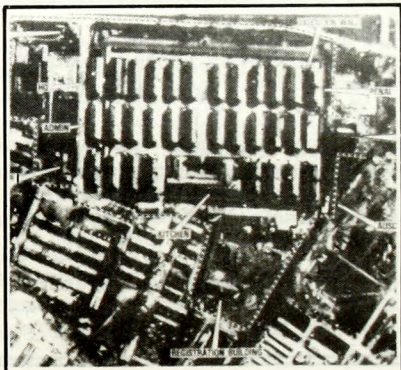
Γιά τούτο πρέπει νά έξηγήσουμε τή στάση μας.

Γιατί λοιπόν είμαστε κατά της εγκαθόδρσεως ενός Καρμελιτικού Μοναστηρίου στο “Αουσβιτς; Πρώτα απ’ όλα και πάνω απ’ όλα διότι τό “Αουσβιτς είναι ό χώρος για τόν όποιο ό λόγος·για ό,τι ύπήρξε ό χώρος αυτός

για τούς Έβραίους και για ό,τι αντίπροσωπεύει για όλο τόν κόσμο. Τό “Αουσβιτς δέν είναι τό “Οσβετισμ, (Σημ. «Χρονικών» ή όνομασία του στά πολωνικά).

Τό “Αουσβιτς δέν είναι μόνο “Αουσβιτς. Τό “Αουσβιτς είναι κάτι παραπάνω από “Αουσβιτς· είναι κάτι τό μοναδικό, τό άποκλειστικά συγκεκριμένο όσον άφορά τούς Έβραίους. “Αουσβιτς είναι τό σύμβολο της προσπάθειας (δυστυχώς, έν μέρει επιτεύχθηκε) για τήν έξάλειψη από τό πρόσωπο της γής ενός όλόκληρου λαού, του έβραϊκού λαού. Τήν έξάλειψη από τό πρόσωπο της γής ενός λαού διασκορπισμένου πάνω σ’ όλα τά έδάφη της.

Τό “Αουσβιτς δέν ένδιαφέρει μόνο μερικούς Έβραίους, ούτε έστω όλους τούς Έβραίους ένδιαφέρει, για νά γίνουμε πίο συγκεκριμένοι, **τόν έβραϊκό λαό**. Τό “Αουσβιτς δέν αντίπροσωπεύει άπλώς κάποιο συγκεκριμένο γεγονός· αντίπροσωπεύει ένα



‘Αεροφωτογραφία του στρατοπέδου “Αουσβιτς, πού τράβηξαν ‘Αμερικανοί τό 1944. ‘Η διαχωριστική γραμμή των όρίων του στρατοπέδου προσετέθη άργότερα.

τελείως καινούργιο φαινόμενο του ανθρώπινου πνεύματος. Είναι καινούργιο σ’ ότι άφορά τόν σκοπό — όχι νά σκοτώσει, αλλά νά έξοντώσει. Είναι καινούργιο ως προς τήν ιδιότητα άτμόσφαιρα πού περιέβαλε τό έργο της έξοντώσεως. Δέν ύπήρξε καμία κρίση, καμία ύστερία ή δολοφονική μανία, αλλά αντίθετα μία ήρεμη εργατικότητα, ένας ψυχρός ύπολογισμός. ‘Η εργασία σχεδιάσθηκε, συντηρήθηκε επί βδομάδες, μήνες, χρόνια, χωρίς συγκίνηση από μέρους των έκτελεστών, οί όποιοί ποτέ δέν κουράσθηκαν ούτε αισθάνθηκαν άηδία.

Τό “Αουσβιτς είναι τόσο μοναδικό και τόσο καινούργιο εξαιτίας της “φιλοσοφίας” του σχεδίου. Έδώ, ένας πολιτισμένος λαός, πίο έκπολιτισμένος από τούς περισσότερους άλλους λαούς, θέτει όλη τήν ιδιοφυή έφευρετικότητά του στην ύπηρεσία μιάς και μόνο ιδέας: τή μεταχείριση των άτόμων όχι ως ανθρώπινα όντα αλλά ως **άντικείμενα**, ως σκουπίδια, ως περιττώματα.

Θυμηθείτε τή σκηνή από τό έργο του Claude Lanzmann **Σοά, (Σημ.: “Χρονικών”**: έβραϊκός όρος για τό “Ολοκαύτωμα”) ό ύπεύθυνος άξιωματικός των “Ές - Ές στο Τσέλμνο παραπονείται διότι τά φορτηγά πού χρησιμοποιούνται για τήν **έξόντωση μέ άέριο** των Έβραίων δέν λειτουργούν όμαλά. Σέ μία έπιστολή του έξηγει μέ κάθε λεπτομέρεια πώς τά ούρα και τά περιττώματα παρενοχλούν τήν άποτελεσματική τους λειτουργία. Σ’ όλη τή μακροσκελή έκείνη έπιστολή πουθενά, ούτε μία φο-

της Ούνέσκο υιοθέτησε τή Συνθήκη για τήν προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Τό άρθρο 6, παράγ. 1 της Συνθήκης, έχει ως έξης: “καίτοι σεβόμαστε πλήρως τήν έπικυριαρχία των κρατών επί των έδαφών των όποιών εύρίσκεται ή πολιτιστική και ή φυσική κληρονομιά... τά συμβαλλόμενα κράτη της παρούσης Συνθήκης άναγνωρίζουν ότι κάθε παρόμοια κληρονομία συνιστά παγκόσμια κληρονομιά, ή προστασία της οποιάσάποτελεί καθήκον της διεθνούς κοινότητας...”. Τό 1979 ή Λαϊκή Δημοκρατία της Πολωνίας, μέ τήν ένθάρρυνση και συμπάρσταση του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, υπέβαλε στην Ούνέσκο πρόταση, ή όποία έγινε άποδεκτή, για νά συμπεριληφθεί ό χώρος του “Αουσβιτς στην κατάσταση της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Σέ μία προσπάθεια για τή διευθέτηση της διαμάχης πραγματοποιήθηκε **«Συνάντηση κορυφής» Έβραίων και Καθολικών στη Γενεύη, στις 22 ‘Ιουλίου 1986**. Τήν καθολική αντίπροσωπεία άποτελούσαν οί Καρδινάλιοι κ.κ. Gottfried Danneels - ‘Αρχιεπίσκοπος Βρυξελλών και Βελγίου, Albert Decourtray - ‘Επίσκοπος Λυών και πρόεδρος της Διάσκεψης Γάλλων ‘Επισκόπων, Jean - Marie Lustiger - ‘Επίσκοπος Παρισίων, Franeisek Macharski - ‘Επίσκοπος Κρακοβίας, ό κ. Terzy Turowicz - άρχισυντάκτης της έβδο-

μαδιαίας πολωνικής καθολικής έφημερίδας “Tygodnik Powszechny” και ό πατήρ Stauislas Musial - της υπό έπιτροπή της Διάσκεψης Πολωνών ‘Επισκόπων για τίς σχέσεις μέ τόν ‘Ιουδαισμό. Τήν έβραϊκή αντίπροσωπεία άποτελούσαν οί κ.κ.: Theó Klein - πρόεδρος του “CRIF” (‘Αντιπροσωπευτικό Συμβούλιο Έβραϊκών ‘Οργανισμών Γαλλίας), Marcus Pardés - πρόεδρος της Συντονιστικής ‘Επιτροπής Έβραϊκών ‘Οργανισμών Βελγίου (“CCOZB”), René Samuel Sérat, ‘Αρχιεραββίνος της Γαλλίας, καθηγητής Ady Steg - πρόεδρος της Alliance Israélite Universelle και Tullia Zevi - πρόεδρος ‘Ενώσεως ‘Ιταλικών Έβραϊκών Κοινοτήτων.

‘Η **“Διακήρυξη του “Αουσβιτς”** (δημοσιεύεται παρακάτω) έξεδόθη από κοινού από όλους τούς συμμετέχοντες, μετά τό πέρας της Συνάντησης της Γενεύης. ‘Ο Καρδινάλιος Macharski άνέλαβε τήν ύποχρέωση όπως τό σχέδιο για τό Μοναστήρι παγώσει στην κατάσταση πού βρίσκεται σήμερα. Συμφωνήθηκε όπως ό διάλογος πού άρχισε στη Γενεύη συνεχισθεί, μέ τήν προσδοκία ότι θά καταλήξει σέ μία όριστική, ειρηνική και άποδεκτή από όλους επίλυση της διαφωνίας. (Τά στοιχεία του είσαγωγικού σημειώματος άντλήθηκαν από τή μελέτη του Ραββίνου δρ. Norman Solomon (περιοδ. “Christian Jewish Relations”, Σεπτέμβριος 1986).

Ἑβραϊστικὸν ὄνομα τοῦ ἁγίου Πνεύματος

ρά, δέν ἀναφέρεται ἡ λέξη «Ἑβραῖος» τὸ θέμα δέν ἀφορᾷ παρά κάποιο «φορτίο».

Θυμηθείτε επίσης την ιστορία που άφη-
γείται ένας από τους έκτοπισμένους: ό-
ταν υποχρεώθηκαν να μετακινήσουν τ-
πτώματα των θυμάτων στους λάκκους ό-
που έπρόκειτο να καούν, απαγορεύετο
στους Έβραίους κάθε αναφορά για «ώ-
ματα» ή «πτώματα». Ο μόνος αποδεκτός
όρος ήταν «scheisdrek», «Άουσβιτς», έγρα-
ψε ο Έλι Βιζέλ, «είναι ο ολοκληρωτικός,
άπόλυτος θάνατος, ο θάνατος της λογι-
κής και ο θάνατος της καρδιάς, ο θάνατος
των αισθήσεων και ο θάνατος της γλώσ-
σας».

Τό "Αουσβιτς είναι επίσης μοναδικό και νέο ως προς την τεχνολογία του. Γιά τήν έπεξεργασία των "σκουπιδιών" ανεγέρθη ένα τεράστιο εργοστάσιο, ένα τεράστιο βιομηχανικό συγκρότημα (μέ όλη τή σημασία τού όρου), μέ τούς θαλάμους αερίων και τρά κρεματόρια, όλα γιά τήν εξυπηρέτηση τής δολοφονίας εκατομμυρίων Εβραίων. Τί θάνατος, πράγματι: ένας άκατανόμαστος, άρηρτος θάνατος. "Αουσβιτς είναι τό όνομα τού άκατανόμαστου.

Τὸ Ἀουσβιτς εἶναι μοναδικὸ ἐξαιτίας τῆς ἀδιαφορίας ποὺ τὸ χαρακτηρίζει. Ἡ ἐξόντωση τῶν Ἑβραίων δὲν ἦταν κάποια πράξη ἀντεγκδικήσεως ἢ καταστολῆς, οὔτε μιὰ πράξη πολέμου. Στὴν οὐσία, ἐστράφη ἐναντίον τῶν Ἰδίων τῶν συμφερόντων τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας. Ἡ δίωξη π.χ. τῶν Ἑβραίων διανοουμένων καὶ ἡ θυσίαση τῆς ἐβραϊκῆς ἐπιδεξιότητος, ἡ χρησιμοποίηση τῆς «élite» τῶν Ἑξ - Ἑξ σὲ ἔργα ποὺ καθόλου δὲν συνέβαλαν στὴν πολεμικὴ προσπάθεια ἦταν ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς χώρας. Ἦταν πράξη αὐτοκτονία κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρὸς δυσμὰς ὑποχωρήσεως ἀπὸ τὴ Ρωσία τὸν Ἰουνίου 1944, ἡ ἀκίνητοποίηση μεγάλου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν, ἐπειδὴ τὰ τρένα ἐχρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴ μεταφορὰ Ἑβραίων πρὸς ἀνατολὰς. Κι ὅμως, οὔτε ἐκείνη τὴ στιγμή, κανένα δρομολόγιον τρένου δὲν ματαιώθηκε καὶ οἱ φούρνοι λειτουργήσαν νυχθημερόν.

Κατά μία άποψη τό "Αουσβιτς ύπήρξε μία ύποχρεωτική ένέργεια, μία «κατηγορηματική άναγκαιότητα»: 'Επειδή ήταν Έβραίοι, οί Έβραίοι έπρεπε νά έξοντωθούν.

Δέν πιστεύουμε, συνεπώς, ὅτι ὑπάρχει κάτι τι το υπερβολικό διακηρύσσοντας ὅτι ὁ ἔβραϊκός λαός ἔχει ἀποκτήσει, μέσω τοῦ μαρτυρίου τῶν τέκνων του, ἀναπαλλοτρίωτα δικαιώματα στό "Αουσβιτς.

Αυτό είναι εκείνο πού τό "Αουσβιτς ἀντιπροσωπεύει γιά τούς Έβραίους καί ἐκείνο πού οἱ ἄλλοι λαοί τοῦ κόσμου ἀναγνωρίζουν σ' αὐτό: στή συνείδηση τοῦ κόσμου τό "Αουσβιτς εἶναι ἕνα σύμβολο συνδεδεμένο μέ τούς Έβραίους καί μόνο μέ τούς Έβραίους.

Ποτέ δὲν ξεχνοῦμε τίς δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες μὴ Ἑβραίων, ἐνῆλικοι στὴν πλειοψηφία τους, πού δολοφονήθηκαν ἐκεῖ καὶ πού ἡ μνήμη τους διακαυτοῦται νὰ διατηρηθεῖ μέ εὐλάβεια. Ἡ δολοφονία τους, ὅμως, ἐπιτελέσθηκε ὡς



Ἐδῶ σ' αὐτό τό προαύλιο ἦταν συγκεντρωμένοι κρατούμενοι ἀπό 18 εὐρωπαϊκὲς χῶρες

ἐνα «πρόσθετο μέτρο», ἦταν θέμα καθυποτάξεως τῶν πρὸ Ἑβραίων στὶς διαδικασίες ποὺ θεσπισθήκαν γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς τελικῆς λύσης. Πράγματι, τὸ Ἄουσιβις, μὲ τοὺς θαλάμους ἀδερῶν καὶ τὰ κρεματόρια, ἐπινοήθηκε, οἰκοδομήθηκε καὶ τέθηκε σὲ λειτουργία **ἀποκλειστικά** γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν Ἑβραίων: ἀποτελεῖ τὴν **vera Sola** τοῦ Ἰσραὴλ. Οὐτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐξετάσουμε ὅτι ἡ τελικὴ λύση ἐπυτεύθηκε ἐν μέρει: ἔξι ἑκατομμύρια Ἑβραῖοι σφαγιάσθηκαν· ὀλική ἐξαφάνισον τὸ Ἑβραϊσμοῦ τῆς Πολωνίας, ἐστίας καὶ πηγῆς τῆς ἑβραϊκῆς ζωῆς ὅλης τῆς Δια-

σποράς επί πολλές γενιές, ενός πραγμα-
τικού ναού - **μικντάς μεάτ.**

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πῶς εἶναι δυνατόν νά μὴ κανονοεῖ πόσο προσβλητικές, πόσο σκανδαλώδεις ὑπῆρξαν οἱ ἐπιχειρηματολογίες τῶν γεωμετριστῶν καὶ τῶν τοπογράφων ποὺ ἀπευθύνθηκαν ἐναντίον μας: τὸ θέατρο τοῦ Ἄουσσις, τοποθεσία τοῦ Μοναστηρίου, «δὲν βρίσκεται ἀκριβῶς ἐντός τοῦ στρατοπέδου», «βρίσκεται στὰ σύνορα τοῦ στρατοπέδου», «εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν φράχτη τοῦ συρματοπλέγματος» καὶ «χρησιμοποιήθηκε μόνον ὡς ἀποθήκη γιὰ τὸ ἄριον»!

Τό «Θέατρο» τοῦ Ἰ. Αὐσβίτς

DEGESCH DEUTSCHE GASELSENFT FÜR SCHWÄBUNGSEMPFANGUNG MBH FRANKFURT/M.			
<small>KONTAKTADRESSE: DEUTSCHE GASELSENFT FÜR SCHWÄBUNGSEMPFANGUNG MBH, KRAUSSTRASSE 10, D-60311 FRANKFURT AM MAIN, TEL. (069) 212-1000, FAX (069) 212-1001</small>			
Herrn Obersturmführer Kurt Gerstein <u>U.S.A.F.M.</u> Leipzigerstrasse 31/32		RECHNUNG	
		Frankfurt am M., den 13. März 1944	
k.			
008	Wir senden am 6. März ab Dessau mit einem Mehrzweckfrachtbrief der Reichsanlands- Verwaltung Dessau an das Konzentrations- lager Auschwitz, Abt.-Einweisung und Be- suchung, stätig. Aufschmitt als Frachtgut folgende Sendung: 2 x A.L.O.N. B Blauesaur ohne Kristalle		
10079.22 = 14 Kisten, einbehaltend je 70 = 980 Buchsen à 500 g = 210 kg CE	5.-	1.000-	
BRUNO 896.- kg			

Δέν είναι σαφές ότι ακριβώς γι' αυτό τό λόγο, το "θέατρο" τοῦ "Αου-σβιτς, ἡ ἀποθήκη τοῦ ἀερίου ἀποκτά ἰδιαίτερο συμβολισμό; Τό "θέατρο", χλευαστικό σύμβολο τῆς κατανόμαστος τραγωδίας πού διαδραματίσθηκε "ἀέριο" — ὁρίσμενο τολμοῦν νά ἱσχυρισθοῦν ὅτι ὑπῆρξε ΜΟΝΟ ἀποθήκη γιά τό ἀέριο", σάν νά μιλοῦν περὶ τούβλων καί τιμῆς. Ποιός ἀδυνατεῖ νά δεῖ πῶς τίποτε ἄλλο δέν ὑποδηλώνει τή μοναδικότητα τοῦ Ὁλοκαυτώματος ὅπως τό ἀέριο; Ἰδοῦ τί σημαίνει τό ἀέριο: νά κρύβεσαι ἐπὶ μέρες, βδομάδες, μήνες, χρόνια; νά κυνηγιέσαι χωρίς ἀνάπαυλα μετὰ ἀπό κάθε ἐπιδρομή, ἀπό κρυφίγητο σέ κρυφίγητο;

από απόκτηση σε απόκτηση και στο τέλος γά σε άναμνε- νει ή σύλληψη· νά στοιβα- χθείς μέσα σε βαγόνια ζώων και, μετά από ημέρες πού διαρκούν σάν χρόνια, νά φθά- σεις στο στρατόπεδο λιμο- κτονών, έξουθενωμένος, συν- τριμένος, νά επιλεγείς και νά διαχωρισθείς από τή γυναίκα και τά παιδιά σου, από σύζυ- γο, από γονείς, νά μαστιγω- θείς έν τάχει από Ούκρανούς («schnell, schnell»), διότι τά πάν- τα έπρεπε νά γίνουν έν τάχει· κατόπιν νά περιμένεις, γυ- μνός μέσα στην παγωνιά, σέ θερμοκρασία 20 και 30° υπό τό μηδέν· άνδρες, γυναίκες και παιδιά — «καί γυναίκες;», ρωτά ό «Ές - Ές του Claude Lanzmann. «Ναι, ναι, και οι γυ- ναίκες, Herr Lanzmann». "Επει- τα, μέσ στην άποθέωση του τρόμου, νά οδηγηθείς μέσα στους θαλάμους άερίων.

Αυτή είναι ή έννοια του «ά- ερίου».

Ποιός άδυνατεί, λοιπόν, νά κατανοήσει ότι άν τό "Αου- σβιτς είναι τό σύμβολο της Σοά, ότι τό «θέατρο» του "Α- ουσβιτς συμβολίζει τό ίδιο τό σύμβολο, τό δέ «άέριο» άπο- τελεί τό χημικό σύμβολο της Σοά: Ο = όξυγόνο, Η = ύ-δρογόνο και «άέριο» = Σοά.

Έξοχώτατοι,

Είμαι βέβαιος πώς έχετε άντιληφθεί πλήρως τή συμβο- λική βαρύτητα του "Αουσβιτς, τή συνωνυμία μεταξύ αυτού και του Όλοκαυτώματος και πώς δέν είναι δυνατόν νά μίν κατανοήσετε γιατί είμαστε έ- μείς αντίθετοι μέ τήν έγκαθί- δρυση εκεί ενός Μοναστη- ρίου. Έάν, όμως, άπαιτούνται και λόγοι, ιδού οι λόγοι:

Πρώτον, άποτελεί ζήτημα εύπρέπειας· τέτοια πράγματα δέν γίνονται έτσι.

Δεύτερον, δέν υπάρχει τί- ποτε τό υποχρεωτικό στην έ- πιλογή του "Αουσβιτς· δυστυ- χώς, υπάρχουν τόσες πολλές τοποθεσίες πού θά μπορού- σαν νά έξυπηρετήσουν ως το- ποθεσία γιά ένα μνημείο της δολοφονίας Πολωνών και Ρώ- σων μή Έβραίων.

Τέλος, και πάνω άπ' όλα, εί- ναι σαφές ότι τό Καρμελικό Μοναστήρι στο "Αουσβιτς μπορεί νά καταλήξει σέ κά- ποια διάθεση έπιχειρήσεως της άποκαταστάσεως του "Α- ουσβιτς: ούδεις άμφισβητεί τά δικαιώματά μας στο Birke- nau, Taworzno, Buna - Manowicz· ό-

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΑΟΥΣΒΙΤΣ

Ή «Διακήρυξη» έξεδόθη στα γαλλικά, κατά τόν τερ- ματισμό της Συνάντησης «κορυφής» στη Γενεύη:

Ζαχόρ, Ένθυμώσου τοῦτο!

ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ,
ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΤΩΝ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΩΝ ΓΕΝΙΩΝ

Οί έρειπωμένοι χώροι του "Αουσβιτς και του Μπιρ- γκενάου άναγνωρίζονται σήμερα ως σύμβολα της Τε- λικής Λύσης, στο όνομα της όποίας οι Ναζί έξετέλε- σαν τήν έξόντωση (Σοά) *έξι έκατομμυρίων Έβραίων, έκ των όποίων έναμίσυ έκατομμύριο ύπήρξαν παιδιά, έπειδή ήσαν Έβραίοι.*

Πέθαναν έγκαταλελειμένοι από έναν άδιάφορο κό- σμο.

Άς υποκλιθούμε εις ανάμνηση της Σοά και στη σιωπή των καρδιών μας.

Είθε οι σιωπηρές προσευχές μας νά μάς βοηθή- σουν σήμερα και αύριο νά σεβαστούμε καλύτερα τά δικαιώματα των άλλων, όλων των άλλων, γιά ζωή, έ- λευθερία και αξιοπρέπεια.

Είθε νά ένθυμούμαστε ότι καθένας και όλοι όσοι δολοφονήθηκαν στο "Αουσβιτς, Μπιργκενάου — Έ- βραίοι, Πολωνοί, Τσιγγάνοι, Ρώσοι κρατούμενοι πο- λέμου — δικαιούνται νά άναφωνήσουν κάθε μέρα τούς λόγους του προφήτη Σοφονία (1:15).

«Ήμέρα όργης ή ήμέρα εκείνη, ήμέρα θλίψε- ως και στενοχώριας, ήμέρα έρημώσεως και ά- φανισμού, ήμέρα σκότους και γνώφου, ήμέρα νεφέλης και όμίχλης».

Σημ. «Χρονικών»: Τό Κεντρικό Ίσραηλτικό Συμβούλιο από τήν πλευρά του, έκανε πάνω στο θέμα του Μοναστηρίου διαβήματα στις Α.Ε. τόν Νούντιο του Πάπα και τόν πρέσβη της Λ.Δ. της Πολωνίας στην Άθήνα.

Σχετική δήλωση συμπαραστάσεως έξέδωσαν Καθολικοί, Διαμαρτυρόμενοι και Άγγλικοί του Βελγίου, πού ύπογρά- φουν άξιωματούχοι των βελγικών Έκκλησιών, πανεπιστη- μικοί καθηγητές, ιερείς και κληρικοί από τό Βέλγιο. Ή δή- λωση δημοσιεύθηκε στο μηνιαίο διαθρησκευτικό περιοδικό «Sens» Παρισίων, τόν Ιούνιο 1986.

μως, τό "Αουσβιτς διαφέρει διότι είναι τό σύμβολο του Ό- λοκαυτώματος και διαφαίνε- ται τώρα ή πρόθεση νά άπο- στερηθεί του συμβόλου και ό, τι σημαίνει τούτο γιά τήν αν- θρωπότητα, της σχέσεώς του μέ τούς Έβραίους μιά «λογο- κρισία της ιδιαιτερότητας του Έβραϊκού μαρτυρίου» (Paul Thibaud).

Τούτο δέν άποτελεί άπλώς θεωρία, διότι παρόμοια λογο- κρισία ήδη ύφίσταται. Γνωρί-

ζετε καλύτερα από κάθε άλ- λον πόσο άσήμαντα είναι τά ί- χνη της έβραϊκής παρουσίας στο στρατόπεδο, γνωρίζετε πόσο μικρή άναφορά γίνεται στους Έβραίους. Γνωρίζετε καλύτερα από κάθε άλλον πό- σο σκανδαλώδεις είναι οι πε- ριγήσεις έπισκεπτών στο "Α- ουσβιτς, οι όποιες καμιά ιδιαι- τηρή άναφορά γιά τούς Έ- βραίους δέν περιέχουν. Έάν δέ έτσι έχει ή κατάσταση σή- μερα, ποιά θά είναι σέ δέκα ή

σέ δεκαπέντε χρόνια; Είναι τόσο άπίθανο, άν τά πράγμα- τα άφεθούν ως έχουν, νά ά- κούσουμε κάποια μέρα τά λό- για: «Έπισκεφθείτε τό "Αου- σβιτς και τό Μοναστήρι του!»;

Συγχωρείστε τήν έπιμονή μου σ' αυτό, όμως ήδη, ένόςω έπιζούν ακόμη οι μάρτυρες της φρίκης, έχει ύποστηρι- χθεί στη Γαλλία — ακόμη και στη Γαλλία — ότι οι θάλαμοι άερίων δέν ύπήρξαν, ότι έξι έ- κατομμύρια Έβραίοι δέν έ- ξοντώθηκαν! Τί θά συμβεί σέ λίγα χρόνια; Δέν ύπάρχει κίν- δυνος ότι ή έγκαθίδρυση έ- νός Μοναστηρίου θά κατα- στεί τμήμα της «άναθεωρητι- κής» έπιχειρηματολογίας;

Επιτρέψτε μου νά προχω- ρήσω — και αισθάνομαι έξουσιοδοτημένος νά πράξω τούτο, διότι και Χρι- στιανοί φίλοι έχουν διατυπώ- σει τό ίδιο συναίσθημα — δέν είναι δυνατόν νά δούν τό Μο- ναστήρι ως μέρος μιάς προ- σπάθειας γιά τήν **έπανατοπο- θέτηση της Σοά**, γιά τήν κατα- στολή και άπάλειψη αυτής, ώ- στε νά άμφισβητηθεί ή ένοχη του κόσμου; «Ή Καθολική Έκκλησία», σύμφωνα μέ τούς λόγους του Paul Thibaud, «νά διακηρύξει μονομερώς ότι έ- πήλθε ή έπανασυμφιλίωση και νά οικειοποιηθεί τό Όλο- καύτωμα». Έτσι, γιά πολλούς από τούς Χριστιανούς φίλους μας τό Μοναστήρι μπορεί νά ειδωθεί σάν ένας φραγμός γιά τό άτομο, γιά τόν συνειδη- σιακό του έλεγχο.

Τελειώνοντας, θά ήθελα έ- πείση νά πώ, πώς μάς ξάφνια- σε ό τρόπος πού έλήφθη ή ά- πόφαση γιά τήν ίδρυση του Μοναστηρίου — μονομερώς, χωρίς καμιά έπαφή μαζί μας γιά νά δούν ποιά θά ήταν ή ά- ποψή μας γιά τήν ίδρυση και τή σημασία του, τήν τέλεση έ- κεί προσευχών, μετάνοιας και μεταμέλειας, όπως ύπονοεί- ται, ως νά είμαστε ύποχρεω- μένοι νά δεχθούμε *a priori* τις χριστιανικές θέσεις.

Νά σάς δώσω ένα μόνο πα- ράδειγμα: γιά μάς, Έβραίους, ή μόνη νοητή προσευχή στο "Αουσβιτς, όπου ό Θεός απέ- κρυψε τό πρόσωπό του, είναι ή σιωπή. Δέν έχει ειπωθεί στους Ορθήνους (3:28) περί του θλιμμένου ατόμου, ότι: «Θέλει κάθισθαι κατά μόνος και σιωπά». **Μόνος και έν σιω- πη.** Ύπάρχουν χώροι, όπου ή

“Αουσβιτς

ἀμαρτία δύναται νά ἀποφευχθεῖ μόνο διὰ τῆς σιωπῆς:

Γιὰ μᾶς, μετά τήν ἀπόλυτη θλίψη τοῦ “Αουσβιτς, ἡ προσευχή μας στό “Αουσβιτς εἶναι ἡ ἴδια μέ τῆς Χανᾶς στή Σιλό: **Τά χεῖλη μας κινοῦνται, ὁμως ἡχο δέν βγάζουν».**

Παρακαλῶ, καταλάβετε: ἡ σιωπή στό “Αουσβιτς δέν σημαίνει σιωπή ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ “Ολοκαυτώματος” τουναντίον, πρέπει νά διατηρήσουμε πάντοτε τό “Αουσβιτς στή σκέψη μας: «καί ὅσο περισσότερο ὁμιλεῖ ἕνας περί αὐτοῦ, τόσο περισσότερο ἀξιέπαινος εἶναι» (‘Αγκαδά).

‘Εξοχώτατοι, ἀγαπητοί φίλοι,

Μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ἀντιπροσωπείας μας δέν συγκαταλέγονται πρῶην ἐγκλειστοί τοῦ “Αουσβιτς. Γιὰ τούτη τήν πρώτη συνάντηση, ἡ συγκίνηση θά ἦταν ἀσφαλῶς πολύ ἐντονή. “Ὅμως, δέν εἶναι ἀπόντες, ἀφοῦ βρίσκονται μέσα στίς καρδιές μας. Οἱ νεκροί τοῦ “Αουσβιτς κινδυνεύουν νά ξεχασθοῦν ἐντελῶς, ὡς νά μήν ὑπῆρξαν ποτέ, ἀφοῦ ὁ θάνατός τους ἐπῆλθε ταυτόχρονα μέ τό θάνατο τῶν Κοινοτήτων, οἱ ὁποῖες, ὑπό ὁμαλές συνθηκῆς, θά διέσωζαν τή μνήμη τους. “Ὡς ἐκ τούτου, ἐμεῖς ἀποτελοῦμε, καί τούτο θά τό λέμε ἀκατάπαυστα, τό **γιάντ βασέμ** τοῦ λαοῦ μας, τό ζωντανό μνημεῖο γιά τή ζωντανή ἀνάμνηση τῶν δολοφονημένων τοῦ λαοῦ μας.

Οἱ ἐκτοπισθέντες, συνεπῶς, βρίσκονται ἐδῶ, μαζί μας, γιά μένα δέ κατὰ τρόπο πολύ πιό ἐντονο. Σήμερα εἶναι ἡ δεκάτη πέμπτη ἡμέρα τοῦ μήνα Ταμούζ, ἡ ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα μου, ἐγκλειστοῦ τοῦ “Αουσβιτς. ‘Η πτήση μου γιά ἐδῶ ἦταν πολύ νωρίς τό πρωί κι ἐστάθη ἀδύνατο νά πάω στή Συναγωγή γιά νά ἀπαγγεῖλω τό **Καντίς** γιά τόν πατέρα μου. “Εχω τό συναίσθημα, ὅμως, ὅτι ἀπαγγέλλω τό **Καντίς** γι’ αὐτόν ὅταν ἀπευθύνομαι πρὸς ἐσᾶς καί σᾶς λέω: ‘Εξοχώτατοι, ἀκούστε τή φωνή μας, εἰσακούστε τούς λόγους μας. Μεταφέρετε τό Καρμελιτικό Μοναστήρι κάπου ἄλλου.

‘Απευθύνομαι ἰδιαίτερα πρὸς ἐσᾶς, Καρδινάλιε Macharski, διότι γνωρίζουμε τή συμπάθειά σας γιά τούς ‘Εβραίους, τό ἐνδιαφέρον σας γιά τόν ‘Ιουδαϊσμό καί γνωρίζουμε ὅτι ἐσεῖς, πού διακονεῖ-



Κρατούμενοι τοῦ “Αουσβιτς. ‘Υποψήφια θύματα τοῦ δήμιου Μένγκελε

τε μεταξύ ἀτόμων πού ὑποφέρουν, θά κατανοεῖτε καλῶς τίς ἀνησυχίες μας. Γνωρίζουμε ὅτι αὐτό πού σᾶς ζητοῦμε ἐδῶ εἶναι δύσκολο, πού καθίσταται ἀκόμη δυσκολότερο, ἀφοῦ ζητοῦμε νά μήν ὑπάρξει

ἀπό μέρους σας κανένα ἶχνος παραχωρήσεων.

Αὐτό πού προσδοκοῦμε εἶναι ὅπως ἡ ἀπόφασή σας ληφθεῖ ἀπό πεποίθηση, κατανόηση, σεβασμό τῶν ‘Εβραίων γιά τήν ἑβραϊκότητά

τους καί ἀπό ἐπιθυμία γιά δικαιοσύνη καί ἀλήθεια. Τότε, εἶμαι πεπεισμένος, ἡ Συνάντηση αὕτη θά ἀποδειχθεῖ ὡς σημαντικό ἱστορικό γεγονός, ἕνας καλός οἰωνός γιά ‘Εβραίους καί Χριστιανούς.



Τήν ἀφιξη κάθε νέας ἀποστολῆς ἐκτοπισθέντων στό “Αουσβιτς, ἀκολουθοῦσε ἡ διαδικασία τῆς «ἐπιλογῆς»

ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΟΤΑΝ ΟΙ ΤΑΓΟΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ ΤΟΥΣ

Οι παλιοί αναγνώστες των «Χρονικών» γνωρίζουν με πόση ευσυνειδησία, προσοχή κι αντικειμενικότητα παρουσιάζουμε τα διάφορα θέματα από τις στήλες αυτού του περιοδικού. Γνωρίζουν, επίσης, πόσες πολλές φορές έχουμε αναφερθεί στο θέμα του Χιλιασμού κι έχουμε αποδείξει με υπεύθυνα στοιχεία ότι οι «Μάρτυρες του Ίεχωβά» δεν έχουν καμία σχέση ούτε με τον Ιουδαϊσμό, ούτε με τον Σιωνισμό. (**Άλλωστε αυτός ο ανεπίτρεπτος συσχετισμός γίνεται μόνο στην Ελλάδα, εν γνώσει των κύκλων που τον επιχειρούν ότι ψεύδονται**).

Τελευταία, πάλι προέκυψε, με τον Μητροπολίτη Λάμπης και Σφακίων κ.κ. Θεόδωρο (της εκκλησίας της Κρήτης), τό θέμα που απλά θα εξιστορήσουμε. Δεν προβαίνουμε σε κανέναν σχολιασμό, δεδομένου ότι οι ενέργειες του εν λόγω Μητροπολίτη μιλούν από μόνες τους. Παραδίδουμε τα κείμενα και τις ενέργειες στην κοινή κρίση και συνείδηση.

Τό άρθρο των «Σφακιανών παπάδων»

Τόν Οκτώβριο του 1986 δημοσιεύτηκε σε έφημερίδες τό παρακάτω άρθρο, πού ύπογράφουν άνώνυμα «Οι Σφακιανοί παπάδες»:

«Παράλληλα μέ τόν αιώνα τών διαστημικών πτήσεων πορεύεται και ό νόμος τής ζουγκλας, ό όποιος καθορίζει και κατευθύνει τίς διαπροσωπικές και διακρατικές σχέσεις σ' όλο τόν πλανήτη μας.

Άνεύθυνοι όλοι οί λαοί - θύματα γι' αυτή τήν έγκληματική παγκόσμια πραγματικότητα και υπεύθυνες όλες οί κυβερνήσεις τών λαών Άνατολής και Δύσης, Βορρά και Νότου, γιατί έχουν καταστεί άνδρείκελα και τυφλά όργανα τού διεθνούς κατεστημένου τής άδικίας, τού πολέμου, τής τρομοκρατίας, τού φασισμού και τού ρατσισμού.

Και ποιά είναι αυτό τό διεθνές κατεστημένο πού έχει ύποτάξει όλες τίς κυβερνήσεις τού κόσμου; Είναι, γιά όσους δέν τό γνωρίζουν, ό διεθνής Σιωνισμός, πού φιλοδοξεί νά δημιουργήσει τή «Μεγάλη Παλαιστίνη», δηλαδή μιά παγκόσμια έβραϊκή αυτοκρατορία σε πλαίσια βέβαια ρατσισμού, έκμετάλλευσης και ύποδούλωσης όλων τών λαών τού κόσμου.

Ένα δέ από τά θύματα τού διεθνούς Σιωνισμού είναι και ή ελληνική Κύπρος. Η Κύπρος, θύμα στό βωμό προστασίας τού Ισραήλ, προδίδεται

άπό όλες τίς κυβερνήσεις Άνατολής και Δύσης, τούς διεθνείς όργανισμούς (ΟΗΕ, Συμβούλιο Άσφαλείας), τήν ΕΟΚ, τό ΝΑΤΟ κι από ένα μεγάλο μέρος τής πολιτικής μας ήγεσίας, μέ στόχο τήν τουρκοποίηση της γιά νά προσαρτηθεί άργότερα στην έδαφική επικράτεια τών Σιωνιστών.

Ποιά κυβέρνηση σ' όλο τόν κόσμο ή διεθνής Όργανισμός αντιμετώπιζει τό κυπριακό πρόβλημα στίς πραγματικές του διαστάσεις; Ποιά χώρα ή διεθνής όργανισμός άναγνωρίζει ότι ή Κύπρος, πού είναι μέλος τού ΟΗΕ, είναι θύμα εισβολής και κατοχής τού βάρβαρου τουρκικού Άττίλα; Ποιά χώρα ή διεθνής όργανισμός κατήγγειλε ή διεμαρτυρήθη γιά τήν τουρκική εισβολή στην Κύπρο και γιά τήν παραμονή επί 12 χρόνια τών τουρκικών στρατευμάτων κατοχής στην Κύπρο;

Ποιά κυβέρνηση όποιασδήποτε χώρας θά τολμούσε νά ενεργήσει αντίθετα μέ τά Σιωνιστικά συμφέροντα; Καμιά. Γιατί καμιά δέν διαθέτει έλεύθερη πολιτική βούληση μή εξαίρουμένων και αυτών τών υπεργυνάμεων Άμερικής και Ρωσίας.

Ό ίδιος ό ΟΗΕ περιφρονεί και καταπατεί τίς βασικές άρχές τού καταστατικού του χάρτη γιά νά μή θιγούν

τά συμφέροντα εκείνων πού τόν κατευθύνουν και γιά τούς όποιους ύπάρχει (Διεθνής Σιωνισμός).

Οι άρχές τών ανθρωπίνων δικαιωμάτων πού περιέχονται στόν Καταστατικό Χάρτη τού ΟΗΕ αποτελούν παγίδα γιά τούς άφελείς λαούς, όπως είναι παγίδα τό καλό δόλωμα στ' άγκίστρι τού ψαρά. Και μόνο τό παράδειγμα τής Κύπρου είναι άρκετό γιά ν' άποδείξει τά γραφόμενά μας.

Ένώ δηλαδή στό άρθρο 1 §2 τού Καταστατικού Χάρτη τών Η.Ε. άναφέρεται τό άναφαίρετο δικαίωμα τής ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ όλων τών λαών, ό ΟΗΕ τό άρνεϊται στους Έλληνες τής Κύπρου, στους Κούρδους, στους Άρμενίους, στους Ίρλανδούς κ.λπ. Ποτέ ό ΟΗΕ δέν μίλησε γιά τουρκική εισβολή ή γιά τήν παρουσία κατοχικών τουρκικών στρατευμάτων κατοχής στην Κύπρο.

Και τά «ευνοϊκά» ψηφίσματα γιά τήν Κύπρο πού κατά καιρούς ψήφισε ό ΟΗΕ και τό Συμβούλιο Άσφαλείας, είχαν στόχο τόν έφησυχασμό τού Έλληνικού λαού και όχι τήν εφαρμογή τους. Η πολυθρύλητη δέ «πρωτοβουλία» τού Γ.Γ. τού ΟΗΕ κ. Γκουεγιάρ, στην πραγματικότητα ήταν μιά διεθνής συνωμοσία κατά τής Κύπρου μέσω τού ΟΗΕ γιά νά εξαπατηθεί εύκολότερα ό ελληνικός λαός και ή διεθνής κοινή γνώμη.

Ό ΟΗΕ άναγνώρισε κατά κάποιον τρόπο τό «ψευδοκράτος Ντενκτάς, στή συνάντηση τής 17ης Ιανουαρίου 1985, όταν ό εκπρόσωπός του άπεκάλεσε «έξοχώτατον» τόν Ντενκτάς όπως και τόν κ. Κυπριανού. Από τίς τελευταίες δέ προτάσεις γιά τήν Κύπρο τού κ. Γκουεγιάρ γίνεται όλοφάνερο ότι τά διεθνής άνελληνικά Σιωνιστικά παρασκήνια προωθούν τήν τουρκοποίηση ολόκληρης τής Κύπρου διά μέσου τού ΟΗΕ.

Γι' αυτό, όποιος ύποστηρίζει τήν «πρωτοβουλία» (συνωμοσία) Γκουεγιάρ ύποστηρίζει ουσιαστικά και

προωθεί τις τουρκικές επεκτατικές βλέψεις της Τουρκίας και του Σιωνισμού στην Κύπρο και τον υπόλοιπο ελληνικό χώρο.

“Όλες οι κυβερνήσεις ‘Ανατολής και Δύσης (Μαρξισμού ή Καπιταλισμού), οι Διεθνείς ‘Οργανισμοί (ΟΗΕ, Συμβούλιο ‘Ασφαλείας), το Συμβούλιο της Εϋρώπης, ή ΕΟΚ, το ΝΑΤΟ, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, οι κυβερνήσεις των ‘αδελφωμάτων» κ.λπ. αναμασούν και ψάλλουν τό τροπάριο του διεθνούς Σιωνισμού: «Κύπρος είναι, έλευθερη, ανεξάρτητη, αδέσμευτη και υπό τουρκική κυριαρχία».

Τόν τελευταίο βέβαια στίχο του τροπαρίου (Κύπρος υπό τουρκική κυριαρχία) σάν συνωμότες πού είναι δέν τόν λένε, αλλά τόν προωθούν ύπουλα, ύποκριτικά κι άσυνείδητα. “Όλες οι κυβερνήσεις ‘Ανατολής και Δύσης, Βορρά και Νότου σάν άνδρείκελα πού είναι του Σιωνισμού και τυφλά όργανά του προωθούν μέ κάθε μέσο και τρόπο τή σιωνιστική επιδίωξη τουρκοποίησης δηλαδή όλόκληρης τής Κύπρου.

“Η Κύπρος, θύμα τής διεθνούς συνωμοσίας και τής προδοσίας τής ελληνικής πολιτικής ήγερσίας, βουλιάζει ώρα μέ τήν ώρα, μέρα μέ τή μέρα και χρόνο μέ τό χρόνο στήν κινούμενη άμμο του «διαλόγου» και τής «πραγματεύσεως» (μέ τόν κατακτητή και είσβολέα) των έθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων μας στό χώρο τής ελληνικής Κύπρου.

Μόνο ό πατριωτισμός των ‘Ελλήνων μπορεί νά σώσει τήν Κύπρο μέσα στά πλαίσια ενός άνυποχώρητου ένοπλου άπελευθερωτικού άγώνα.

Καιρός είναι νά αφήσουμε τόν χάρτοπόλεμο πού μάς επέβαλαν οι έμποροι των ‘Εθνών ‘Ανατολής και Δύσης και νά πιάσουμε τό ντουφέκι πού μάς επιβάλλει ή ιστορική άγωνιστική μας παράδοση και ή ανάγκη επιβίωσης του έθνους μας.

“Όπως είναι βεβαία ή ύπαρξη του ήλιου, άλλο τόσο είναι βεβαία και ή ύπαρξη τής παγκόσμιας συνωμοσίας κατά τής Κύπρου. Γι’ αυτό όποιος είναι άντρας και ‘Ελληνας άς πάρει τις αποφάσεις του «έδω και τώρα» γιατί αύριο ίσως είναι άργά.

“Όποιος έχει αυτιά άς άκούσει τήν αλήθεια κι άς πάρει υπεύθυνα τις αποφάσεις του».

‘Επιστολή του ΚΙΣ στον Μητροπολίτη κ.κ. Θεόδωρο

‘Επειδή τό κείμενο των «Σφακιανών παπάδων» είναι γεμάτο άντισιμητική (άντισιωνιστική) προπαγάνδα, τό Κεντρικό ‘Ισραηλιτικό Συμβούλιο ‘Ελλάδος απέστειλε στις 15 ‘Οκτωβρίου 1985 τήν παρακάτω επιστολή στον Μητροπολίτη Λάμπης και Σφακίων κ.κ. Θεόδωρο:

«Σεβασμιώτατε,

Λάβαμε γνώση ενός κειμένου, τό όποιο έχει ύπογραφή «Οι Σφακιανοί παπάδες». Στο κείμενο αυτό, πού άναφέρεται στό σύγχρονο δράμα του ελληνισμού, τό Κυπριακό, άναγράφεται ότι ή Κύπρος «είναι θύμα στό βωμό γιά τή δημιουργία μιάς παγκόσμιας έβραϊκής αυτοκρατορίας» κ.ά. παρόμοιες φαντασιώσεις.

Τό κείμενο είναι όλόκληρο γεμάτο από άντισιμητική (άντισιωνιστική) προπαγάνδα. Χρησιμοποιώντας βαριές κι άναπόδεικτες εκφράσεις κι έρμηνεύοντες καταστροφικά, γεγονότα και πράξεις κατά τρόπο αυθαίρετο, τό κείμενο των «Σφακιανών παπάδων» έχει προφανή σκοπό νά εξάψει μίσση και νά οδηγήσει σέ θρησκευτικές διακρίσεις.

“Όλοι πονάμε γιά τά όσα συμβαίνουν στήν Κύπρο ή άλλου, μέ τις άνοικτές αυτές πληγές του ελληνισμού, αλλά δέν είναι μέθοδος γιά τήν προώθηση των όποιων λύσεων ή κατασυκοφάντηση άλλων πολιτών, γιά μόνο τό λόγο ότι πιστεύουν σέ

μία διαφορετική θρησκεία, ή όποία στό κάτω - κάτω τής γραφής άποτελεί και τήν τροφή του Χριστιανισμού.

‘Ανεξάρτητα από τις όποιες **ποινικές ευθύνες** προκύπτουν από ένα παρόμοιο συκοφαντικό κείμενο πού έχει δοθεί και στον Τύπο, πέρα και πάνω άπ’ όλα, προκύπτουν **ήθικές ευθύνες** γιά πνευματικούς θρησκευτικούς λειτουργούς, οι όποιοι άντιεπιστημονικά κι άντιπραγμαστικά υίοθετούν τήν άνήθικη προπαγάνδα διαφόρων ξένων πρós τόν ελληνισμό δυνάμεων και τήν διοχετεύουν άβασάνιστα στους πιστούς τής θρησκείας τους.

‘Η ‘Ελληνική ‘Ορθοδοξία και οι λειτουργοί της προμάχησαν πάντα στους άγώνες του έθνους, μέ διάφορα μέσα κι ένέργειες πού άποτελούν φωτεινά παραδείγματα στήν ιστορία τής χώρας μας. Δέν χρησιμοποίησε ποτέ ό ορθόδοξος κληρος μεθόδους ταπεινές και ήθικά έκπτωτες γιά νά διακηρύξει τις άρχές του. Οι «Σφακιανοί παπάδες» θέλουμε νά πιστεύουμε ότι έπесαν καλοπροαίρετα θύματα κάποιας ξενокίνητης προπαγάνδας και γι’ αυτό νομίζουμε ότι θά πρέπει ν’ άφαιρέσουν τις έναντίον μας άδικες κατηγορίες από τις όποιες άπόψεις ή άποφάσεις τους».

‘Απάντηση του Μητροπολίτη

‘Ο Μητροπολίτης κ.κ. Θεόδωρος άμέσως (στις 21 ‘Οκτωβρίου 1986) έστειλε στό ΚΙΣ τήν άπάντηση πού άκολουθεί:

«‘Αγαπητοί κύριοι,

‘Ελάβομεν τήν ύπ’ αριθμ. 1063/ 15.10.86 έπιστολή σας έν σχέσει πρós δημοσίευμα μέ ύπογραφήν «Σφακιανοί παπάδες».

‘Απαντώντες, γράφομεν ότι τό πρώτον νύν τοϋτο παρ’ υμών πληροφορούμεθα και ότι ήμεις ένταϋθα δέν έχομεν ύπ’ όψιν τό υπό κρίσιν κείμενον, επειδή οι ύπογράφοντες ένεργούν έκάστοτε ως έλεύθεροι ‘Ελληνες, δυνάμενοι νά έκθέσουν έλευθέρως τάς άπόψεις των γραπτώς ή προφορικώς και οϋτω δέν ύποχρεούνται τά κείμενα των δημοσιευμάτων των νά ύποβάλλουν εις τήν προισταμένην των άρχήν πρós προληπτικήν λογοκρισίαν.

Μόνον εις περίπτωσιν αίρετικών δοξασιών ή άνηθικών πράξεων ό άρχιερεύς έχει τό δικαίωμα τής αυτοβούλου παρεμβάσεως και τής επιβολής τιμωρίας και άφ’ έαυτου και κυρίως διά του ‘Επισκοπικού και επί σοβαρωτέρων έκτροπών του Συνοδικού Δικαστηρίου, βάσει των θείων

γόμενοι διά του δημοσιεύματος δέν είναι ‘Ισραηλίται “Ελληνες πολίται, άλλ’ οι κινούντες τά νήματα του Διεθνούς Σιωνισμού, του όποιου δέν πιστεύω νά είσθε πράκτορες ή εκπρόσωποι.

Τοίς άμέσως ένδιαφερομένοις ένάποκειται ή διά νομίμων μέσων υπεράσπισις έναντι τυχόν άδικιών.

και ιερών κανόνων και τής ‘Εκκλησιαστικής Νομοθεσίας.

“Αλλωστε έξ όσων δύνатаι τις έκ τής ως άνω έπιστολής νά συναγάγη, οι ύπογράφοντες ως «Σφακιανοί παπάδες» διά του δημοσιεύματός των άναφέρονται εις τό ότι «ή Κύπρος είναι θύμα στό βωμό γιά τή δημιουργία μιάς παγκόσμιας έβραϊκής αυτοκρατορίας», χωρίς νά στρέφονται κατά των ‘Ελλήνων πολιτών, πού άνήκουν εις τό θρήσκευμα του ‘Ισραήλ, τό όποιον άποτελεί άναμφισβήτητως και τήν βάση του Χριστιανισμού και είναι άξιον παντός σεβασμού. ‘Επομένως οι τυχόν θιγόμενοι διά του δημοσιεύματος δέν είναι ‘Ισραηλίται “Ελληνες πολίται, άλλ’ οι κινούντες τά νήματα του διεθνούς Σιωνι-

σμού, του οποίου δεν πιστεύω να είσθε πράκτορες ή εκπρόσωποι.

Τοίς άμέσως ενδιαφερομένοις έναπόκειται ή διά νομίμων μέσων υπεράσπισις έναντι τυχόν άδικιών.

Έπί τούτοις, τά κρτίστα προσφθεγγόμενοι, διατελούμεν

Μετά τής έν Κυρίω άγάπης»

Ο Μητροπολίτης Θεόδωρος

Η έπιστολή αυτή του Μητροπολίτη κ.κ. Θεόδωρου δημοσιεύθηκε μέ έντυπωσιακούς τίτλους στο έβδομαδιαίο έντυπο «Στόχος» (στις 6 Νοεμβρίου 1986).

Γενθυμίζεται ότι ό «Στόχος», διακρινόμενος γιά τόν κατ' έπάγγελμα άντισημιτισμό του,

κατά καιρούς δημοσιεύει διάφορες άνακρίβειες κατά των Έβραίων. Τή μόνη φορά πού τό ΚΙΣ άσχολήθηκε μέ τό έντυπο αυτό καί του υπέβαλε μήνυση γιά συκοφαντική δυσφήμιση διά του Τύπου, ήταν γιά δημοσιεύματα τής 8.8.85. Κατά τήν εκδίκαση τής μηνύσεως αυτής στις 6 'Ιουνίου 1986, ό εκδότης του «Στόχου» κ. Γ. Καψάλης κατέθεσε τήν παρακάτω δήλωση:

«Από μεταγενέστερη έρευνα τής έφημερίδος μας περί των Έβραίων, δεν διαπιστώθηκε ότι άναποκρίνονται στην πραγματικότητα τά δημοσιεύματα τής 8.8.85 τής έφημερίδος «Στόχος» πού άναφέρονται στη ασθένεια AIDS καί τίς πυρκαγιές των δασών καί γι' αυτό λυπούμαστε γιά τά δημοσιεύματα αυτά σέ βάρος του έβραϊκού στοιχείου».

(Η δήλωση αυτή δημοσιεύθηκε στο έντυπο του κ. Καψάλη στις 19 'Ιουνίου, σελ. 5).

τήν κρίση σας καί τό όποίο είναι καιρός νά άντιληφθούν οι πάντες».

Μέ τιμή

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜ.
Ίωσήφ Λόβιγγερ Δαυίδ Σαρφατής

Η έπιστολή αυτή του ΚΙΣ δημοσιεύθηκε πρωτοσέλιδη στο «Στόχο» στις 27 Νοεμβρίου 1986. Τό ποιός τήν έδωσε στο έντυπο αυτό είναι προφανές.

Νεώτερη έπιστολή του ΚΙΣ

Έπειδή ό Μητροπολίτης Λάμπης καί Σφακιών προτίμησε νά μήν άπάντησι στις συγκεκριμένες κατηγορηματικές θέσεις του ΚΙΣ, τό τελευταίο έπανήλθε μέ νεώτερη έπιστολή του στις 17 Δεκεμβρίου 1986:

«Σεβασμιώτατε,

Στις 15 Όκτωβρίου 1986 σάς στείλαμε μιá έπιστολή, στην όποία σάς άναφέραμε κάποιο δημοσίευμα πού τό υπέγραφαν άνώνυμα, άρα καί άνεύθυνα κάποιοι «Σφακιανοί παπάδες». Τό δημοσίευμα αυτό περιείχε ψευδείς κι άνυπόστατες κατηγορίες πού μάς έθιγαν.

Στις 21.10.1986, μέ τό ύπ' αριθμ. 817 έγγραφό σας, μάς άπάντησατε καί μάς θέσατε κάποιο έρώτημα. Τό έγγραφό σας αυτό, πρίν φτάσι στό χέρι μας προβλήθηκε μέ πομπώδεις τίτλους από τό έντυπο «Στόχος».

Στις 13.11.1986 άπάντησαμε στο έρώτημά σας κατά τρόπο σαφή καί συγκεκριμένο. Ένώ, λοιπόν, θά περίμενε κανείς κάποια σας άπάντηση ή λήψη μέτρων, ή μόνη σας ένέργεια ήταν νά δώσετε τό έγγραφό μας νά δημοσιευθεί κι αυτό στο ίδιο έντυπο. Μέ πομπώδεις μάλιστα υπερίτιλους.

Δέν θέλουμε — ούτε δικαιούμεθα — νά κρίνουμε αυτή σας τήν άμεση συνεργασία μέ τό έν λόγω έντυπο. Ό καθένας συνεργάζεται μέ τά έντυπα τής προτίμησώς του. Αυτή όμως ή συνεργασία σας μέ ένα κατ' έξοχήν άντισημιτικό έντυπο, καθώς καί ή σιωπή σας στο κατατοπιστικό μας άπαντητήριο, μπορεί νά οδηγήσει σέ κάποια συμπεράσματα γιά τούς ύπογραφόμενους ως «Σφακιανοί παπάδες». Έμείς, τιμώντες πάντα τήν ντομπροσύνη των Σφακιανών, δέν δεχόμαστε ότι κληρικοί μιás τέτοιας περιοχής θά μπορούσαν νά ύπογράψουν ένα παρόμοιο συκοφαντικό κείμενο, Γι' αυτό καί σάς καλούμε καί πάλι νά καταβάλλετε προσπάθεια νά άνεύρετε τούς ύπογράφαντες καί νά τούς καθοδηγήσετε σύμφωνα καί μέ τό Χριστιανικό «Μή κρίνετε, ίνα μή κριθείτε».

Υ.Γ.: Φυσικά κι αυτή ή έπιστολή μας θά μπορούσε νά δημοσιευθεί στο έντυπο μέ τό όποίο συνεργάζεσθε».

Καί στην έπιστολή αυτή ό Μητροπολίτης κ.κ. Θεόδωρος δέν έδωσε καμία άπάντηση.

Διευκρινιστική έπιστολή του ΚΙΣ

Στά έρωτήματα του Μητροπολίτη κ.κ. Θεόδωρου άπάντησε, όπως είχε ύποχρέωση τό ΚΙΣ, μέ τήν παρακάτω έπιστολή του στις 13 Νοεμβρίου 1986:

«Σεβασμιώτατε,

Σέ άπάντηση τής από 21 Όκτωβρίου τ.έ. έπιστολής σας, θά θέλαμε νά σάς ύπενθυμίσουμε τά παρακάτω σχετικά μέ τόν Σιωνισμό:

«Έρετς 'Ισραέλ («Η Γη του 'Ισραήλ» τής Βίβλου είναι ή Σιών των Προφητών πού μ' αυτή τήν όνομασία έπιζει μέχρι σήμερα τόσο στη Χριστιανική όσο καί στην 'Ιουδαϊκή φιλολογία).

Ό Σιωνισμός, λοιπόν, είναι μιá ιδέα θρησκευτική πού εκφράζει «έδαφικό στοιχείο». Είναι ό χώρος γιά τόν όποίο ή Βίβλος καί ειδικότερα ή Πεντάτευχος, έρωρεί σάν πλαίσιο τής εκπληρώσεως τής τηρήσεως τής νομοθεσίας τής. Πάμπολλα κείμενα (τελετουργιών, διατάξεων, κανόνων κ.λπ.) στις δύο θρησκείες μας άφορούν κι άναφέρονται σ' αυτό τό έδαφικό τμήμα τής ύψηλίου. Είμαστε βέβαιοι ότι κι έσεις θά γνωρίζετε καί θά παραδέχεσθε τά λόγια του προφήτου 'Ησαΐα (κεφ. 2 στ.

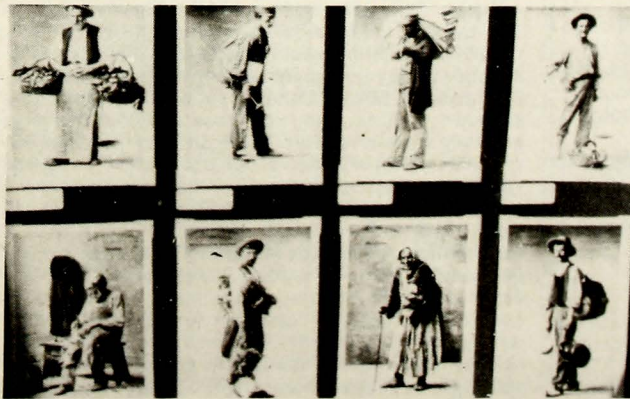
3) «Διότι έκ Σιών θέλει έξέλθει νόμος καί λόγος Κυρίου έξ 'Ιερουσαλήμ...».

Μέ βάση, λοιπόν, πάντα τό έδαφικό στοιχείο (τή χώρα καί τό χώρο του λαού τής Βίβλου) ό σύγχρονος Σιωνισμός άποτελεί έθνικοαπελευθερωτικό κίνημα πού άποβλέπει στην εγκατάσταση των Έβραίων στη χώρα των προγόνων τους τήν προσδιοριζόμενη στην άποκαλυπτική θείκη νομοθεσία του Σινά.

Δέν βλέπουμε, λοιπόν, γιατί ό Σιωνισμός άποτελεί λόγο κατακρίσεως έκτός άν χρησιμοποιήθηκαν τά ίδια «κριτήρια» μέ τά όποία κατεδικάσθηκαν τόν περασμένο αιώνα ή Φιλική Έταιρεία των Έλλήνων ή τά πολλαπλά άπελευθερωτικά Κινήματα (Καρμπονάριοι κ.ά.) των 'Ιταλών. Άλλά ότιδήποτε κι άν πιστεύει κανένας γιά τά διάφορα άπελευθερωτικά Κινήματα, δέν του δίνουν τό δικαίωμα νά κατασυκοφαντεί θρησκείες καί νά κατηγορεί άνευδοιάστως πιστούς θρησκειών γιά μόνο τόν λόγο ότι άνήκουν σέ μιá συγκεκριμένη θρησκεία, διαφορετική άπό τή δική τους, σπέρνοντας έτσι τίς θρησκευτικές διακρίσεις καί τό μίσος.

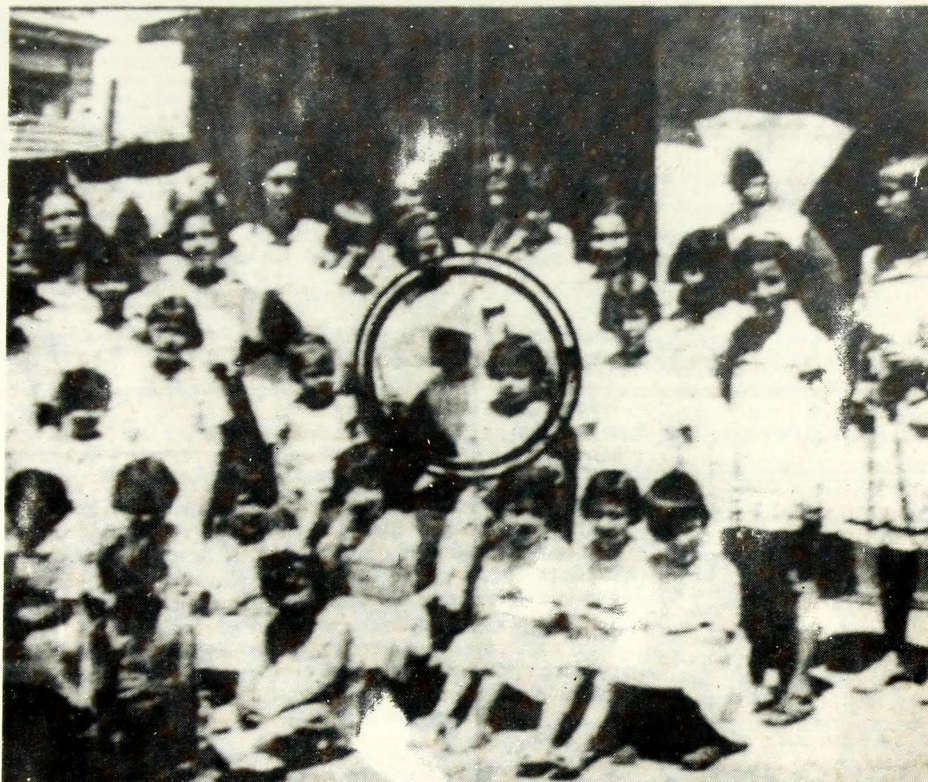
Αυτό άκριβώς τό τελευταίο είναι τό επικίνδυνο σημείο τής διακηρύξεως των «Σφακιανών παπάδων» πού θέσαμε υπό

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ



Λαϊκοί έπαγγελματίες των άρχών του αιώνα μας

Στό κέντρο ή ήνουμένη
 αδελφή Ροσέτ
 κρατάει στην άγκαλιά της
 την Ειρήνη -Ζιλμπέρ.



Τό κατοχικό δράμα τής Βίλλας Μπιάνκα...

Ο δημοσιογράφος της Ιταλικής τηλεόρασης, Βιτόριο Τσίτεριτς, που γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη από μητέρα Έλληνίδα και μεγάλωσε στη γειτονιά του γαλλικού σχολείου των καλογραιών «Καλαμαρί», παρουσίασε ένα φιλμ ντοκουμέντο σέ φίλους και αργότερα θά περάσει και στο ευρύτερο κοινό με τρία θέματα: 1) Τήν Ιστορική συνάντηση του αρχιραββίνου και του Κεντρικού 'Ισραηλιτικού Συμβουλίου με τον Πάπα, 2) Τή Βίλλα Μπιάνκα και 3) τό τέλος τής κατοχής σχετικά με τούς 'Εβραίους και τήν... άγνοια του Κούρτ Βαλντχάιμ, σχετικά με τόν διωγμό των 'Εβραίων. 'Εμείς θά περιοριστούμε σήμερα στήν Ιστορία τής οικογένειας και του σπιτιού τους. Τό φιλμ έχει τίτλο «Τό κίτρινο άστρο τής ειρήνης» και συνδέεται άμεσα με τούς κατοίκους τής Βίλλας Μπιάνκα και τήν οικογένεια Τσίτεριτς.

Μιά Ιστορία τής κατοχής, άπ' αυτές πού εξησαν οι θυσιασμένοι 'Εβραίοι και πού ανασταίνει τραγικές μνήμες. 'Από τά ρημαγμένα χορταριασμένα σκαλοπάτια τής σημερινής Βίλλα Μπιάνκα ή Βίλλα Φερνάντες, θά προσπαθήσουμε, παραμερίζοντας χαλάσματα και άράχνες, νά είσχωρήσουμε στό έσωτερικό.

Νά ιδούμε σήμερα τά έρείπια και ν' αναστήσουμε κάποιες στιγμές ζωής σύμφωνα με τίς μαρτυρίες τής κυρίας Σόλα Σάϊας πού τήν εποχή εκείνη ήταν φίλη του σπιτιού και έπισκέπτονταν συχνά τή βίλλα. Ήταν ή τελευταία πού είδε τήν οικογένεια ζωντανή, στό σπίτι τους.

«Οχι άλλος «τάφος» γιά τή Βίλλα Μπιάνκα

«Γιά μία φορά πάνω στή γή άς μή μιλήσουμε σέ καμιά γλώσσα: γιά ένα δευτερόλεπτο άς σταθούμε, άς μή σαλέψουμε τόσο τά χέρια» (Πάμπλο Νερούδα).

Ήταν ή εποχή 1942 - 1943. Κατοχή. Τό άρχοντικό Φερνάντες ζούσε. Με τούς ανθρώπους του και τήν ιδιαιτερότητά του. Στόν

πρώτο όροφο ήταν τά σαλόνια και ή τραπεζαρία με βαρύτιμα γαλλικά έπιπλα, περσικά χαλιά, άσημικά κ.λπ. Οι τοίχοι ταπετσαρισμένοι με ύφασμα μεταξωτό σέ χρώμα μπέζ και χρυσαφί. 'Επάνω ήταν οι κρεβατοκάμαρες, ξενώνες, μία μικρή κουζίνα. Καί ψηλά, εκεί πού σήμερα βλέπουμε σκαρφαλωμένο τόν κισσό, μπροστά στό παράθυρο, ήταν τά δωμάτια διδασκαλίας, βιβλιοθήκες και στούντιο. Ύπρχε και δωμάτιο μουσικής στόν πρώτο όροφο καθώς και γραφείο. Κάτω ήταν τά δωμάτια υπηρεσίας και κάποιοι άλλοι χώροι. Ή μεγάλη κουζίνα ήταν κοντά στήν τραπεζαρία. Γενικά τό έσωτερικό του σπιτιού ανάδυνε μία ευγένεια. Τίποτα το κραυγαλέο. Κανένα φορτίο επίδειξης πλούτου. Ο κήπος ήταν ένας από τούς πβό ξακουστούς τής Θεσσαλονίκης. Σπάνια φυτά και κέδρα του Λιβάνου πού φρόντιζαν 4 κηπουροί. Ή οικογένεια Φερνάντες ήταν Ιταλικής υπηκοότητας. Στήν κατοχή ζούσε ο Ντίνο Φερνάντες, ο παππούς, ο γιός του Πιέρ και ή γυναίκα του Λιλιάνε, με τά τρία τους παιδιά τόν Ζανώ, τόν Ρόμπερ και τήν Μπιάνκα, πού είχε τό όνομα τής πεθαμένης γιαγιάς Φερνάντες, πού πήρε τό όνομά της ή βίλλα. Ζούσαν άπλά, οικογενειακά κι όργάνωναν παιδικές γιορτές στό κίσσκια του κήπου, όπου καλούσαν τά παιδιά τής γειτονιάς. Ο παππούς Φερνάντες είχε έκτός από τόν Πιέρ και δύο κόρες, τήν 'Αλίν και τή Νίνα πού ζούσε στό Παρίσι. Ή 'Αλίν είχε παντρευτεί τόν ώραιότατο ήλαρχο 'Αλιμπέρτι, μελετητή του 'Αριστοτέλη, φιλόσοφο με πολλά αξιόλογα έργα και γιά πολλά χρόνια δίδασκε στό Παρίσι. Τό ζεύγος 'Αλιμπέρτι ήταν οι τελευταίοι κάτοικοι τής Βίλλας Μπιάνκα. Περιόρισαν τή ζωή τους σέ δύο δωμάτια. Ήδη τό άρχοντικό είχε ύποσει πληγές από τούς διάφορους εισβολείς πού κατά καιρούς τό χρησιμοποίησαν. Τελικά παραδόθηκε στό χαμό και στό «νέο πνεύμα». Δηλαδή τή συστηματική κατεδάφιση. Τό έξοκισμα τής σάρκας του, από εκείνους πού τελικά τό πήραν στήν κατοχή τους. Όμως ή ψυχή του άρχοντικού μένει άκόμα. Κι άποζητάει θαρρείς τή δικαίωση τής. Αυτή ή ψυχή πού επέπλευσε από τόν όμαδικό πνιγμό των

**‘Η Λιλιάνε φερνάντες
μέ τά παιδιά της
Ζανώ καί Ρομπέρ (άριστερά)
καί τήν Μπιάνκα (δεξιά).**



σωμάτων της, στή μεγάλη λίμνη, γνωστή ως Λάκο Ματζιόρε, όπου είχαν καταφύγει γιά νά γλυτώσουν από τούς Γερμανούς. Στο ξενοδοχείο του χωριού Μείνα ζούσε ή οικογένεια μαζί μέ άλλες έβραϊκές οικογένειες, τούς Μοσέρι καί Τόρες. Τούς ήξεραν οί χωριανοί καί τούς προστάτευαν. ‘Ο Γερμανός διοικητής της φρουράς όμως τούς ανακάλυψε καί γιά νά πάρει τά χρήματά καί τιμαφή τούς σκότωσε καί τούς έριξαν στή λίμνη. Μιά άλλη έκδοχή λέει ότι τούς έδεσαν πέτρες καί τούς έπνιξαν ζωντανούς. Στο φίλμ του Τσίτεριτς μέ φωτογραφίες του Κώστα Παπαδόπουλου, θά δούμε λουλούδια πού ακόμα καί σήμερα ρίχνουν οί άνθρωποι του χωριού στο σημείο εκείνο.

Τό κίτρινο άστρο της ειρήνης

Ομως από τή Βίλλα Μπιάνκα κάποια μέρα της Ιταλικής κατοχής ξεκινάει ή Λιλιάνε Φερνάντες καί πάει στο γκέτο των Έβραίων στη Θεσσαλονίκη. Μιά μακρινή της συγγενής ήταν εκεί. ‘Ετοιμη γιά τήν άποστολή του θανάτου. Βαστούσε στή αγκαλιά της τό μωρό της. Τήν Ειρήνη - Ρένα. Φορούσε τό κίτρινο άστέρι. ‘Ελπίζε στήν ειρήνη. Κι όνόμασε τό κορίτσι της μ’ αυτό τό μεγάλο όνομα της χαράς. ‘Η Λιλιάνε είχε συνεννοηθεί μέ τίς καλόγριες του «Καλαμαρί» νά κρύψουν τό κοριτσάκι μόλις ενός χρόνου καί φυσικά μέ συγκατάθεση της μητέρας του. Τό παρέλαβαν οί καλόγριες κι έπειδή έπρεπε νά υπάρχει κάποιο πιστοποιητικό γιά νά μήν κινηθούν οί ύποψίες των Γερμανών τό παιδί βαφτίστηκε από τήν κ. Λίνα Τσίτεριτς (μητέρα του Βιττόριο Τσίτεριτς) μέ τό όνομα Ζιλμπέρ. ‘Ετσι τό κοριτσάκι μεγάλωνε μέ τήν οικογένεια Τσίτεριτς καί τόν 13χρονο τότε Βιττόριο. ‘Όταν πιά άρχισε ν’ άνασαινει ό κόσμος ή μητέρα της Ρένας - Ζιλμπέρ γλίτωσε από τό στρατόπεδο καί βρίσκεται στο Παρίσι. ‘Όταν μπόρεσε νά συγκροτήσει τή μνήμη της, αναζήτησε τήν οικογένειά της. ‘Ο πατέρας σώθηκε στο βουνό. ‘Επικοινωνήσε ή μητέρα μέ τίς καλόγριες στη Γαλλία καί από κει πέρασε έδώ τό μήνυμα. Τό κοριτσάκι ζούσε.

Συνοδευόμενο, τό 1946, από τήν ήγουμένη αδελφή Ροσέτ παραδίδεται στή μητέρα του. ‘Η οικογένεια ένώνεται. Οί καλόγριες σώζουν ακόμα δύο Έβραίοιουλα από τά χέρια των Γερμανών. Τό Ιταλικό προξενείο είχε δώσει διαβατήρια καί σέ Έβραίους μή Ιταλικής ύπηκοότητας. ‘Η Λιλιάνε Φερνάντες κινήθηκε προς όλες τίς κατευθύνσεις γιά τή σωτηρία τους. ‘Όμως τόν έαυτο της καί τήν οικογένειά της δέν μπόρεσε νά σώσει τελικά.

Αυτή ή ιστορία, πού δείχνει τόσο χαρακτηριστικά τί γίνονταν στήν πόλη μας εκείνη τήν εποχή, είναι δεμένη μέ τό άρχοντικό Φερνάντες. Είναι δεμένη μέ τό Σχολείο Καλαμαρί. Μέ τήν Ιταλική παροικία. Μέ τόν δημοσιογράφο Τσίτεριτς. Πού ύστερα από τόσα χρόνια, μέ τό σκόρπισμα πού έκανε ό πόλεμος, χάθηκαν

οί άνθρωποι, κόπηκαν οί δεσμοί. Κι άξαφνα ξυπνούν οί μνήμες. ‘Ακούγονται οί φωνές. ‘Ετσι τελευταία ή Ρένα - Ζιλμπέρ ανακάλυψε τόν πνευματικό της αδελφό. Τόν Τσίτεριτς. ‘Η έπανασύνδεση των εποχών. Λίγα λουλούδια στον τάφο της μάνας Τσίτεριτς από τό κοριτσάκι μέ τό κίτρινο άστρο. Τήν Ειρήνη. Γιά τήν ανθρωπιά. Λίγα λουλούδια γιά τό χάρισμα της ζωής σέ μιά λίμνη πού ‘πνιξε τήν προσφορά της ανθρωπιάς. Οί φωνές όμως δέν σιγάζουν γιά τή δικαίωση αυτής της ανθρωπιάς. Δέν έχουμε πλέον ιστορία. Δέν έχουμε πρόσωπο. Δέν έχουμε παραδείγματα άν ξεπουλάμε τά θεμέλιά μας. ‘Η Βίλλα Μπιάνκα διηγείται τί γίνονταν στη Θεσσαλονίκη εκείνη τήν εποχή πού ό Βαλντχάιμ δέν γνώριζε τίποτε σχετικά. Τά ντοκουμέντα του ύπουργείου Έξωτερικών της ‘Ιταλίας άποδεικνύουν τήν τραγωδία πού έζησαν οί άνθρωποι. Καί τόσα άλλα ρημαγμένα σπιτικά πού δέν ξεχωρίζουν στη γλώσσα, τή θρησκεία, τό χρώμα. Είναι οπίτια κατατρεγμένων ανθρώπων. Πού πρέπει, όσα άπόμειναν νά τά κρατήσουμε σά σύμβολα.

Νίνα Κοκκαλίδου - Ναχμία
(Από τή Θεσσαλονίκη, 12.6.1986)

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 - 104 39 ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 88.39.951

‘Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τό Νόμο:
‘Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ‘Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελή 2

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

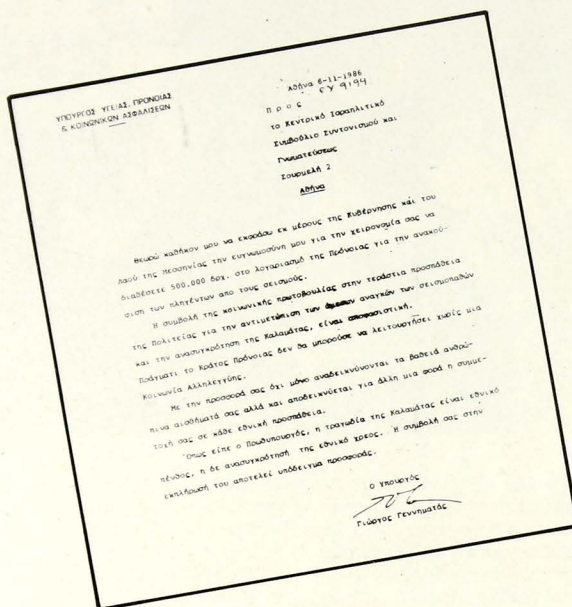
Ο ΥΠ. ΥΓΕΙΑΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΓΡΑΦΕΙ ΣΤΟ Κ.Ι.Σ.

Με την προσφορά σας αποδεικνύεται για μία φορά
 ακόμη ή συμμετοχή σας σε κάθε εθνική προσπάθεια

Θεωρώ καθήκον μου
 να εκφράσω εκ μέρους
 της κυβέρνησης και του
 λαού της Μεσοσηνίας την
 ευγνωμοσύνη μου για τη
 χειρονομία σας να διαθέ-
 σετε 500.000 δραχ. στο λο-
 γαριασμό της Πρόνοιας
 για την ανακούφιση των
 πληγέντων από τους σει-
 σμούς.

Η συμβολή της κοινω-
 νικής πρωτοβουλίας
 στην τεράστια προσπά-
 θεια της πολιτείας για
 την αντιμετώπιση των ά-
 μεσων αναγκών των σει-
 σμοπαθών και την ανα-
 συγκρότηση της Καλα-
 μάτας, είναι αποφασιστι-
 κή.

Πράγματι, τό κράτος
 Πρόνοιας δεν θα μπο-



ρούσε να λειτουργήσει
 χωρίς μία κοινωνία άλλη-
 λεγγύης.

Με την προσφορά σας,
 όχι μόνο αναδεικνύονται
 τα βαθιά ανθρώπινα αι-
 σθήματά σας, αλλά και ά-
 ποδεικνύεται για άλλη
 μία φορά ή συμμετοχή
 σας σε κάθε εθνική προ-
 σπάθεια.

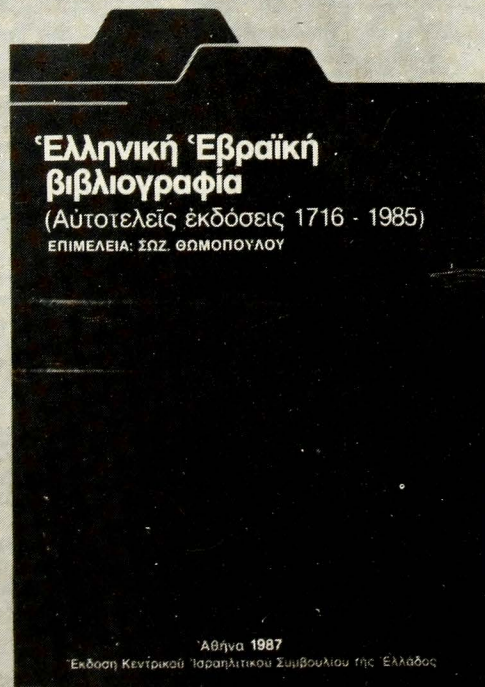
Όπως είπε ο πρωθυ-
 πουργός, ή τραγωδία της
 Καλαμάτας είναι εθνικό
 πένθος, ή δέ ανασυγκρό-
 τηση της εθνικό χρέος.
 Η συμβολή σας στην εκ-
 πλήρωσή του αποτελεί ύ-
 πόδειγμα προσφοράς.

Ο ύπουργός
 Γιώργος Γεννηματάς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

* ΣΩΣ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ: 'Ελληνική 'Εβραϊκή Βι-
 βλιογραφία (Αθήνα, 1987). 'Από τό Κεντρικό 'Ισραη-
 λιτικό Συμβούλιο της 'Ελλάδος κυκλοφόρησε ή «'Ελλη-
 νική 'Εβραϊκή Βιβλιογραφία», πού περιλαμβάνει τίς αυ-
 τοτελείς εκδόσεις των ετών 1716 - 1985 για έβραϊκά θέ-
 ματα. Τήν βιβλιογραφία επιμελήθηκε ό ειδικός επιστή-
 μων τής βιβλιογραφίας κ. Σώζων Θωμόπουλος. Τά εύρε-
 τήρια (θεματικό, λεξιλογικό και συγγραφών), πού συνο-
 δεύουν τή βιβλιογραφία, καθιστούν τήν έκδοση πολύτι-
 μο στοιχείο μελέτης για τούς ενδιαφερόμενους. 'Η «'Ελ-
 ληνική 'Εβραϊκή Βιβλιογραφία» αποστέλλεται δωρεάν
 σ' όσους τή ζητήσουν έγγραφως στό Κ.Ι.Σ.

Όσα εκ των έργων πού περιλαμβάνονται
 στην έκδοθείσα ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΒΡΑΪΚΗ ΒΙΒΛΙΟ-
 ΓΡΑΦΙΑ δέν φέρουν τήν ένδειξη αριθμού σελί-
 δων, παρακαλούνται οί συγγραφείς των, έφ' ό-
 σον τό επιθυμούν, νά γνωστοποιήσουν τήν έν-
 δειξη αυτή στή διεύθυνση του περιοδικού μας.
 Προσέτι δέ νά σημειώσουν και τυχόν άλλα συγ-
 γράμματα των πού δέν έχουν περιληφθει στή
 Βιβλιογραφία, ή συμβαίνει νά τά γνωρίζουν, ώ-
 στε νά περιληφθούν μελλοντικά σε «Συμπλήρω-
 μα».



ΤΟΥ ΜΠΙΣΒΑΤ: Φύτεμα δένδρων



Τηρώντας τό ἔθιμο τοῦ Τουμπισβάτ τό σχολεῖο τῆς Θεσσαλονίκης σέ συνεννόηση μέ τήν ὑπηρεσία Ἀναδάσωσης τῆς πόλης μας πῆγε καί δενδροφύτευσε.

Κατόπιν τά παιδιά ἐπισκέφτηκαν τό Γηροκομεῖο ὅπου μοίρασαν φρούτα καί ξηρούς καρπούς καί σκόρπισαν νότες χαράς καί γιορτῆς στό περιβάλλον.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΣΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ»

• **Ο ΜΑΞ ΝΟΡΔΑΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:** Ὁ κ. Ἐλευθ. Γιουλούντας, Θεσσαλονίκη, μᾶς γράφει:

Στό ὑπ' ἀριθμ. 92 τεῦχος τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ σας «Χρονικά» καί στό ἄρθρο τοῦ κ. Ἀσέρ - Μωυσῆ, πρόσεξα ὅτι μεταξύ τῶν ἄλλων φιλελλήνων Ἰουδαίων τῆς διασποράς ἀναφέρεται καί τό ὄνομα τοῦ Μάξ Νορδάου, γνωστοῦ ἀπό τό σύγγραμμα «Τά κατὰ συνθήκην ψεύδη». Θυμήθηκα τό παρακάτω περιστατικό ἀπό τόν πραγματικά φιλέλληνα αὐτόν:

Ὀλίγο μετά τήν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν ἑλληνικό στρατό, τό 1912, μιά ἐπιτροπή ντονμέδων τῆς Θεσ/νίκης, ἀλλαξοπίστων Μωαμεθανῶν Ἑβραίων, ὑπολειμμάτων τοῦ ψευδομεσσία Sabatei Sevi πού ἀναστάτωσε μέ τίς θεωρίες του τόν ἑβραϊκό κόσμο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς τόν 17ο αἰῶνα μ.Χ., ἀνεχώρησε γιά τήν Εὐρώπη μέ σκοπό νά πείσει διάφορες προσωπικότητες τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ νά συνηγορήσουν ὥστε ἡ Θεσσαλονίκη ἤ νά παραμείνει στά χέρια τῶν Τούρκων, ἤ νά γίνει διεθνῆς πόλις. Ὅπου πῆγαν, ὅμως, δέν βρῆκαν πουθενά συμπαράστασι στήν ἐπιδίωξή τους...

Ἀπογοητευμένοι τελικά, πῆγαν καί στοῦ Παρίσι, ὅπου ἐπισκέφθηκαν καί τόν Μάξ Νορδάου. Τοῦ ἐξέθεσαν τό σκοπό τῆς ἐπισκέψεώς τους. Ὁ Νορδάου τοὺς ἀκουσε ἀφωνος καί ἐκπληκτος. Γεμάτος ὀργή τοὺς ρώτησε: «Ὡστε προτιμᾶτε ἡ Θεσσαλονίκη νά παραμείνει στόν σκοταδισμό τῶν Τούρκων ἀντί **στά χέρια τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἀπογόνων ἐνός Πλάτωνος καί Ἀριστοτέλη;**».

Νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ Μάξ Νορδάου ἦτο ἓνας μέγας μελετητής καί θαυμαστής τῶν μεγάλων αὐτῶν σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Καί συνέχισε σέ ὀργίλο ὕφος: «Νά φύγετε ἀμέσως ἀπό ἐδῶ καί νά ἐπιστρέψετε ἀπό ἐκεῖ πού ἦλθατε καί νά καθίσετε φρόνιμα». Οἱ ντονμέδες μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθαν στή Θεσσαλονίκη ἀπογοητευμένοι ἀπό τό μάθημα πού τοὺς δόθηκε.

Ἐλευθέριος Γιουλούντας
Ζεῦξιδος 1, ΤΤ546 22
Θεσσαλονίκη



עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς είναι ἡ Τορά..
(Παροιμ. 3:18)